శ్రీరామ జయరామ జయజయ రామ

శ్రీ హనుమచ్చరిత్ర

మూలం :

పూజ్యపాద శ్రీశ్రీశ్రీ 108 ప్రభుదత్త బ్రహ్మచారిగారు

సంకీర్తన భవన్ - ఝూసీ ప్రయాగ.

అనువాదకులు - ప్రకాశకులు :

డా॥ కె. శివసత్యనారాయణ

హిందీ శాఖాధిపతి

శ్రీ వై. యన్. కళాశాల

నర్సాపురము – ప॥ గో॥ జిల్లా.

పిన్ : 534 275

సర్వసామ్య సంకలితము

తృతీయ ముద్రణ

ప్రతులు - 1000

శ్రీరామ నవమి

ఏప్రిల్ 1984

వెల : రు. 7-00

ప్రతులకు :

K. LAXMI
C/o. Dr. K. S. Satyanarayana
Sri Y. N. College
NARASAPUR - 534 275
W. G. Dt.

ముద్రణ :

వేంకటేశ్వర ప్రింటింగు ప్రెస్,
ఆలమూరు. తూ॥ గో॥ జిల్లా.

సమర్పణ

నా విద్యాభ్యాసమునకు పూర్తిగ చేయూతనిచ్చి తమ ఆశ్రమంలో
తమ సేవలలో 10 సంవత్సరములపాటు వుంచుకొని ఈ
విధముగ నన్ను తీర్చి దిద్దిన శతాధిక గ్రంథకర్త
హనుమచ్చరిత్ర రచయిత అయిన పూజ్యశ్రీ 108
ప్రభుదత్త బ్రహ్మచారిగారి పాదపద్మములకు
నా శత సహస్ర నమస్సులతో

— అనువాదకుడు

రెండు మాటలు

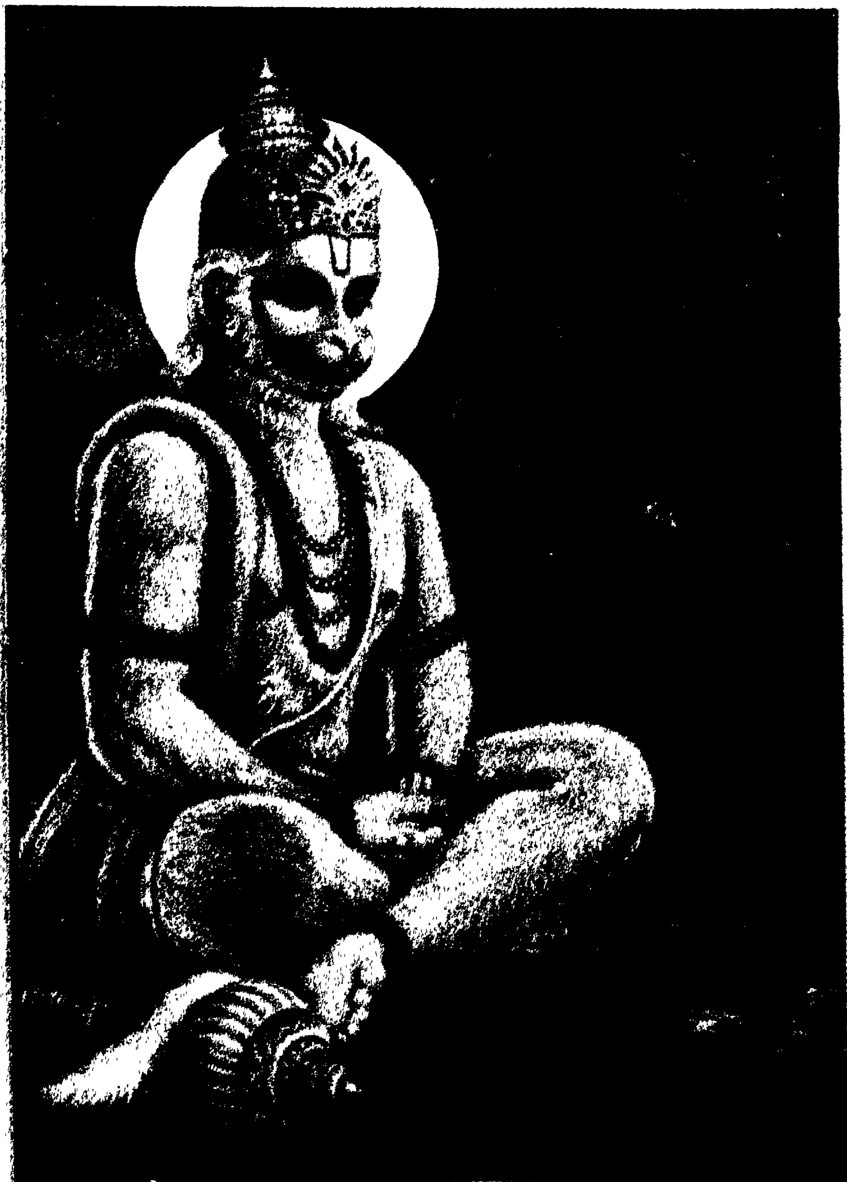
బ్ర॥ భూ శ్రీ సియా రఘువరదాసుగారు, తరువాత అవధూతేంద్ర సరస్వతీస్వామివారు సంకీర్తన చక్రవర్తిగా ప్రసిద్ధి గాంచిరి. వారు ఆంధ్రప్రదేశ మంతటా రామనామాన్ని వెదజల్లి శ్రీ హనుమాన్ చాలీసాలను లక్షలు పంచిపెట్టి, శ్రీ చాలీసా శిలా ఫలకాలను శతాధిక దేవాలయాలలో వేయించారు. వారు 1975 లో సిద్ధిబొందిరి. వారిజ్ఞాపకార్థము శ్రీ గురుస్వామి–మీనాక్షి దంపతులు పాలరాతి విగ్రహమును వారియింట ప్రతిష్ఠించిరి. పూజ్యపాద శ్రీ ప్రభుదత్త బ్రహ్మచారిగారి ఆదేశాన్ననుసరించి శ్రీ హనుమచ్చరిత్ర తెనిగించగా తొలిముద్రణ వ్యయాన్ని భరించి ప్రతులను భక్తులకు పంచిపెట్టిరి. ద్వితీయ ముద్రణ శ్రీ టి.టి.డి. వారి ద్రవ్య సహాయముతో ముద్రించగా ప్రతులు పూర్తి అయిపోయినవి. భక్తుల కోరికపైన తృతీయ ముద్రణ చేయవలసి వచ్చినది. ఈ మధ్య కాగితము ధర విపరీతముగా పెరిగినందున ముద్రణ ఖర్చులు కూడ పెరుగుటచే వెల పెంచవలసి వచ్చినది.

మాకు బంధువులు, ఆత్మీయులు శ్రీ సి.వి. జనార్దనంగారు, శ్రీ వేంకటేశ్వర ప్రింటింగు ప్రెస్ ఆలమూరువారు ఈ పుస్తకాన్ని సర్వాంగ సుందరముగా ముద్రించి యిచ్చినందులకు వారికి నా హృదయపూర్వక అభినందనలు తెలుపుకుంటున్నాను.

శ్రీరామనవమి
ఏప్రిల్ 1984

భక్తపాదరేణువు
శివసత్యనారాయణ

అనుక్రమణిక

S. S BRIJBASI & SONS
32/1 Fatehpuri DELHI-6

BHAKTA HANUMAN

S. S. BRIJBASI & SONS
59 Mirza Street BOMBAY-3

మహావీరహనుమాన్
శ్రీ హనుమచ్చరిత్ర

1

* రామం రామానుజం సీతాం భరతం భరతానుజమ్ ।
సుగ్రీవం వాయుసూనుం చ ప్రణమామి పునః పునః ॥

మహావీర హనుమంతుని చరిత్ర పరమపావనమైనది. ఈప్రపంచంలో సేవకికిలాంటి అద్భుతమైన ఉదాహరణమరెచ్చటా కానరాదు. సేవకుడు తన సేవాప్రభావంచేత స్వామికన్నా మిన్న అవుతాడు, అనేది ధృవసత్యము. రామునికన్నా రామునిదాసులు మాన్యులు, పూజనీయులు అవుతారు. సేవకునకు, నౌకరునకు తేడా ఏమంటే నౌకరు సేవచేసి దాని ప్రతిఫలాన్ని కోరుతాడు. సేవకుడు సేవచేయడం మినహా ఏమీకోరడు. అతనికి సేవచేయడం లోనే అలౌకికమైన ఆనందం కలుగుతుంది. సేవకుడు స్వామికి అనన్యభక్తుడవుతాడు. స్వామిపట్ల అతనికి గాఢమైన స్నేహం వుంటుంది. సేవకువశీభూతుడై అతను సేవచేయడానికి ఎల్లవేళలా వ్యగ్రుడై వుంటాడు. స్వామిఎడల భక్తి కుదిరితే మిగతా సద్గుణాలన్నీస్వయంగా తమకితామే ఏప్రయాస, పరిశ్రమ చేయకుండానే

---

* శ్రీరామచంద్రునికి- లక్ష్మణునికి. సీతామాతకు భరతునకు, శత్రుఘ్ననకు సుగ్రీవునకు, హనుమంతునకు మాటిమాటికి నమస్కరిస్తాను.

వచ్చేస్తాయి. కోరికకల్గి సేవచేయువాడు సేవకుడుకాడు; వ్యాపారస్తుడు. వ్యాపారంలోనే ఇచ్చి-పుచ్చుకోవడం జరుగుతుంది. భక్తుడు గుణములకు నిధిఅవుతాడు. హనుమంతునిలో వున్న పెక్కు-గుణాలను స్వయంగా శ్రీరామచంద్రులవారు తమనోట వర్ణించారు.

హనుమాన్ భయభీతుడైన సుగ్రీవుడు ఆదేశించగా ఋష్యమూక పర్వతంవైపు వస్తూ శ్రీరామునిజాడ తెలుసుకోవడానికి వెళ్ళినప్పుడు తన కపిరూపాన్ని మార్చుకొని భిక్షుకుని వేషాన్ని ధరించారు. శ్రీరామచంద్రుని పరిచయం అడిగారు. శ్రీరాముడు స్వయంగా మాట్లాడకుండా ఆయనతో లక్ష్మణుని మాట్లాడమని ప్రేరేపించారు. శ్రీరామచంద్రుడు స్వయంగా హనుమంతునితో మాట్లాడకపోవడానికి ఎన్నోకారణాలు ఉన్నాయి.

మొదటికారణం-హనుమాన్ తన యథార్థ రూపంలో రాకుండా మారువేషంలో వచ్చారు. భగవంతునకు కృత్రిమత నచ్చదు. వారు లోపల బయట నిర్మలమైన మనస్సు గల్గిన వారినే కోరుతారు. అలాంటి వారినే స్వీకరిస్తారు.

రెండవ కారణం-ఇటు శ్రీరాముడు రాజు. లక్ష్మణుడు ఆయన మంత్రి. అటు సుగ్రీవుడు కూడా రాజేగదా. హనుమాన్ ఆయనమంత్రి. ఈకారణంగా మంత్రితో మంత్రిగారే మాట్లాడాలి.

మూడవ కారణం—హనుమాన్ భగవంతునకు నిత్య దాసుడు. దాసునకు స్వామియెడల ఎంత ఎక్కువగా ఉత్కంఠ

పెరుగుతూవుంటుందో దానునకు అంత ఎక్కువ సుఖంకలుగుతుంది. ఇందుచేత ఆయన ఉత్కంఠను పెంపొందించడానికి ఎక్కువగా సుఖాన్ని కలుగజేయడానికి గాను మాట్లాడలేదు.

నాల్గవకారణం - భగవంతుడు తన కార్యంనిమిత్తం వెళుతున్నారు. హనుమంతునితోనే ఆయనకార్యం సిద్ధించవలసివుంది. ఆయన పిలువకుండానే స్వయంగా పనిచేయడానికి హాజరైనారు. ఇందుచేత భగవంతుడు ఆయనపట్ల కృతజ్ఞతా భారంచేత క్రుంగిపోయి స్వయంగా మాట్లాడలేక లక్ష్మణుని ప్రేరేపించారు.

ఐదవకారణం-హనుమాన్ ఆగకుండా శుద్ధసంస్కృత భాషలో ధారాప్రవాహంగా సులలితమైన వాక్కుతో ఉపన్యసిస్తున్నారు. ఈయన వాక్పటుత్వం, విద్వత్తు, సహృదయత, మధురవాణి, ధైర్యము, సాహసాది గుణాలకు మోహితులై ఈయనతో ఏమిమాట్లాడాలో నిర్ణయించుకోలేక పోయారు.

ఆరవకారణం-హనుమాన్ వారిని పరిచయం అడిగారు. పరిచయం ఇవ్వడంలో కొద్దో-గొప్పో ఆత్మప్రశంస నోట వెలువడుతుంది. ఆత్మప్రశంస అన్నిటికన్నా పెద్దదోషం. ఈ దోషాన్నుంచి తప్పించుకొనడానికి ఎవరూ తననోటపరిచయం చేసుకోరు. ఇతరులు ఎవరైనా వారి పరిచయం ఇస్తుంటారు. ఇలాంటి ఎన్నో కారణాలవల్ల భగవాన్ హనుమానునితో లక్ష్మణుని మాట్లాడమన్నారు. హనుమానుని గుణాలను కీర్తిస్తూ భగవాన్ లక్ష్మణునితో అన్నారు. లక్ష్మణా! ఈయన సుగ్రీవుని మంత్రి హనుమాన్.

ప్రభూ! తమరు ఏలా తెలుసుకున్నారు? అని లక్ష్మణుడు అడిగాడు.

భగవాన్ అన్నారు-సోదరా! వాక్కే వ్యక్తిని పరిచయం చేస్తుంది. మానవుడు మాట్లాడటం ప్రారంభించి నప్పుడు అతని కుల, వంశ, విద్యాబుద్ధి. గుణాల పరిచయం కలుగుతుంది. ఈయన మాటలనుబట్టి ఈయన నాలుగు వేదాలపండితులు, వేదాంగములను బాగా అధ్యయనం చేసినట్లు, వ్యాకరణంలో దిట్ట అనిపించింది. ఎందుకంటే మాట్లాడటం ప్రారంభించి నప్పటి నుంచి ఒక్క వాక్యం గూడా దోషయుక్తంగా మాట్లాడడంలేదు. చాలామంది మాట్లాడుతూవుంటే ఆకారమే చెడిపోతుంది. కొందరు ముఖాన్ని తిప్పుతారు, కొందరి నేత్రాలు అదోలా అయిపోతాయి. మరికొందరి కనుబొమ్మలు నిక్కబొడుచుకుంటాయి. ఇంకొందరి అన్యాన్య అంగములు వికృతమైపోతాయి. ఈయన మాట్లాడు నప్పుడు వీరిలో ఏఒక్కటీగూడా దోషం కనుపించలేదు. చాలా మంది చిన్నవిషయాన్ని విస్తరించి చెబుతారు. చాలామంది ఆగి ఆగి అస్పష్టంగా మాట్లాడుతారు. చాలా మంది శిష్టులు, సుశిక్షితులు ఆచారవంతులు మాట్లాడవలసినట్లుగా మెల్లగా మాట్లాడుతారు. ఈయన సంభాషణ మధురంగానూ. స్పష్టంగానూ, చిత్తాకర్షకం గానూ వుంది. ఈయన సంభాషణ వింటూవుంటే, ఇంకా ఇంకా వింటూనే వుండాలి అని అనిపిస్తుంది. ఈయన మాటలను వినగానే శత్రువు హృదయంగూడా మారిపోతుంది. ఈయన అస్త్రశస్త్రాలతో దెబ్బకొడుతున్నా ఆగిపోతారు. ఈయన సుగ్రీవుని సచివులు.

ఏ రాజు దగ్గర ఇలాంటి సుయోగ్యులైన సచివులు వుంటారో ఆరాజు సకలమనోరధాలు నెరవేరుతాయి.

ఎవరి ఉపన్యాసమును విని స్వయంగా సాక్షాత్తు భగవంతుడు గూడా ఇంతగా ప్రభావితుడైనాడో, అలాంటి హనుమంతుని గుణాలను ఎలా పరిశంసించడం ?

జానకీమాత గూడా ఈయన గుణాలకు ప్రసన్నురాలై అన్నది-హనుమాన్! నీభక్తి, భగవద్విశ్వాసము, బలము, పౌరుషము, పరాక్రమము, కార్యదక్షత మొదలగు అద్భుత గుణాలను చూసి నాకుచాలా సంతోషం కలిగింది. నాయనా ! నేను నిన్ను ఆశీర్వదిస్తాను నీవుఅద్వితీయ బలవంతుడివిగా, సచ్ఛీలసంపన్నుడువిగా, అజరుడివిగా, అమరుడివిగా, సద్గుణాలనిధివిగా, భగవానుని భక్తుడివిగా అవుగాక. రాఘవులు నీ మీద ఎల్లవేళల స్నేహం వుంచుతారు.

తనభక్తిచేత సీతారాములను వశంచేసుకున్నవారిని గురించి విశేషంగాచెప్పనవసరంలేదు. హనుమాన్ అందరిమీద దయాదృష్టి కలిగివుంటారు. కాని, కథావాచకులమీద ఎక్కువగా స్నేహాన్ని చూపుతారు.ఒకవేళ ఎవరైనా కథావాచకులు నిష్కాములైన ఎడల హనుమాన్ అట్టివారి సమస్తభారాన్ని తానే వహిస్తారు. ఇలాంటి కథావాచకునకు ఎప్పుడూ ఏవిషయానికీ లోటురాదు. సకామ కథావాచకులపైనగూడా వారు కనికరించుతారు.

సకామ పురుషుడు ఈయన మంత్రాన్ని ఒక్కసారి జపించి పునశ్చరణ చేసుకున్నట్లయితే అతని కోరికలన్నీ నెరవేరుతాయి. దేవాలయంలోగాని, పవిత్ర నదీతీరమందుగాని, పుణ్యక్షేత్రములో గాని హనుమంతునిమూర్తి వుంటే దానిని పూజించండి. మూర్తి లేకపోతే ఫోటోను పెట్టుకొని, అదీలేకపోతే చివరకు భూమిమీద మూర్తిని వేసికొని ముందుగా మూలమంత్రంతో వారిని పూజించండి. "హనుమతే రుద్రాత్మకాయ హుంఫట్" ఇది ఏకాదశాక్షర మంత్రం. ముందుగా చేతులను శుభ్రంచేసికొని ప్రాణాయామం చేయాలి. తరువాత నేను ఫలానా కోరిక నెరవేరడానికి లేక విష్కామభావంగా అని సంకల్పం చెప్పుకోవాలి. పదకొండు అక్షరాల మంత్రం గనుక పదకొండు లక్షలు లేక ఒకలక్ష మంత్ర జపంచేస్తాను అని, తిరిగి మూలమంత్రాన్ని చదువుతూ ఆవాహన చేయాలి. హనుమతే రుద్రాత్మకాయ హుంఫట్, ఆవాహయామి. ఈ మాదిరిగానే మంత్రాన్ని చదివి 1. ఆసనం సమర్పయామి. 2. పాద్యం సమర్పయామి. 3. అర్ఘ్యం సమర్పయామి 4. ఆచమనీయం సమర్పయామి. 5. స్నానార్థం జలం సమర్పయామి. 6. యజ్ఞోపవీతం సమర్పయామి. 7. వస్త్రం సమర్పయామి. 8. చందనం సమర్పయామి. 9. అక్షతాన్ సమర్పయామి. 10. పుష్పాణి - పుష్ప మాలాం సమర్పయామి. 11. ధూపం సమర్పయామి. 12. దీపం సమర్పయామి. 13. నైవేద్యం సమర్పయామి. 14. ముఖశుద్ధ్యర్థం తాంబూలం సమర్పయామి 15. దక్షిణాం, మంత్రపుష్పం సమర్పయామి. 16. నీరాజనం

సమర్పయామి. హారతియిచ్చి ప్రదక్షిణ చేసి సాష్టాంగ నమస్కారం చేయాలి. హనుమంతుణ్ణి ముందుగా ఈవిధంగా ధ్యానించండి.

మహాశైలంసముత్పాట్యధావన్తం రావణం ప్రతి
తిష్ఠ తిష్ఠ రణే దుష్ట ఘోర రావం సముత్సృజన్
లాక్షారసారుణం రౌద్రం కాలాన్తక యమోపమమ్
జ్వలదగ్ని లసన్నేత్రం సూర్యకోటి సమప్రభమ్
అంగదాద్యైర్మహావీరై ర్వేష్టితం రుద్రరూపిణమ్
ఏవం రూపం హనూమంతంధ్యాత్వాయః ప్రజపేన్మనుమ్॥

ఈ రూపాన్ని ధ్యానిస్తూ జపంచేసుకుంటే తప్పనిసరిగా ఇష్టసిద్ధి కలుగుతుంది.

హనుమంతుణ్ణి చాలామంది ప్రత్యక్షం చేసుకున్నారు. వీరిలో కొందరు కపటభక్తులు, కొందరు యధార్థమైన భక్తులు, హనుమాన్ అందరిని అనుగ్రహిస్తారు. హనుమాను వి అనంత గుణాలలోనుంచి మనం జీవితంలో ఏఒక్క గుణాన్ని అలవరచుకొన్నా మనజీవితం సార్థకమవుతుంది. వీరి సేవచేత లౌకికపార లౌకిక వాంఛలన్నీ సిద్ధిస్తాయి.

మహావీర హనుమానుని ఈ జీవిత చరిత్ర వారిప్రేరణ చేతనే వ్రాశాను. ప్రియమిత్రుడు బిందుజీ ఒకరోజున హఠాత్తుగా వచ్చి-మహారాజ్! మీరు ఎన్నో గ్రంథాలు వ్రాశారు. ఏ విధంగా భాగవతకథ వ్రాశారో, అలాగే ఒక మహావీర హనుమానుని చరిత్రగూడా వ్రాయండి. అని అన్నారు. మరల మాబంశీవట

బిహారీ గిరిధారీ మందిరాన్ని చూసి-ఇక్కడ ఒక హనుమంతుని మూర్తిని గూడా ప్రతిష్ఠించాలి అని అన్నారు. వారి రెండుకోరికలు కార్యరూపాన్ని ధరించాయి. ఒకవైపున ఈ హనుమంతుని చరిత్ర వ్రాయనారంభించాను. రెండవవైపున హనుమాన్ కోసరం చిన్న మందిర నిర్మాణం ప్రారంభమయింది. ఒకవైపున హనుమానుని మందిరం తయారైంది. రెండవవైపు ఖాళీ-ఖాళీగావుంది. అక్కడ గరుడ భగవానుని స్థాపిస్తే బాగుంటుంది అని అనిపించింది. రెండుమందిరాలు తయారుఅయాయి. జయపూర్ వెళ్లి మారామ రాజు శ్రీహనుమానుని, శ్రీగరుడ విగ్రహాలను తీసుకొని వచ్చాడు. పుస్తకం వ్రాయడం పూర్తిఅయిపోయింది. ఒక చిన్న పుస్తకం వ్రాదామనుకున్నాను. కాని హనుమాన్ ముందుగా ఆలోచించుకొని వున్నదే అవుతుంది. మనం ఆలోచించడంచేత ఏమౌతుంది? పిల్లవాడు జన్మించకపూర్వమే తల్లిస్తనాలలోకి పాలువస్తాయి అతనికోసరం, మందిరం తర్వాత తయారైంది, కాని దానికి కావలసినమూర్తి ముందుగానే నిర్మించబడింది. నిర్మాణానికి పూర్వమే ఇది విక్రయమైపోయింది. ఈమూర్తి ఫలానారోజున ఫలానస్థలంలో శ్రీబృందావనంలో ప్రతిష్ఠింపబడుతుంది. ఈవిధంగా చేశేవారు, చేయించేవారు అన్నీవారే. ఎవరిచేత వారు ఎప్పుడు ఏంపనిచేయించుకుంటారో అతనిచేత ఆపని ఆదేసమయంలో హఠాత్తుగా చేయించుకుంటారు. ఇందువలన ఓపవన తనయా? మీరు ఏవిధంగా ప్రేరేపించారో, ఆపని మీప్రేరణ చేతనే మీఅనుగ్రహ ఆశీర్వాదాలచేతనే పూర్తిఅయింది. ఇకమీరు ఈసాంసారిక మాయా మోహాలలో మనస్సు రమించకుండా

వుండునట్లు అన్నివేళల ప్రభు చింతనలోనే సమయం గడచి పోయేటట్లుగా ఆశీర్వదించండి. శరీరంపట్ల అహంకారమూ సాంసారిక వస్తువులపట్ల మాయా మమకారాలు కలుగరాదు. ఇంతమాత్రంగానే వ్రాసి నా ఉపన్యాసాన్ని ముగిస్తాను. పాఠకులను చేతులు జోడించి ప్రార్థిస్తాను. వారు శ్రీమహావీర హనుమానుని చరిత్రను ప్రేమతో చదివి మననం చేసుకుందురుగాక! హనుమాన్‌నుంచి సేవా రహస్యాన్ని, సేవకుని ధర్మాన్ని అనుసరించవలసిన విధానాన్ని నేర్చుకొందురుగాక! హనుమంతుని భక్తులలోనుంచి ఏ ఒకరికైనా ఈచరిత్ర చదవడంచేత సంతోషం కల్గితే నేను నాపరిశ్రమ సార్థకమయినట్లుగా భావిస్తాను. హనుమాన్ ఎలాంటి ప్రేరణ కల్గించారో, ఎలావ్రాయించాలను కున్నారో అలానే వ్రాయించు కున్నారు. బాగుగ వ్రాయబడినా చెడ్డగా వ్రాయబడినా అన్నీ వారు కోరినట్లుగానే జరిగాయి. వారే దీనిఫలితాన్ని అనుభవించేవారుగూడాను.

జానామిధర్మం నచమేప్రవృత్తిః
జానామ్యధర్మం నచమేనివృత్తిః
త్వయా హృషీకేశ హృదిస్థితేన
యాథాని యుక్తోస్మి తథాకరోమి.

సంకీర్తన భవనము, సేవకుడు,
బంశీవటము, బృందావనము. ప్రభుదత్త.

జ్యేష్ఠ బహుళద్వాదశి. మంగళవారం.
1978

హ న మ తే న మః

శ్రీ హను మ చ్చ రి త్ర

2

* వాయుపుత్రం మహావీరం అంజనానన్దవర్ధనమ్
సీతారామ ప్రియం భక్తం తం కపీశం నమామ్యహంః

ఓ రుద్రావతారుడా! మీరు అందరికి స్వాములు, ఓప్రభు వుకి అత్యంతప్రియుడా! మీరు రాముని ప్రతిరూపులు. ఓ సర్వగత! మీరు రాముని సేవకులు, స్నేహితులు, మిత్రులు, మంత్రులు వాహనము, షావుకారు, సైనికులు, సర్వస్వమూను. ఓ జానకీ ప్రియపాలితుడా! మీరు శ్రీరాముని అంతఃకరణము. సేవకుడు ఎల్లప్పుడు స్వామికంటె శ్రేష్ఠంగానే వుంటాడు. అందుచేత మీరు శ్రేష్ఠతములు. ఓ అంజనామాత ఆనందాన్ని వృద్ధిజేయు ఆంజనేయా! మీరు అంజనామాత గర్భాన్ని సార్థకం చేశారు. ఓ కేశరితనయా! మీరు కేశరి వానరకులాన్ని పునీతం చేశారు, ఓ పవనతనయా! మీరు వాయువేగాన్ని గూడా తిరస్కరించి పుత్రుడు తండ్రికంటే గూడా మిన్నగా వుంటాడు అనే లోకోక్తిని సార్థకం చేశారు. ఓ కపికులకేసరీ! మీరు చంచల వానర జాతి గౌరవాన్ని వృద్ధిచేశారు. ఓ కందమూల ఫలప్రియ కపీశా!

---

* వాయుదేవుని ప్రియపుత్రుడు, మాతా అంజన ఆనందాన్ని పెంపొందించేవాడు, సీతారాములకు ప్రియుడు, భక్తుడు అగు కపీశ్వరునికి నేను నమస్కరిస్తున్నాను.

మీరు సూర్యుణ్ణిగూడా ఫలంగా భావించి దాన్ని భక్షించడానికి అద్భుతంగా ప్రయత్నించారు. ఓ హనుమాన్! ఇంద్రునితో గూడా యుద్ధంచేసి మీరు మీ అద్భుత పరాక్రమాన్ని పవిత్రం చేశారు. ఓ సూర్య శిష్యా! మీరు భగవాన్ సూర్యదేవునివద్ద విద్యనభ్యసించి వారికి మీబుద్ధివైలక్ష్యాన్ని చూపి విస్మయమొందునట్లు చేశారు. ఓనృత్యాచార్యా! మీరు మీ అతులనీయమైన నృత్యకళచేత కోసల కిశోరుణ్ణి ఎల్లవేళల మీ వశపరచుకున్నారు.

ఓ సుగ్రీవ సచివుడా! మీరు మీఅమోఘ మంత్రశక్తిని చూపి సుగ్రీవుని రామునకు స్నేహితునిగానూ, సేవకునిగానూ దాసునిగానూ జేశారు. ఓసీతాన్వేషక! ఎవరూ చేయజాలని సీతాన్వేషణ దుష్కరకార్యాన్ని మీరు శతయోజన సముద్రాన్ని చేతులతో దాటివెళ్ళి సీతకు శ్రీరాముని సందేశాన్ని వినిపించారు. ఓ విదేహతనయోత్సంగలాలిత ! మీవిలక్షణ బుద్ధిచేత సీతను లంక యావత్తు వెదికి ఆమెకు రఘునాధుని చరిత్రి వినిపించి ఆమెను అనుకూలంగా చేసికొని రాఘవునకు ముద్రికను ఇచ్చి వారిశోక సంతాపాన్ని తగ్గించారు. ఓ అక్షయకుమార హంతా! అక్షుని హతమార్చి సైనికులను సంహరించి మీరు అద్వితీయమైన పరాక్రమాన్ని ప్రదర్శించారు. నాగపాశంచేత బంధించబడినప్పటికీ మీరు అద్భుతసాహసాన్ని అపూర్వ నిర్భయత్వాన్ని చూపారు. ఓ లంకా భయంకర! రాక్షసుల ద్వారా తోకకు నిప్పుఅంటించినప్పుడు అద్భుతనాటకమాడారు. సువర్ణలంకను ధూ-ధూ-అంటూ భస్మం చేసినపని శరీరాన్ని పులకింపచేస్తుంది. మీతండ్రి

వాయువు మీకు సహాయపడ్డాడు మీతల్లి సీతమ్మ మీకొరకు మొక్కు మొక్కింది. అగ్నిదేవుడు మీకోసరం మంచుకంటే గూడా ఎక్కువగా చల్లబడ్డాడు. మీరు లంకను భస్మంచేసి దర్భీమని అంతులేని సముద్రంలోకి దూకారు.

ఓ రామదూత! మీరు లంకను కాల్చి జగజ్జనని జానకి నుంచి అనుజ్ఞతీసికొని గుర్తుగా చూడామణిని పుచ్చుకొని దుఃఖ సాగరంలో మునిగివున్న మీ స్నేహితులను సంతోషపరిచారు. రామునకు సీతసమాచారాన్ని వినిపించి వారిని జన్మ-జన్మాంతరాల దాకా ఎప్పటికీ మీరు ఋణపడివున్నట్లుగా చేశారు.

ఓ సేతుబంధన కార్యదక్షా! శతయోజనాల వెడల్పుగల సముద్రంమీద నలనీలులచేత సేతువుని నిర్మించి మీరు వానర సైన్యాన్నంతా దానిమీదుగా దాటించి తీసికొనివెళ్ళి అక్కడ రావణుని ఓడించారు. రామున్ని మీపైన ఎక్కించుకొని ద్రోణగిరి నుంచి సంజీవని మూలికను తెచ్చి లక్ష్మణున్ని రక్షించి నానారాక్షస సేనాపతులను యమసదనానికి పంపి విభీషణుని శ్రీరామునితో కలిపి సీతామాతను తీసికొనివచ్చి శ్రీరామునితో కలిపారు. విభీషణుని బంగారులంకకు రాజునిగా చేశారు. మీబలము, పురుషార్థము, శక్తి, భక్తి, ప్రేమ, అనురాగము అన్నీ ధన్యమైనాయి. అందుకేకదా మీరు రామునికంటెగూడ లోకప్రియులైనారు. రామునికంటే రామునిదాసుడే గొప్పవాడౌతాడుగదా. ఇందులో ఆశ్చర్యమేమున్నది?

ఓ నిజమైన సేవకుడా! మీరు చిటిక వేసి ఇతర సేవకుల నందరినీ శక్తిహీనులుగా చేశారు. ఓ జానకీ ముద్దుబిడ్డా! మీరు జానకి ధరించు సిందూరాన్ని అవయవములన్నిటియందు పులుము కొని తల్లిని నవ్వించారు. ఓ శంకరుని సేవకుడా ! మీరు రామేశ్వరునితో సమానంగా హనుమదేశ్వరుని ప్రతిష్ఠించి జగత్తు లోని జీవులను ఆపదల బారినుంచి దూరమయే మార్గాన్ని చూపారు, మీరు అనేక అశ్వమేధపు గుర్రాలవెంట వెళ్ళి అద్భుతమైన అద్వితీయమైన పౌరుషాన్ని చూపారు.

ఓ సంకీర్తన ప్రియుడా! మీరు మీ రామ కథానురక్తి చూపి భక్తులకు ఒక ఆదర్శవిధానాన్ని చూపించారు. రామకథ జరిగేప్రతిచోటా అశ్రువిమోచన చేస్తూ ఆకథను వింటూఉంటారు. మీరు రాముని ద్వారపాలకులు, జానకి ముద్దుబిడ్డలు. భక్తులకు ఒకే ఒక ఆసరా. భవసాగరాన్నుంచి తరింపజేసేవారు. తండ్రి కేశరికి, శివునకు. వాయుదేవునకు, తల్లిఅంజనకు అత్యంత ప్రియులు. మీరు ఎందరో భక్తులను దుఃఖసాగరాన్నుంచి ఒడ్డుకు చేర్చారు. మీరు దీనులకు సర్వథా రక్షకులు. మీరు మాపై కనిక రించండి, అనుగ్రహించండి, అనుకంపచూపండి. మీ అగాధ చరిత్ర సాగరాన్నుంచి కొన్ని బిందుకణములను తీసికొని కొంత నటనచేద్దామని అనుకొంటున్నాం. ఈనటన జేయునట్లు మమ్మ లను ఆశీర్వదించండి.

అంజనానన్దన హనుమాన్

3

* అంజనానన్దనం వీరం జానకీశోకనాశనం।
కపీశ మక్షహన్తారం వన్దే లంకాభయంకరం॥

మహావీర హనుమాన్ గొప్పబలవంతుడు, చాలా విచిత్రమైన, చాలా సరళ స్వభావంగల్గిన, సర్వసామాన్యదైవము. విష్ణుభగవానునికి వస్త్రాలు, ఆభరణాలు, పళ్లు, పూలమాలలు, గంధము, అత్తరు ఇలాంటివి ఎన్నో అలంకరణ వస్తువులు కావాలి. స్నానానికి పంచామృతాలు, గంధము, దివ్యౌషధులు మహౌషధులు మొదలగు పెక్కువస్తువులు కావాలి. కాని మా ఈ హనుమంతుణ్ణి దర్శిస్తే చాలు, లడ్డూ నివేదన చేస్తే చాలు, పూజ అయిపోయినట్లే. స్నానం చేయించే పనిలేదు. చందన ధూప దీపాల నిమిత్తంలేదు. వారానికో, పక్షానికో మాసానికో, లేక సంవత్సరానికో, ఒక్కసారి ఎర్రని వస్త్రాన్ని అర్పించండి. పూలమాలా, ఫలాలు మీకు అర్పించాలనివుంటే అర్పించండి. కాని లడ్డూమాత్రం తప్పని సరిగా కావాలి. అవిగూడా శనగపిం

---

* ఎవరు మాతా అంజనాదేవి ఆనందాన్ని వృద్ధిచేస్తారో, వీరులో మాతా జానకి శోకాన్ని పోగొట్టుతారో, కపులకు ప్రభువో, రావణతనయుడైన అక్షకుమారుని హతమార్చారో, లంకాపురానికి భయాన్ని కలగచేశారో, అట్టి హనుమంతునికి నేను నమస్కరిస్తున్నాను.

డివి. పాలకోవతో చేసినవై నాసరే. లడ్లు లేకపోతే హనుమంతుడు త్వరగా అనుగ్రహించడు. లడ్లులభించకపోతే శ్రీరాముని ఆదేశాన్ని గూడా తారుమారు చేస్తారు. ఇందుకు సంబంధించిన ఒక కథ చెబుతాను.

జగన్నాధపురిని సముద్రుడు ఎప్పుడు తలచుకొంటే అప్పుడే ముంచేస్తుండేవాడు. ఇందువలన జగన్నాధునకు చాలాకష్టం కలుగుతుండేవి. ఒకసారి జగన్నాధజీ శ్రీరామచంద్రునితో నేరారోపణ చేశారు-మహారాజ్! ఈసముద్రాన్ని మీవంశస్థులైన సగరుని పుత్రులుత్రవ్వారు. ఈయన మాతో ఎప్పుడూ గొడవ పెట్టుకుంటున్నాడు. తలుచుకున్నప్పుడల్లా అదేపనిగా మాపురిని ముంచేస్తున్నాడు, ఇలాజరుగకుండా ఏదైనా ఏర్పాటు చేయాలి.

భగవంతుడు - భగవన్, ఈసముద్రుడు జడము నాపట్ల గూడా ఈతను ఇలాగే వ్యవహరించాడు. నేనుఎన్నో సత్యాగ్రహాలు, ఉపవాసాలు చేశాను. అప్పటికీ లొంగలేదు. నాకుకోపం వచ్చి బాణం ఎక్కు-పెట్టేసరికి కానుకలు తీసికొని వచ్చి సేతువుని నిర్మించి దాటివెళ్ళమని ఉపాయంచెప్పాడు, అయితే నేను ఇతనికి నచ్చజెబుతాను.

భగవంతుడు సముద్రునితో అన్నాడు - ఓసోదరుడా, నీవు జగన్నాధునకు కష్టాన్ని కలిగించకు.

అప్పుడయితే సముద్రుడు అలాగే అలాగేఅని అన్నాడు కాని ఎవరికి ఏలాంటి స్వభావం ఏర్పడుతుందో అదిపోదు, అప్ప

చప్పుడు సరదా కల్గినప్పుడు పట్టణాన్ని ముంచుతూనే వున్నాడు. ఇందుకుగాను శ్రీ జగన్నాధస్వామి మరల ఫిర్యాదు చేశారు.

ఈసారి శ్రీరాముడు హనుమను ఆదేశించాడు-హనుమాన్! ఈ సముద్రుడు జడస్వరూపుడు. బొత్తిగా వినడంలేదు. నీవు జగన్నాదపురిని రక్షించడానికి సముద్రపు ఒడ్డున కూర్చొనివుండు. ముందుకి పొంగివస్తే బుద్ధివచ్చేలాగ గదతో గట్టిగా ఒకదెబ్బ కొట్టవలసినది.

హనుమాన్ ఆజ్ఞాపాలకుడుగదా. జగన్నాధపురిలో సముద్రపుఒడ్డునకూర్చున్నాడు. సముద్రునకు హనుమంతుని బల పరాక్రమాలు తెలుసు. భయంచేత పట్టణాన్ని ముంచడంలేదు. కాని జగన్నాధపురిలో హనుమంతునికి ఒక గొప్ప ఇబ్బంది కలిగింది. జగన్నాధస్వామి అన్నంతింటారు. అన్నమేవారికి ముఖ్యభోజనం. అచట అన్నాన్నే అందరికి ప్రసాదరూపంలో యిస్తారు. జగన్నాధుని అన్నానికి జగత్తంతా చేతులను సాచుతుంది. వారిదగ్గర వండి వండని అంటూ, ఆచారము, ఎంగిలి, వింగిలి అలాంటివి వుండవు. జగన్నాధునకు నివేదనచేస్తేచాలు, అన్నం పవిత్రమౌతుంది. దాన్ని ఎవరుతాకినా అంటులేదు. ఎక్కడికైనా తీసికొని వెళ్ళవచ్చు. ఎవరితోనైనా కలిసి తినవచ్చు. కాని హనుమంతునికి అన్నం రుచించడంలేదు. మనస్సు విసిగిపోయింది. ఒకనాడు మెల్లగా రాత్రిపూట ఎవరికీ తెలియకుండా అయోధ్యకు వచ్చి మనసారా లడ్డూను భుజించి సూర్యోదయం కాకుండా పురికి తిరిగి వచ్చాడు.

ఇక ఆయన రుచిమరిగి రాత్రికాగానే అయోధ్యకు వెళ్లి కడుపు నిండా లడ్లను తిని వస్తూవున్నాడు. కర్తవ్యంపట్ల విముఖుడుగా వున్నట్లు ఎక్కడ ఫిర్యాదు వస్తుందో అని శ్రీరామచంద్రుని దర్శించడంలేదు. ఇది దొంగతనంగా రావడం గదామరి.

సముద్రుడనకు హనుమంతునిదొంగతనం గురించి తెల్సింది. అయినా దొంగతనం ఎన్ని రోజులు దాగుతుంది. ఒకరోజున హనుమాన్ లడ్లను తినడానికి అయోధ్యకు వెళ్లగానే సముద్రుడు తన పూర్తిబలాన్ని వినియోగించి పురిని ముంచేశాడు. జగన్నాధ స్వామి వెదకించారు. కాని హనుమంతుని జాడ తెలియలేదు.

జగన్నాధస్వామి అయోధ్యలో మహారాజాగారి న్యాయ స్థానంలో హనుమంతుని గురించి తిరిగి ఫిర్యాదు చేశారు. హనుమాన్‌కి తాకీదువచ్చింది, అయన చేతులను కట్టుకొని హాజరైనాడు.

శ్రీరాముడు-హనుమా ! నీవు కాపలామానేసి ఎక్కడికి వెళ్లావు? ఎందుకు వెళ్లావు? తగిన కారణం చెప్పవలసినది అని అడిగాడు.

హనుమాన్ యధార్ధ విషయాన్ని చెప్పాడు. మహారాజ్! కొట్టండి లేక విడిచిపెట్టండి. అన్నంతిని నామనస్సు విసిగి పోయింది, అన్నం రుచించకపోవడంచేత రుచిని మార్చుకుందా మని లడ్లను తిందామని అయోధ్యకు వచ్చాను.

శ్రీరాముడు-అయితే నీవు రోజూ అయోధ్యకు వస్తున్నావా?
హనుమ-అవును మహారాజ్ ! నేను నిత్యమూ వస్తున్నాను.
రాముడు-అయితే, నీవు నన్ను ఎందుకు కలుసుకోనడంలేదు?

మహారాజ్! దొంగతనంగా దాగివస్తున్నాగదా. అలాంటి ప్పుడు తమ దర్శనం ఎలాచేసుకుంటాను ? భయంచేత రావడం లేదు. అనిహనుమాన్ అన్నాడు.

శ్రీరాముడు-ఈ మాటలు విని నవ్వి జగన్నాధునితో అన్నాడు-మహారాజ్! మీరు మీ మాదిరిగానే అందర్ని అన్నం తింటారని అనుకుంటారు, ఇతనికి లడ్లు కావాలి. కనుక లడ్లను ఏర్పాటు చేయించండి, ఇతన్ని పారిపోకుండా బంధించి వుంచండి.

జగన్నాధస్వామి హనుమంతునకు కావలసినట్లుగా లడ్లను ఏర్పాటుచేశారు. ఆయన చేతులకు, కాళ్లకు సంకెళ్లు వేయించి సముద్రపు ఒడ్డున బంధించి వుంచారు. జగన్నాధపురిలో నేటికీ ఆయన "బేడీ హనుమాన్" అనేపేరుతో వున్నాడు. మేము స్వయంగా ఆయన పాదాలకు సంకెళ్లు వేసివున్నట్లు చూశాం. జగన్నాధుని దర్శించడానికి వచ్చినవారు సముద్రపు ఒడ్డున ఉన్న బేడీహనుమాని దర్శిస్తారు. అక్కడ మాత్రం అన్నాన్ని నివే దన చేయడానికి నిషేధించారు, అందరూ లడ్లను అర్పిస్తారు, అక్కడే లడ్లు దొరుకుతుంటే ఇంకొక చోటికి వెళ్లవలసిన అవ సరమేముంది? ఈవిధంగా లడ్లకొరకు హనుమాన్ పాదాలకు

సంకెళ్ళు వేయించుకున్నాడు. నిజానికి లడ్లరుచి అలాంటిది, పైగా మన హనుమాన్ మోదక ప్రియుడుగదా.

హనుమంతుని తల్లి అంజనా, తండ్రి కేసరి, శంకరుడు, వాయువు. ముగ్గురు తండ్రులు ఎలా అయ్యారు అని మీరు అడగ వచ్చు, కాని విభిన్న పురాణాలలో విభిన్న గాధలు వున్నాయి, కొన్నిటిని ఇక్కడ ముచ్చటిస్తాము. ముందుగా అంజనామాతగురించి చెబుతాను.

స్వర్గలోకంలో ఇంద్రునిదగ్గర ఎందరో అందమైన అప్సరసలున్నారు. వారందరిలోనూ మిక్కిలి అందంగా "పుంజికాస్థలా" అనే ఒక అప్సరసవుంది. ఆమె ఎంతటి అందకత్తో అంతటి చంచలస్వభావము గలది. నవ్వు ఆమె పెదవులపైన ఎల్లవేళలా వుట్టిపడుతూ వుంటుంది. ఒక రోజున తన చంచల స్వభావం చేత ఒకానొక మహర్షిని వేళాకోళం చేసింది. అందుకు కోపపడి మహర్షి "నీవు కోతిమాదిరి చంచలంగా వ్యవహరిస్తున్నావు గనుక భూలోకంలోకి వెళ్ళి కోతిగావుండు, అని శపించాడు.

మహర్షి నోట శాపం వినగానే ఆమెకు మతిపోయి ఆయన పాదాలపైబడి మిక్కిలి వినయంగా అపరాధాన్ని మన్నించమని వేడుకొన్నది.

మహర్షులు సహజంగా దయకల్గి వుంటారు. వారిక్రోధం నీటిపైని గీతలాగ ఒక్కక్షణం కనుపించి మాయమై పోతుంది. ఆయన ప్రసన్నుడై-నేనుఎప్పుడూ అసత్యం పలుకలేదు, నీవు

కోతి రూపాన్ని ధరించవలసిందే. కానిఅభీష్ట రూపాన్ని ధరిస్తావు. కోరినప్పుడు మానవరూపాన్ని ధరించగలవు. వానర రూపాన్ని గూడాధరించ గలవు అనిఅన్నాడు.

మహర్షిశాపం సత్యమయింది. పుంజికాస్థలా సుమేరు పర్వతగుహలో ఒక వానరిగా జన్మించింది. నిజానికి భూలోకంలో వుండే వానరజాతిమాదిరి జాతికాదు. ఇదిఉపదేవతలలోని కింపురుషజాతికి చెందినది. వీరు అభీష్టరూపధారులు. వీరి అకృతి మానవాకృతి మాదిరిగానేవుంటుంది. తోకగూడా వుంటుంది. కేశరి ఒక వానరరాజు. అంజనా మిక్కిలి రూపవతి. కేశరికి ఆమెకు వివాహమయింది. వీరికి సంతానంలేదు. స్త్రీలకు సహజంగా తల్లికావాలని, పుత్రుడు కలగాలని కోరిక వుంటుంది. అంజనా పుత్రప్రాప్తికి భగవాన్ శూలపాణిని ఆరాధించింది.

శ్రీరాముడు అవతరించనున్నాడు. తనుగూడా అవనిపై అవతరించి శ్రీరామునికి సేవచేద్దామని శంకరునకు కోరికకలిగింది. శంకరుడు ఏకాదశరుద్రరూపుడు. పదకొండవ అవతారమే హనుమాన్. శంకరుని వరప్రసాదం చేత అంజనా గర్భాన్నుంచి స్వతః శంకరుడు అవతరించినందున ఇతనిని "శంకరసూనుడు" అనిఅంటారు. శంకరవరప్రసాదాన్ని అనురక్తితో పవనదేవుడు అంజనాగర్భంలో వుంచుటచేత ఈయన పవనకుమారుడైనాడు. కేశరీపత్నికి జన్మించుటచేత కేశరీ నందనుడైనాడు. ఈయన శ్రీరామునకు సేవకుడు, స్నేహితుడు, మంత్రి గూడాను.

శ్రీరాముడు ఈయనను విశేషంగా ఆదరించేవాడు. ఈవిషయాన్ని వారు తననోట భావావేశంలో వెలిబుచ్చారు-హనుమా, "నీవు నాకు ఎన్నోఉపకారాలుచేశావు. అందులో ఏ ఒక్క ఉపకారానికి నాప్రాణాలను అర్పించినా గూడా సరిపోదు. మిగతా ఉపకారాలకు నేను నీకు ఎప్పుడూ ఋణపడేవుంటాను. ప్రత్యుపకారం సామాన్యంగా ఆపదలోనే చేస్తూవుంటారు. నీకు ఆపదలు రానేరావు గదా."

భగవంతుని ఈమాటలకుఎంత విలువవున్నదో మీరే తెలుసుకుంటారు. శ్రీరాముని హృదయంలో హనుమాన్ పట్ల విశేషంగా అనురాగం వుండేది.

ఒకచోట భగవాన్ హనుమంతునితో అన్నారు-నీవు నాకు సోదరుడగు భరతునితో సమానంగా ప్రియుడవు. సోదరుడవు. ఇందులకు సంబంధించిన ఒక కథ చెబుతాను.

దశరథ మహారాజునకు సంతానంలేదు. సంతతికొరకు ఆయనమహర్షి ఋష్యశృంగుని రప్పించి పుత్రకామేష్టియజ్ఞం చేశారు. ఆయజ్ఞంలో సాక్షాత్తుగా అగ్నిదేవుడే చరుపాయసపాత్రను తీసికొని ప్రత్యక్షమైనాడు. అపాత్రను వశిష్ఠమహర్షికిచ్చి మహారాణీలకు పంచమన్నాడు.

వశిష్ఠులవారు ఒకభాగాన్నిపెద్దదిగానూ, రెండవదాన్ని దానికంటే చిన్నదిగానూ మూడవదాన్ని ఇంకాచిన్నదిగానూ మూడుభాగాలుగా చేశారు. పెద్దభాగాన్ని కౌసల్యకు. రెండవదాన్ని కైకకు, మూడవదాన్ని సుమిత్రకు ఇచ్చారు.

తనభాగాన్ని చిన్నదిగాచూచి కైకకుపితురాలై అన్నది-నేను మహారాజుగార్కి ఎన్నో ఉపకారాలు చేశాను. దేవాసుర సంగ్రామంలో వారిరథానికివున్న మేకు వూడిపోతే నాచేతివ్రేలిని వుంచి వారినిరక్షించాను. అయినానాకు చిన్నభాగం లభించింది. చేతిలో చరుపాయసం వుంచుకొని అమెవిలపించుతూ దెబ్బలాటకు సిద్ధమయింది.

మహర్షి—అమ్మా, ఆలస్యంచేయక ప్రసాదాన్ని స్వీకరించాలి. ఆలస్యంచేస్తే ఏదైన విఘ్నం కలుగవచ్చు అనిఅన్నారు.

కైకేయి ఏమీవినకుండా విలపిస్తూఉండగా ఆకాశంలో ఎగురుతూవున్న గ్రద్దవచ్చి కైకేయిచేతిలోవున్న ఆపాయసాన్ని నోటితో తీసికొని ఎగిరిపోయింది. కైకేయికి వున్న కొద్దిపాటి ధైర్యంగూడా పోయేసరికి బిగ్గరగా విలపించసాగింది. దశరథ మహారాజ్ కౌసల్యకు, సుమిత్రకు కంటితో ఏదోసంజ్ఞచేశాడు. వెంటనే కౌసల్య తనపాయసంలో నాల్గవభాగాన్ని, సుమిత్రి మూడవభాగాన్ని కైకేయికి ఇచ్చారు.

ముద్వురూ పాయసం పుచ్చుకొని గర్భవతులయ్యారు. కౌసల్యకు శ్రీరాముడు, కైకేయికి భరతుడు, సుమిత్రకు లక్ష్మణ, శతృఘ్నులు జన్మించారు.

ఇకపోతే కైకేయి చేతిలోనుంచి గద్దతీసుకుని వెళ్ళిన పాయసం గురించి చెబుతాను వినండి. కేసరీ తనభార్య అంజనాతో

కలిసి కిన్నరులలోకంలో సుమేరుపర్వతంపైన తిరుగుతూవున్నారు. అంజనా పుత్రప్రాప్తికై ఏడువేల సంవత్సరాలు శివుణ్ణి ఆరాధించగా ఆయనప్రసన్నుడై ఆమెను ఏదైనా వరాన్ని కోరుకొమ్మనగా-ప్రభూ! నాకు సర్వగుణ సంపన్నుడగు కుమారుణ్ణి అనుగ్రహించమని అంజనా కోరింది.

శివుడు ఏకాదశ రుద్రులలో నాఅంశమైన పదకొండవ రుద్రుడు నీకుపుత్రుడుగా జన్మిస్తాడు. నీవు ఈమంత్రాన్ని స్వీకరించు అని ఒకమంత్రాన్ని ఉపదేశిస్తాడు. వాయుదేవుని అనుగ్రహంచేత నీకు పుత్రుడు కలుగుతాడు-అనిచెప్పి వెళ్లిపోయినాడు. అంజనా ఆ మంత్రాన్ని చేతులు సాచి జపిస్తున్నది.

కైకేయి చేతిలోని పాయసాన్ని తీసికొని ఆకాశంలోకి గ్రద్దఎగిరేసరికి ఒకపెద్ద గాలిదుమారం వచ్చింది. ఆగాలికిగ్రద్ద అవయవాలు ముడుచుకుపోతున్నాయి. దానినోటినుంచి ఆపాయసం పడిపోయింది. వాయుదేవుడు ముందునించే అంజనాపట్ల అనురక్తుడైవున్నాడు. ఆయన ఆ పాయసాన్ని అంజనాచేతిలోవుంచాడు. శివుడు ఈరహస్యాన్ని ముందుగానే చెప్పివెళ్ళాడు. మంత్రప్రభావానికి పాయసంలభించగానే ఆమెస్వీకరించింది. ఈవిధంగా హనుమాన్ జన్మించాడు. రామునకు భరతునితో సమానంగా హనుమ ప్రియసోదరుడైనాడు.

అయితే ఆగద్దపాయసాన్ని వెంటనే ఎందుకు తినలేదు? అని మీకు సందేహము కలుగవచ్చు. ఈవిషయానికి సంబంధించిన కథనుగూడా చెబుతాను వినండి.

బ్రహ్మలోకంలో చాలామంది అప్సరసలు వున్నారు.వారిలో సువర్చసా అనే అప్సరస మిక్కిలి అందంగావుంది. చంచల స్వభావంగలది. ఒకరోజున నృత్యంచేస్తూండగా చాంచల్యానికి ఆమె మనస్సులో కామేచ్ఛకలిగింది. ఆస్థితిలో ఆమె తాళాన్ని స్వరాన్ని మరచిపోయింది. బ్రహ్మగారు ఆమెమనోభావాల్ని తెలుసుకొని-ఇక్కడగూడానీవు ఇలాంటి చాపల్యాన్నిచూపుతున్నావు గనుక మర్త్యలోకానికి వెళ్ళిపోవలసినది, అనిశపించారు.

ఆమెబ్రహ్మగార్ని ప్రార్థించగా ప్రసన్నుడై-నీవు గ్రద్ద రూపాన్ని ధరించవలసిందే, కాని కొద్దిరోజులలో దశరధ మహారాజు పుత్రేష్టి చేస్తారు, ఆయజ్ఞంలో అగ్నిదేవుడు స్వయంగా పాయసాన్ని తీసికొని ప్రత్యక్షమవుతాడు, వశిష్ఠమహర్షి ఆపాయసాన్ని ముగ్గురురాణీలకు పంచుతారు, నీవు కైకేయి పాయసాన్ని తీసికొని వెళ్ళిపోతావు, కానితినజాలవు, ఆపాయసస్పర్శకి నీవు గ్రద్దశరీరాన్ని వదలి తిరిగి ఇక్కడకు చేరుతావు-అని అన్నారు.

అలాగే జరిగిందికూడాను, గ్రద్దనోటినుంచి పాయసం పడిపోగానే ఆగ్రద్ద తన దేహాన్ని వదలి బ్రహ్మలోకానికి వెళ్ళి "సువర్చసా" అనెడి దేవాంగన అయింది.

అంజనా గర్భాన్ని ధరించింది. కార్తీక బహుళ చతుర్దశి నాడు హనుమాన్ జన్మించాడు. ఒకానొక కల్పంలో ఈయనచైత్ర శుద్ధపూర్ణిమ మంగళవారంనాడు జన్మించినట్లున్నది. కొందరు

శనివారంనాడు జన్మించినట్లు భావిస్తారు. భావుకులైన భక్తులు పై రెండు తిథులందు రెండువారములందు హనుమజ్జయంతి చేస్తారు.

ఈవిధంగా భాగ్యవంతురాలైన అంజనాగర్భాన్నుంచి మన చరిత్రనాయకుడైన హనుమాన్ ప్రాదుర్భవించాడు. ఇకముందు వారికొన్ని బాలలీలలను గురించి ముచ్చటిస్తాము గనుక పాఠకులు సావధానమనస్కులై విందురుగాక!

బాల-హనుమాన్

4

* ఆంజనేయ మతిపాటలాననమ్
కాంచనాద్రి కమనీయవిగ్రహమ్।
పారిజాత తరుమూల వాసినమ్
భావయామి పవమాన నందనమ్॥

పుత్రునిపాదాల మెరుగులు ఊయలలోనే కనిపిస్తాయి అని అంటారు. హనుమాన్ బాల్యాన్నుంచే తనపరాక్రమాన్ని చూప సాగారు, ముగ్గురు మహాబలవంతులైన తండ్రులను కల్గినప్పుడు

---

*ఎవరు అంజనీ పుత్రులో, ఎవరిముఖారవిందము ఎర్రగా వుందో, సువర్ణశైలము మాదిరి కమనీయ విగ్రహం ఎవరికి వున్నదో, పారిజాత తరుమూలమున ఎవరు నివసించుతారో, అట్టి పవనకుమారుడగు హనుమంతుని నేను ధ్యానిస్తున్నాను.

ఎందుకంటారా? ఆయన రుద్రుని అవతారము. దేవతలందరికి పరమప్రియుడు. శౌర్యపరాక్రమాలలో అద్వితీయుడు. సేవచేయు టకే జన్మించాడు. కాబట్టి ఆయన చరిత్ర అద్భుతంగానే వుండి వుండాలి.

హనుమంతుని చెవులకి విద్యుత్ప్రభల కాంచనకుండలాలు పుట్టుకతోనే వున్నాయి. వారు మాతృగర్భాన్నుంచే చెవులకు కుండలాలను, మణిమండిత శిరస్త్రాణాన్ని, కౌపీనాన్ని, చేతిలో వజ్రాన్ని తీసికొని నడుముకు ముంజామేఖలాన్నీ, సువర్ణ యజ్ఞోపవీతాన్ని ధరించి జన్మించారు. వీరి రూపసౌందర్యం చూడ ముచ్చటగావుంది. బాల్యంలో వీరిని అందరూ ప్రేమించేవారు. తల్లిగారు వీరిని ఎంతోగారాబంగా పెంచారు.

ఒకరోజున అంజనా ఈయనను ఊయలలో పరుండ పెట్టి పూలను ఫలాలను తీసికొని రావడానికి అడవికి వెళ్ళింది. ఈయ నకు ఆకలివేసింది. నాలుగువైపులా తినడానికి ఏమైనా దొరుకు తుందేమోనని చూశాడు. ఎక్కడా ఏమీ కనుపించలేదు. అదే సమయంలో సూర్యుడు తన బాలారుణ కిరణాలను ప్రసరింపజేస్తూ తూర్పున ఉదయిస్తున్నాడు. ఏదో ఎర్రనిపండు మెరుస్తున్నట్లు భావించి దీనినితిని ఆకలితీర్చుకుందామనుకున్నాడు. వాయుపుత్రుడు గదా! ఎలుకపిల్లలకు బిలాన్ని త్రవ్వడం ఎవరూ నేర్పనక్క ర్లేదు. అవే నేర్చుకుంటాయి. లేడిపిల్లలకు పరుగుతీయడం ఎవరూ నేర్పరు, అవి తల్లి గర్భాన్నుంచి పుట్టగానే పరుగిడుతాయి.

ఈమాదిరిగానే పవనపుత్రుడవడంచేత ప్రయాసలేకుండానే ఈయన తనకితానే ఆకాశంలో ఎగురసాగాడు. ఆసమయంలో కపీశ్వరుడగు కేశరీగూడాలేడు. అంజనాగూడాలేదు. అంతటా వ్యాపించివున్న తండ్రి పవనదేవుడే ఈయనను చూస్తున్నాడు. తన పుత్రుణ్ణి ఆకాశంలో సూర్యునివైపు వెళ్ళడంచూసి వాయుదేవుడు మెల్లగా శీతలసుగంధాన్ని వెదజల్లుతూ ఆయన వెనుక పయనిస్తున్నాడు. ఆరోజు అమావాస్య. సూర్యగ్రహణం పట్టనున్నది. రాహువు సూర్యుణ్ణి మ్రింగడానికివచ్చాడు. హనుమాన్ సూర్యుని దగ్గరకు చేరాడు. రాహువు సూర్యుణ్ణి మ్రింగుదామనుకుంటున్నాడు. హనుమాన్ ఎవడో బాలకుడు ఆపండునుతినడానికి వెళ్ళుతున్నాడనుకున్నాడు. రాహువుని తనతోకకి గట్టిగాచుట్టి ఫెళ్ళుమని ఒక్క దెబ్బకొట్టేసరికి రాహువుకి మతిపోయి ఇంద్రుని దగ్గరకు వెళ్ళిరక్షించమని వేడుకున్నాడు. ఇంతటి బలవంతుడు ఎవడు వచ్చాడా అని దేవరాజు అనుకొని ఐరావతంపైన సూర్యుని దగ్గరకు చేరాడు. ఇంద్రుడు హనుమంతుణ్ణి యుద్ధానికి రమ్మనమన్నాడు. ఈయన తయారుగానేవున్నాడు. ఇరువురిమధ్య గొప్ప యుద్ధం జరిగింది. హనుమాన్ ఐరావతాన్ని తనతోకకుచుట్టి లాగిఒక్క దెబ్బ కొట్టేసరికి ఇంద్రుడు ఒకచోటకి ఐరావతం మరియొకచోటకి వెళ్ళిపడ్డారు. ఈయన ఐరావతాన్నిలేవదీయడానికి వెళ్ళేసరికి ఇంద్రుడు ఈయనగడ్డాన్ని (హను) వజ్రంతోకొట్టగా ఎడమవైపు గడ్డంలోని ఎముక విరిగిపోయింది. వెంటనే మూర్ఛితుడై ఈయన భూమిమీద పడిపోయినాడు.

తనపుత్రుడు మూర్ఛనొందడం చూచి వాయుదేవుడు పుత్ర శోకంచేత విలపిస్తున్నాడు. ఆయనకు ఇంద్రునిపైన కోపంవచ్చి తనవేగాన్ని తగ్గించాడు. అప్పుడు ముల్లోకాలలో సకలప్రాణుల ప్రాణ, అపానాలు ఆగిపోయాయి. దేవతలందరూ గాబరాచెంది పరుగు-పరుగున బ్రహ్మగారిదగ్గరకు చేరారు. వెంటనే బ్రహ్మ, విష్ణువు, శివుడు, సకలదేవతలుకలసి హనుమ స్పృహతప్పిపోయి పడివున్నచోటుకి వచ్చారు. అక్కడ వాయుదేవుడు విలపిస్తూ వున్నాడు,

వాయుదేవా! ఎందుకు విలపిస్తున్నావు? అని బ్రహ్మగారు అడిగారు.

అయ్యా, ఏడవకపోతే ఏంచేయమంటారు? ఈప్రపంచంలో పుత్రుడు అందరికి ప్రియుడని, పుత్రశోకం దుర్భరమని చెప్పనే చెప్పారుగదా. ఇంద్రుడు నాపుత్రుణ్ణి చంపాడు. ఇతనిగడ్డం విరిగి పోయింది. అని వాయువు అన్నాడు,

విష్ణువు—ఏమయ్యా, నీవెందుకు ఇంతగా గాబరాచెందు తావు, ఇతను చనిపోలేదు. స్పృహతప్పియాడు, నేను ఇతన్ని వెంటనే బ్రతికిస్తాను—అని విష్ణువు హనుమనువడిలోకి తీసికొని తనిచేతితో నిమిరేసరికి హనుమకు తెలివివచ్చింది.

అప్పుడు బ్రహ్మగారు వాయుదేవునితో ఇలాఅన్నారు, సోదరా! ముల్లోకాల్లో జీవులు వ్యాకులత చెందివున్నారు. నీవు

సిగమనాన్ని తగ్గించావు. తిరిగి నీవు మామూలుగా సంచరించి ముల్లోకాలకు సుఖాన్ని కలుగజేయి.

వాయుదేవుడు-అయితే మీరంతా నాపుత్రుణ్ణి అజరామరుణిగా సర్వత్రా విజయునిగా, బలవంతునిగా వుండునట్లు ఆశీర్వదించండి నేను మీరు చెప్పినట్లు చేస్తాను-అని అన్నాడు.

ఇక దేవతలంతా వరుసగా హనుమను ఆశీర్వదించారు.

విష్ణువు-వాయుదేవా! నీకుమారుడు అందరికి ప్రియుడవుతాడు. చతుర్దశ భువనాలలో ఇతనిని ఎవరూ చంపలేరు-అని ఆశీర్వదించారు.

శివుడు-ముల్లోకాల్లో ఇతనికి ఎవరూ సంతాపాన్ని కలుగజేయలేరు. నేను నాత్రిశూలాన్ని ఇస్తున్నాను. ఇతడు దీనిరహస్యముల నన్నిటినీ తెలుసుకొంటాడు-అని అన్నాడు.

బ్రిహ్మ-ఇతనికి నా శాపంగూడా తగులదు, ఏఅస్త్రశస్త్రాలు గూడా ఇతని అవయవాలను ఛేదించజాలవు. అని అన్నారు.

ఇంద్రుడు-నావజ్రంచేత ఇతని గడ్డం విరిగింది కనుక ఇతని పేరు "హనుమాన్" అవుతుంది. నావజ్రాన్ని మించి ఇతని శరీరం బలంగా వుంటుంది. అని అన్నాడు.

కుబేరుడు - "యక్షరాక్షసులు గూడా ఇతన్ని పరాజితుణ్ణి చేయజాలరన్నాడు.

వరుణుడు - ఇతను యుద్ధంలో సదా అజేయుడుగానూ యశస్విగానూ వుంటాడు — అని అన్నాడు.

యమధర్మరాజు - నాకాలదండం ఇతన్ని ఎప్పుడూ బాధించదు. ఇతనినామాన్ని యుద్ధంలో స్మరించువారికి కాలదండం వలన భయముండదు-అని అన్నాడు.

ఈవిధంగా దేవతలందరూ ఈయనకు గొప్పవరాలను ప్రసాదించారు. కనుకనే ఈయన మిక్కిలి బలవంతుడైనాడు, ఇతనిని తవజానాలో పరుండబెట్టి వాయుదేవుడు వెళ్ళి మామూలుగా వీచనారంభించాడు. లోకాలన్నిటికి తిరిగి సుఖం కలిగింది. కొద్దినిమిషాలకి అంజనాతిరిగి వచ్చింది. పుత్రుణ్ణి సంతోషంగా ఆడుకొంటూ ఉండడంచూసి ఎంతగానో మురిసిపోయింది, మాతృ స్నేహానికి తన స్తనములనుంచి వస్తున్న పాలను యిచ్చింది. తల్లిపాలు త్రాగి ఈయన ఇంకా బలవంతుడైనాడు. కొద్దికాలానికి పెరిగి పెద్దవాడై చదువుకొనడానికి యోగ్యుడైనాడు,

ఈయన స్వయంగా ప్రజ్ఞకలవాడే అయినా సూర్యుని దగ్గరకువెళ్ళి అనతికాలంలోనే సకల శాస్త్రాలను అభ్యసించి ప్రకాండ పండితుడు, మహాబలశాలి, రణవిజయీ, అజరామరుడు, సర్వ గుణసంపన్నుడూ అయ్యాడు. అయినా వానరచాపల్యం ఎక్కడికి పోతుంది? స్వభావం దురతిక్రమమైనది. జీవులు తమస్వభావానికి వివశులౌతారు, ఈయన ఋషులను, మునులను కష్టపెట్ట నారంభించాడు. ఒకప్పుడు ఎవరిజడ మీదనో ఎక్కికూర్చుండేవాడు.

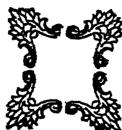
మరి ఒకప్పుడు ఇంకొకరి గడ్డాన్ని లాగేవాడు, ఒకప్పుడు ఒకరి మృగచర్మాన్ని కన్పుకొని పారిపోతే మరిఒకప్పుడు ఒకరి కమండలంలోని నీటినిత్రాగేసేవాడు. ఇలా చేస్తుంటే మహర్షులు-తనబల పరాక్రమాలను మరచివుండుగాక అని ఇతన్ని శపించారు, అయితే ఎవరైనా ఇతనికి తనబలపరాక్రిమాల్ని గుర్తుచేస్తే వెంటనే జ్ఞాపకం వస్తుందని అన్నారు.

ఈకారణంగా మహర్షులశాపంచేత ఈయనతనఅతులిత బలపరాక్రమాలను మరచిపోయి మిక్కిలి సరళస్వభావంకల్గిన కోతిగా మారిపోయినాడు. తరువాత ఇతని బుద్ధికౌశలాన్ని చూసి వానరరాజైన సుగ్రీవుడు తనమంత్రిగా చేసుకున్నాడు. సుగ్రీవుడు ఇతని సలహా లేనిదే ఏపనీ చేసేవాడుకాదు. ఋక్షరాజుకి వాలి, సుగ్రీవులు ఇరువురు కుమారులు. ఇరువురి ఆకారము, ప్రకారము, రూపము, రంగు, లేవడమూ, కూర్చోనడమూ, మాట్లాడుట, నడచుట అన్నీ ఒకేమాదిరిగా వున్నాయి. ఇరువురిమధ్య మిక్కిలి స్నేహం వుండేది. ఇరువురు సమానంగా తండ్రిరాజ్యాన్ని అనుభవిస్తున్నారు. తండ్రిపరలోకానికి వెళ్ళాక వాలి రాజైనాడు. సుగ్రీవుడు అన్నపట్ల మిక్కిలిస్నేహం కలిగివుండడంచేత వారిలో ఏవిధంగానూ భేదభావం కలుగలేదు.

ఒకనాడు దుందుభి అనెడి అసురుడు వారితో పోరాడటానికి వచ్చాడు. వాలి మిక్కిలి వీరాభిమాని. వెంటనే యుద్ధానికి వెళ్ళాడు. అతను ఒకగుహలోకి ప్రవేశించాడు. వాలిగూడా అతని

వెంటవెళతూ తానుతిరిగి వచ్చేంతవరకు అక్కడే కూర్చొని ఉండమని సుగ్రీవునితో చెప్పివెళ్ళాడు.

చాలాకాలం యుద్ధం జరిగింది. చివరికి వాలి యుద్ధంలో ఆ అసురుణ్ణి చంపివేశాడు. గుహనుంచి రక్తం వెలుపలికి ప్రవహించింది. సుగ్రీవుడు అసురుడు నాఅన్నను చంపివుంటాడు. బయటకు వచ్చి నన్నుగూడా ఎక్కడ చంపుతాడో, అని అనుకొని ఒక పెద్దరాతిని తీసికొనివచ్చి గుహయొక్క ముఖాన్ని మూసి వేసి తన రాజధానికి తిరిగివచ్చి హనుమాన్ మొదలగు మంత్రుల సలహాపైన రాజైనాడు. కొంతకాలానికి వాలితిరిగివచ్చాడు. రాజ సింహాసనంపైన సుగ్రీవుని చూసి కోపగించి అతన్ని కొట్టి రాజ్యం నుంచి బహిష్కరించాడు. స్వామిభక్తుడైన హనుమాన్ సుగ్రీవుని వెంట అడవుల్లో తిరుగుతూవున్నాడు.

మంత్రి హనుమాన్

5

* సుగ్రీవ సచివాయచ కపి శ్రేష్ఠాయ మంత్రిణే
స్వామిభక్తాయ శాంతాయ హనుమంతాయ నమోనమః॥

స్వామి సుఖాన్ని తన సుఖంగా, స్వామిదుఃఖాన్ని తన దుఃఖంగా భావించడమే నిజమైన స్వామిభక్తుని లక్షణం, సుఖ సమయంలో సంతోషంగావుండి దుఃఖం ప్రాప్తించగానే స్వామిని వదలి వెళ్లువారు నిజమైన సేవకులుగారు. అట్టివారు తమస్వార్థ సిద్ధికొరకు సేవకులయ్యారన్నమాట. తమస్వార్థం సిద్ధించగానే వదలివెళ్ళిపోతారు, కాని మన చరిత్రనాయకుడైన వీరహనుమాన్ తనను నిజమైనసేవకునిగా నిరూపించుకున్నారు, వారుగూడా స్వాములే, కాని ఎప్పుడు, ఎలాఅభినయించినా దాన్ని యధావిధిగా నెరవేర్చుతారు.

కపిరాజైన కేశరి కపులకు యూధపతి. వారందరూ ఋక్ష రాజకపి పరిపాలనలో వుండేవారు. ఋక్షరాజు తనపుత్రులైనవాలి, సుగ్రీవులకు రాజ్యమునుఅప్పగించి పరమపదించాక జ్యేష్ఠుడుశ్రేష్ఠుడు ఆవడంచేత వాలి కిష్కింధకు రాజై సుగ్రీవుణ్ణి విశేషంగా ప్రేమి స్తూనే వున్నాడు. హనుమాన్ సుగ్రీవునకు మంత్రి అయినాడు.

---

* ఎవరు సుగ్రీవునకు సచివులో, మంత్రియో, స్వామి భక్తులో శాంతస్వభావులో, అట్టిహనుమంతునకు మాటిమాటికి నమస్కరిస్తాను.

ఇద్దరికి సోదరుల మధ్య రాజ్యాన్ని గురించి కలహమేర్పడగా వాలి సుగ్రీవుణ్ణి కొట్టి రాజ్యంనుంచి బహిష్కరించి అతని భార్య రుమని తన భార్యగా చేసుకున్నాడు. సుగ్రీవుడు అన్న భయంచేత కనుపించకుండా అడవులలో తిరుగుతూవుండేవాడు. నిజమైన సేవకునిమాదిరి హనుమాన్ ఆయన వెంట ఎల్లప్పుడూ వుండేవాడు. వాలి ఎక్కడవచ్చి కొట్టిచంపుతాడో అనే భయం సుగ్రీవునకు వుండూనే వుండేది. అందుకుగాను ఋష్యమూక పర్వతంపైన నివాసమేర్పరచుకొని వుంటున్నాడు. అక్కడకు వాలి వచ్చిన యెడల మతంగముని శాపకారణంగా చనిపోతాడు. అక్కడకు వాలిరాడు. శాపరూపకవచం వుండడంచేత సుగ్రీవుడు తనమంత్రితోనూ, అనుచరుల తోనూ కలిసి సుఖంగా వుంటున్నాడు.

కైకేయివరాలకి శ్రీరాముడు సీతాలక్ష్మణులతో కలిసి అడవికి వచ్చాడు. చిత్రకూటంలోనూ, దండకారణ్యంలోనూ చాలామంది మహర్షుల ఆశ్రమాల్లో శ్రీరాముడు 13 సంవత్సరాలు తిరుగుతూనే వున్నాడు. పదునాల్గవ సంవత్సరంలో వారు పంచవటి దగ్గర పర్ణకుటీరాన్ని ఏర్పరచుకొని సుఖంగావుంటూ సీత మనోరథాన్ని సిద్ధింపచేస్తూవున్నారు. రావణుడు పంపగా మారీచుడు బంగారు లేడి రూపాన్ని ధరించి పర్ణకుటీరానికి నాలుగువైపులా తిరుగుతూ వున్నాడు. జానకి ఆలేడిని చూచి తనకు కావాలని శ్రీరామునితో అన్నది. రాముడు ఆలేడికొరకు వెళ్ళాడు. వెంటనే రావణుడు వచ్చి సీతను తీసికొనివెళ్ళి లంకలోని అశోకవాటికలో ఆమెను వుంచాడు.

శ్రీరాముడు లక్ష్మణునితో సీతను వెదకుతూ శబరి ఆశ్రమానికి వచ్చాడు. పంపాసరోవరందగ్గర ఋష్యమూకపర్వతంపైన కపిరాజైన సుగ్రీవుడు తనమంత్రులతో కలిసివుంటున్నాడు, మీరు వెళ్ళి ఆయనను స్నేహితునిగా చేసికొంటే సీతామాత అన్వేషణ కార్యక్రమాలలో వారు సహకరిస్తారని శబరిశ్రీరామునకు తెలియజేసింది. శ్రీరాముడు ఋష్యమూకపర్వతంవైపు ప్రయాణమైనాడు. వాలిస్వయంగా రాకపోయినా ఎవరినైనా పంపుతాడేమోఅని భయపడుతూ వుండేవాడు. మునులవేషంలో రామలక్ష్మణులు ధనుర్బాణాలను ధరించి తనవైపు రావడంచూచి సుగ్రీవుడు మిక్కిలి గాబరాచెందాడు. అతడు బుద్ధిమంతులలో అగ్రగణ్యుడైనహనుమంతుని ఆకపటవేషధారులెవరో తెలుసుకొని రమ్మనమని పంపాడు.

సుగ్రీవుని అనుమతితో హనుమాన్ బ్రహ్మచారిరూపాన్ని ధరించి శ్రీరామునిదగ్గరకు వెళ్ళి వారి పరిచయాన్ని అడుగగా శ్రీరాముడు లక్ష్మణునితో-లక్ష్మణా! ఇతను గొప్పబుద్ధిమంతుడుగా గుణవంతుడుగా, శీలసంపన్నుడుగా కనుపిస్తున్నాడు. సకలశాస్త్రాలను చదివినవాడులాగ ఇతని మాటలనుబట్టి తెలుస్తున్నది. మనతో మాట్లాడుతున్నప్పటినుంచీ చూస్తున్నాను, ఒక్కశబ్దం కూడా తప్పుగా మాట్లాడలేదు. దీన్నిబట్టి ఇతనువ్యాకరణశాస్త్రంలో గూడా పండితుడని స్పష్టమవుతున్నది, ఇతను ఎవరికో మంత్రిలాగా వున్నాడు. స్వామి అయివుంటే నేనేమాట్లాడుదును, మంత్రి గనుక నీవే ఇతనితో మాట్లాడుము. అనిఅన్నాడు.

లక్ష్మణుడు—విప్రోత్తమా! మేము దశరథ మహారాజు పుత్రులం. వీరు నా జ్యేష్ఠ సోదరులైన శ్రీరామచంద్రమూర్తి. వీరు తమ ధర్మపత్ని సీతాదేవి వెంటవచ్చారు. ఎవరో ఆమెను అపహరించుకొని తీసికొని వెళ్ళారు. ప్రస్తుతం మేము ఇరువురం ఆమెను అన్వేషించేనిమిత్తం సహాయాన్ని అర్థించడానికి కపిరాజైన సుగ్రీవునిదగ్గరకు వెళ్లుతున్నాం. దయయుంచి మాకు సుగ్రీవునిజాడ తెలియచేస్తారా?

శ్రీరాములవారని తెలియగానే హనుమాన్ తన నిజ వేషాన్ని ధరించి ప్రభువు పాదాలపై నపడాడు. వెంటనే ప్రభువు అతన్ని లేవనెత్తి కౌగలించుకొని సుగ్రీవుని క్షేమసమాచారాన్ని అడిగితెలుసుకొని—సుగ్రీవుడు మాతో స్నేహం చేస్తాడా? మా ప్రయత్నంలో సహకరిస్తాడా? అని అన్నారు.

హనుమాన్ సవినయంగా—ప్రభూ! దౌర్భాగ్యుడైన వాడే మీతో స్నేహంచేయాలనుకోడు. తమరు జీవులకు మిత్రులు, స్వాములు. దయచేయండి. తమను సుగ్రీవులవారి సమక్షమునకు తీసుకొనివెళ్లతాను. ఈసేవకుని సేవను స్వీకరించండి.

ఆక్షణంలోనే హనుమ శరణాగత వత్సలుడైన శ్రీరామునకు ఆత్మార్పణగావించి నిజమైన సేవకుడై రామలక్ష్మణులను తనభుజాలపై కూర్చుండబెట్టుకొని సుగ్రీవునిదగ్గరకు తీసుకొని వెళ్ళాడు.

మిత్రత్వం ఎప్పుడూ సమాన గుణవంతులమధ్యనే ఏర్ప డుతుంది. నిజానికి స్వామిఎక్కడ? సేవకుడెక్కడ? జీవుడెక్కడ? బ్రహ్మఎక్కడ? అయినాగూడా పరమాత్మ జీవునకు నిజమైన స్నేహితుడే. ప్రస్తుతం ఆయన మానవరూపంలో నటనచేయు చున్నారు. సుగ్రీవునికి స్నేహితులవడానికి ఉత్సాహంగా వున్నారు. తనను ఆయనతో సమానంగానే నిరూపిస్తున్నారు. అయోధ్యలో రాముణ్ణి రాజ్యసింహాసనంనుంచి తొలగించినట్లుగానే యిక్కడ సుగ్రీవునిగూడా తొలగించడంజరిగింది. రాముడు తన సేవకుడైన లక్ష్మణుని వెంట వనవాసంలో వుంటున్నాడు. సుగ్రీవుడుగూడా తనకుమంత్రి, సేవకుడు, స్నేహితుడైన హనుమతో కలసి వనంలో వుంటున్నాడు. వీరిభార్యను రావణుడు అపహరించి తీసుకొని వెళ్ళాడు. అటుసుగ్రీవుడు ఒకరిసహకారం కొరకు ఎదురుచూస్తు న్నాడు ఇటురాముడు తననిజమైన స్నేహితుల అన్వేషణకై తిరుగు తున్నాడు. వీరిరువురిమధ్య మధ్యవర్తిగా వుండటానికే హనుమ అవతరించింది. హనుమ జీవాత్మను పరమాత్మతో కలపడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. దూరమైపోయిన శక్తిని శక్తివంతునితో కలుపు తాడు. తానుస్వయంగా భార్యకు దూరంగావుండి దూరమైపోయిన వారి భార్యను దగ్గరకు చేర్చడానికి ప్రయత్నిస్తాడు.

శ్రీరామ సుగ్రీవులమధ్యహనుమాన్ మధ్యవర్తిగా వ్యవ హరించి అగ్నిని ప్రజ్వలింపజేయగా అగ్నిసాక్షిగా వారిరువురికి మైత్రిఏర్పడింది. హనుమాన్ పుష్పములతీగను తీసుకొనిరాగా రాముడు దానిని సుగ్రీవుని మెడలోవేసి సుగ్రీవా! నీభార్యను

రాజ్యాన్ని నీకు ఇప్పిస్తాను, నీవు అన్నిదిక్కులకు దూతలనుపంపి నాభార్యను వెదకించు అనిఅన్నాడు.

మాటప్రకారమైన తర్వాత శ్రీరాముడు వాలిని చంపి సుగ్రీవునకురాజ్యాన్ని, భార్యను, వాలిభార్య అయినతారను ఇప్పించాడు. రాముడు ఎల్లప్పుడూ చెప్పేదాని కంటె అధికంగా ఇస్తూ వుంటాడు. కాని ఈజీవుడు తనప్రతిజ్ఞను మరచిపోతూ వుంటాడు. రాజ్యాన్నిపొంది సుగ్రీవుడు ఐహికసుఖాలలో మునిగి మరచి పోయినాడు. నాలుగుమాసాలు గిరిగుహలో వుండి శ్రీరాముడు చాతుర్మాస్యవ్రతం చేశాడు. కానిసుగ్రీవుడు ఒక్కనాడైనా ఆయన క్షేమసమాచారాన్ని తెలుసుకోవడానికి వెళ్ళలేదు. ఆయన విషయలోలుడైనాడు. కానిహనుమాన్ జాగరూకుడై వున్నాడు. విషయవాసనలపట్ల ఎల్లప్పుడూవిరక్తుడే. విషయవాసనలకు దూరంగా వుండువారే ప్రభువుని పొందగలుగుతారు. రాముడు వున్నచోట విషయవాసనలుండవు, విషయవాసనలుండేచోట రాముడు వుండడు. హనుమాన్ సీతాన్వేషణగురించి ఆలోచిస్తూనేఉండేవాడు.

నాలుగుమాసాలు గడిచాక శ్రీరాముడు లక్ష్మణునితో- లక్ష్మణా! సుగ్రీవుడు తనమాటను నెరవేర్చలేదు. వాలిపయనించిన మార్గమూవున్నది, వాలిని చంపిన బాణమూవున్నది, అని వెళ్ళి తెలియజేసిరమ్మనమన్నాడు.

లక్ష్మణుడు వెళ్ళి సుగ్రీవుని వెంటబెట్టుకొని తీసికొని వచ్చాడు. సుగ్రీవుడు తనతప్పును మన్నించమని శ్రీరాముణ్ణి

వేడుకున్నాడు. హనుమాన్ తనవిధానాన్నంతా వినిపించాడు శ్రీరాముడు హనుమంతుని జాగరూకతకు మిక్కిలిసంత సించి ఇతను సీతజాడ తెలిసికొనిరాగలడని నిశ్చయించు కున్నాడు. ఇతరదిక్కులకు ఇతర వానరులను పంపగా దక్షిణ దిక్కునఎక్కడ సీతవుండి వుంటుంది అని అనుమానం కలి గిందో, ఆవైపుకి చాలమంది వానరులవెంట హనుమంతుణ్ణి పంపాడు. ఆదళానికి నాయకునిగా వాలితనయుడైన అంగదుణ్ణి నియమించాడు. కాని నిజానికి ఆదళానికి నాయకుడు హనుమంతుడే. ఈకారణంగానే శ్రీరాముడు రహస్యంగా తననామాంకితముద్రి కను సీతకు విశ్వాసపాత్రుడు కాగలందులకు ఆయనకు ఇచ్చాడు. అంగదుడు, జాంబవంతుడు, హనుమాన్ మొదలగు వానరులంతా సీతాన్వేషణనిమిత్తం దక్షిణసముద్రపు ఒడ్డుకిచేరారు. ఎంతప్రయ త్నించినా సీతజాడతెలియలేదు. అందరూమిక్కిలి దుఃఖించి ఇక్కడే నిరాహారవ్రతంచేసి ప్రాణాలను పరిత్యజించుదామని ఏమైనాసరే కిష్కింధకు తిరిగి వెళ్ళరాదని నిశ్చయించుకొన్నారు. అందరూ తినుట, త్రాగుట మానేసి అక్కడేకాలం గడుపుతున్నారు. రోజులుగడిచినకొద్దీ దుర్బలులైపోతున్నారు. అక్కడే ఒకచెట్టు పైనజటాయువుసోదరుడు, గ్రద్దరాజగుసంపాతి కూర్చొనివున్నాడు అతను వీరందరిని తిని తన ఆకలిని తీర్చుకుందామని అను కున్నాడు.అతన్నిచూచి ఒకవానరుడు అన్నాడు- సోదరా! చూడు శ్రీరామునికార్యం నెరవేరనేలేదు. సీతజాడ తెలియనేలేదు.దుర్బలు లమని భావించి ఆగ్రద్ద మనలనుతినడానికివస్తున్నది.జటాయువుగూ

దాగ్నిర్దైకదా. శ్రీరాముని కార్యంనిమిత్తం తాను తనప్రాణాలనే పరిత్యజించింది.

జటాయువు మరణవార్తవిని పులిక్కిపడి సంపాతి-మీరు ఎవరు. నాసోదరుడగు జటాయువుని స్మరించుతున్నారు? అయితే నాసోదరుడు మరణించాడా? మీరు శ్రీరాముని ఏకార్యమునిమిత్తం ఇక్కడ కూర్చొనివున్నారు? అనిఅడిగాడు.

సమాచారాన్నంతా విని సంపాతి-నాదృష్టి చాలా తీవ్రమయింది. సీతనుతీసికొని వెళుతున్న రావణుని చూశాను. ఇప్పుడుగూడా లంకలో ఒకవాటికలో సీత కూర్చొనివున్నట్లు చూస్తున్నాను. మీలో శతయోజన సముద్రాన్ని దాటివెళ్ళే సామర్థ్యంగల వ్యక్తి సీతజాడను తెలుసుకొనిరాగలడు అని సమాధానమిచ్చాడు.

వానరులందరు తమతమ బలాన్ని గురించి చెప్పసాగారు. కొందరు పదియోజనములు, కొందరు ఇరువది యోజనములు, మరికొందరు ఏబదియోజనములు వెళ్ళగలమని అన్నారు. అంగదుడు-నేను నూరుయోజనములు వెళ్ళగలను, కానితిరిగి రాగలనని నమ్మకంలేదు. అనిఅన్నాడు.

ఈసంభాషణలనన్నింటినీ వింటూ హనుమ మౌనంగా తనకు ఏమీతెలియనట్లుగా కూర్చొనివున్నాడు. ఇతనికి తన బలపరాక్రమాన్ని గురించి తెలియజేయనంతవరకు తనబలాన్ని మరచివుం

టాడని మహర్షులు శపించారుగదా! అందుకే ఇతను సుగ్రీవుని వెంట పిరికివానిలాగ శోకముడుచుకొని తిరుగుతూ వుంటాడు. ఈరహస్యం జాంబవంతుడికి తెలిసి హనుమాన్! నీవు మౌనంగా ఎందుకుకూర్చుండిపోయావు? సోదరా! నీవు వాయుపుత్రుడవు. గరుత్మంతునికంటె గూడా శక్తిశాలివి. ఈ శతయోజన సముద్రాన్ని గరుత్మంతుడు, సీతంద్రివాయువు, నీవు మాత్రమే దాట గలరు. నీవునీపరాక్రమాన్ని విస్మరించి ఎందుకు కూర్చొనివున్నావు? హనుమా! నీశరీరం వజ్రశరీరం. నీవు చేయాలని అనుకుంటే దేన్నైనా చేయగలవు. నీవు రుద్రుని అవతారుడవు. నీవు అంజనా పాలను త్రాగావు. నీవు మహావీరుడవు. వజ్రధారివి. దేవతలతో సహా ముల్లోకాలను జయించేశక్తి నీకువుంది.

ఇంకేముంది! హనుమంతునకు తన శక్తి జ్ఞాపకానికి వచ్చింది. తొడలుకొట్టి లేచి నిలబడి తనశక్తినిగొప్పగా చెప్పు కుంటూ-జాంబవాన్ తాతా, మీరేమిటి అంటున్నది?నాచేత ఏమి పని చేయించాలని అనుకుంటున్నారు? అన్నాడు. జాంబవంతుడు నిద్రి స్తున్న సింహం మేల్కొన్నది అనిభావించి హనుమా! సీతజాడను నీవేతెలుసుకొనిరావాలి, లంకకి నీవే వెళ్ళాలి అని అన్నాడు.

అయితే సరే, ఒక్కసారి గర్జించి నేను వెళ్తాను అని అన్నాడు.

శ్రీ హనుమాన్-స్తుతి

హనుమానంజనీ సూనుః వాయుపుత్రో మహాబలః
రామేష్టః ఫల్గున సఖః పింగాక్షో మితవిక్రమః॥
ఉదధి క్రమణ శ్చైవ సీతాశోకవినాశకః।
లక్ష్మణ ప్రాణదాతాచ దశగ్రీవస్య దర్పహా॥
ఏతాద్వాదశనామాని కపీంద్రస్య మహాత్మనః।
స్వాపకాలే ప్రబోధే చ యాత్రాకాలే చ యః పఠేత్॥
తస్యసర్వ భయంనాస్తి రణేచ విజయీభవేత్।
రాజద్వారే గహ్వరేచ భయంనాస్తి కదాచన॥

బ్రహ్మచారి హనుమాన్

6

* అంజనీ గర్భసంభూతో వాయుపుత్రో మహాబలః।
కుమారో బ్రహ్మచారీచ హనుమంతాయ నమోనమః॥

ప్రపంచంలో బ్రహ్మచర్యానికి మించిన శక్తి మరొక[illegible] లేదు. దీనివలన మానవుడు ఎంతటి గొప్పకార్యాన్నైనాసాధిం[illegible] గలడు. నిజమైన బ్రహ్మచారికి ఏవిషయం అసాధ్యంకాదు. మా[illegible] వుని శక్తి ఇంద్రియసుఖాలలో వ్యయమయినప్పుడు అతడు జ[illegible]

* అంజనీ గర్భాన్నుంచి జన్మించిన, వాయుదేవునకు ప్రియ[illegible] డైన పుత్రుడు, మహాబలవంతుడు, బ్రహ్మచారి అగు హనుమం[illegible] నకు నమస్కరిస్తున్నాను.

త్తుకి అతీతుడు కాజాలడు. హనుమాన్ బ్రహ్మచార్లల్లో అగ్రగణ్యుడు. ఆయనతన బ్రహ్మచర్యదీక్ష శమ, దమ, త్యాగ తితిక్ష ప్రజ్ఞ, విలక్షణబుద్ధి కౌశలంచేత శ్రీరాముని వశపరచు కున్నాడు. సీతాన్వేషణసమయంలో ఆయనచూపిన బుద్ధికుశలతకి శ్రీరాముడు మిక్కిలి ప్రభావితుడై సర్వకాలాలకి హనుమంతునకు అనుకూలుడై -హనుమా! నేను నీఋణాన్నుంచి ఎన్నటికీ విము క్తుడనుకాజాలను. నేను నీకు ఎల్లప్పుడూ ఋణపడే వుంటాను. అని అన్నాడు.

సరే, ఋక్షరాజైన జాంబవంతుడు గుర్తుచేయగానే హనుమాన్ తనశక్తి సామర్థ్యాల్ని తెలుసుకొని-మీరుఏమి చేయ మంటే అదిచేస్తాను. ఈశతయోజన సముద్రం దాటి వెళ్ళడం గొప్పవిషయం ఏమీకాదు. నేను ఇలాంటి వందలాది సముద్రా లను దాటగలను, రావణునిమాట అలావుంచండి. అతని లంకను పెళ్ళగించి సముద్రంలో ముంచగలను. రావణుని పట్టుకొని దోమ మాదిరి నలిపేస్తాను. మీరుతీసుకొని రమ్మంటే లంకనే ఇక్కడకు తీసుకొనివస్తాను. మీరుగనుక "ఉ" అంటే లంకను, పుత్రపౌత్రు లతో కలసివున్న రావణకుటుంబాన్ని శ్రీరాముని పాదాలముందు వుంచుతాను.

హనుమాన్ అవసరాన్నిమించి ఉత్తేజితుడవుతున్నాడని భావించి జాంబవంతుడు అతనికి నచ్చచెబుతూ హనుమా! చూడు మనంశ్రీరాముని దూతలం. దూతలు ఎల్లప్పుడూ తమ పరిధిలోనే

ప్పాలి. దూతలకు యుద్ధం నిషేధించబడింది. దూత యుద్ధం చేయరాదు. దూతను మహారాజులు చెడ్డగా భావించరు. అతన్ని దండింపనూగూడదు. ఎందుకంటె దూత తనస్వామి అభిప్రాయాన్ని మాత్రమే వెలిబుచ్చుతాడు. ఇందుచేత నీవు రావణుని చంపవద్దు. లంకను పట్టుకొనిరావద్దు. దేనినీ బద్దలకొట్టవద్దు. అక్కడ ఏవిధమైన ఉపద్రవంచేయక సీతమ్మజాడ తెలుసుకుని రావలసింది. సీతమ్మజాడ తెలిశాక శ్రీరాములవారు స్వయంగా సైన్యసమేతులై వెళ్ళి తన ప్రియురాలిని కలుసుకుంటారు. ఇలాచేయడమే వారికీ కీర్తిప్రతిష్ఠలకు తగినట్లుగా వుంటుంది. నీవు ప్రస్తుతానికి శ్రీరాముని దూతగా మాత్రమే భావించుకొనవలసినది, నామాటను అర్థంచేసుకున్నావుగదా! అనిపలికాడు.

హనుమాన్—ఓముసలితాతా మీమాటను అర్థంచేసుకున్నాను. నేను సీతమ్మజాడ తెలుసుకొని వెంటనే తిరిగివస్తాను, అయితే నన్ను ఎవరైనా కొట్టితే ఆత్మరక్షణార్థంగూడా వారితో యుద్ధం చేయవద్దంటారా?

జాంబవంతుడు నవ్వి—నాయనా హనుమా! ఆత్మరక్షణ తప్పనిసరిగా చేసుకొనవలసినదే కాని ఎవరితోనూ వ్యర్థంగా దెబ్బలాట పెట్టుకొనవద్దు, అని అన్నాడు.

హనుమాన్-బాగుంది, చాలాబాగుంది. అయితే నాకు సెలవు, అని పెద్దవారికి నమస్కరించి, సమానవయస్సు వారిని కలుసుకుని, చిన్నవారి నమస్కారాలందుకొని ఒక్కదూకుదూకి

ఒక పెద్దచెట్టుఎక్కి తనశరీరాన్ని పెంచసాగాడు. చూస్తువుండగానే ఆయన పర్వతాకారుడైనాడు, ఆయనభారాన్ని సహించలేక ఆచెట్టు సముద్రంలో విరిగిపడిపోయింది, హనుమాన్ ఒక్కగెంతుగెంతి సముద్రంలోకి దూకాడు, ఆయనతోపాటు వందలాది పూలకొమ్మలు సముద్రంలోకొటుకుపోతున్నాయి. ఆకొమ్మలను తన గుండెతో చీల్చుకుంటూ కపిరాజుముందుకు సాగిపోతున్నాడు. ఆయన సముద్రంలో ఈదుతున్నాడో లేక ఆకాశంలో ఎగురుతున్నాడో ఏమీతెలియడంలేదు. ప్రజలంతా ఇలాంటి అద్భుతపౌరుషాన్ని చూసి ఆశ్చర్యచకితులై కన్నార్పకుండా ఆయన్ని చూస్తున్నారు. సముద్రంలోని జలజంతువులు భయభీతులై దాక్కున్నాయి, పక్షులు ఆకాశంలో ఎగరడం మానేశాయి. హనుమాన్ విశ్రాంతిలేకుండ వాయువేగంతో సమానంగా సముద్రజలంపైన ఎగిరిపోతున్నాడు.

సముద్రంలో దాగివున్న హిమాలయ పుత్రుడైన మైనా కుడు -హనుమా, కొంచెం విశ్రమించి వెళ్లు, అన్నాడు.

హనుమాన్ అతనివైపు చూడకుండానే వెళ్తూ-మైనాక సోదరా! నీఅనుగ్రహానికి ధన్యవాదాలు, శ్రీరామునికార్యాన్ని సాధించనంత వరకు విశ్రమించను. త్వరగా ఆఒడ్డుకు చేరాలి. సెలవు, అని అన్నాడు.

సర్పాలకుతల్లి అయిన సురసను దేవతలు హనుమంతుని బుద్ధిని పరీక్షించమని పంపగా ఆమె వచ్చి-ఓయీ వానరుడా! ఆగు, ఆకలిగా వుంది, దేవతలు నిన్ను నాకు ఆహారంగాపంపారు. అని అన్నది.

అమ్మా! నేను చాలా తొందరలో వున్నాను. తిరిగివచ్చాక నన్ను తిందువుగాని. అని హనుమాన్ అన్నాడు.

సురస-మాటలు కట్టిపెట్టు, నీవు చాలా ఆరోగ్యవంతుడవు. బ్రహ్మచారివి, బలవంతుడివి, నిన్నుభుజించి సంతసించుతాను, అని అన్నది.

హనుమాన్-అయితే నోరు తెరు-అనిఅన్నాడు. ఆమె నోరు తెరచింది. ఈయన దానికంటె రెండురెట్లు పెరిగాడు. ఈవిధంగా రెండేసిరెట్లు పెంచుకుంటూ తనముఖాన్ని ఆమె శతయోజనాల పెడల్పుగాచేయగా హనుమాన్ చిన్నరూపాన్ని ధరించి ఆమె ముఖంలో ప్రవేశించాడు. ఆమెకు ఒకవిధంగా పుత్రుడైనాడు. ఆమెకు నమస్కరించి అమ్మా! నీగర్భంలోకి వెళ్ళాను. నాకు సెలవు, అని అన్నాడు.

సురస ఇతని బుద్ధికౌశలాన్ని చూసి మిక్కిలి సంతసించి ఎన్నో విధాల ఆశీర్వదించి వెళ్ళిపోయింది. హనుమాన్ ముందుకు సాగివెళ్ళాడు.

కొంతదూరంవెళ్ళేసరికి ఇంకొక అంతరాయం ఏర్పడింది. రాహువు తల్లి సింహిక సముద్రంలోవుండి ఆకాశంలో ఎగిరి వెళ్ళేవారి నీడనుచూసి వారిని ఆకర్షించి తింటూవుంటుంది. హనుమంతుని నీడను ఆకర్షించింది. ఆమెమోసాన్ని గుర్తించి హనుమాన్ గట్టిగా ఒక్కదెబ్బ కొట్టేసరికి ఆమె మరణించింది.

సముద్రిపు ఒడ్డుకిచేరి ఈపర్వతాకార శరీరంతో లంకలో ప్రవే శించడం మంచిదికాదనుకొని అణిమాది సిద్ధులద్వారా చాల చిన్న రూపాన్ని ధరించాడు హనుమాన్.

లంకకు అధిష్ఠాత్రిదేవి, ఎల్లవేళలా లంకనురక్షించేది. ఏఅపరిచితవ్యక్తిని ప్రవేశించనివ్వనిది. చాలా చిన్నరూపాన్ని ధరించిన హనుమానునిచూచి గర్జించి-ఎవరునీవు? దొంగమాదిరి నన్ను లెక్కచేయక లంకలో ప్రవేశిస్తున్నావు? ముందుకు వెళ్ళకు జాగ్రత్త. అడుగుపెట్టావా తినేస్తాను అని. గర్జించింది.

హనుమాన్ ఏమీ మాట్లాడక గట్టిగా ఒక్కదెబ్బవేసేసరికి స్పృహకోల్పోయి ఆమె—ఓ కపిరాజా! నీవునిజంగా రామదూతవు. లంకకి వినాశనం దగ్గరకు వచ్చిందన్నమాట. బ్రహ్మగారు ముందుగానే కోతిదెబ్బకి స్పృహకోల్పోయినప్పుడు లంకకివినాశం వచ్చినట్లు భావించమని చెప్పారు, నాయనా! నీవు నిశ్చింతగా లోనికి వెళ్లు. అనిఅన్నది. తదుపరి హనుమాన్ రాత్రివేళ లంకలోకి ప్రవేశించాడు.

రామ కార్యసాధక బ్రహ్మచారిని సాత్వీక, రాజసిక, తామసికము లనెడి మూడు మాయలు ఆక్రమించుతాయి, అతనికి పలువిధాల దురాశలు ఎదురౌతాయి. వీనికి లోనైన వారు పతితులౌతారు. వీనిపై విజయాన్ని సాధించినవారు ముందుకి సాగిపోతారు. సాత్వీక మాయకు నమస్కరించి మాతృభావనతో దాన్ని స్మరించి ముందుకు వెళ్ళాలి. తామస మాయ ఎదురైతే దాన్ని

చంపి ముందుకు సాగిపోవాలి, రాజసమాయ ఎదురైనప్పుడు దాన్ని చంపక మూర్ఛనొందునట్లుచేసి ముందుకు వెళ్ళిపోవాలి. హనుమాన్ అదే చేశాడు.

హనుమాన్ మెల్లగా లంకలో సీతాన్వేషణ కార్యక్రమాన్ని ప్రారంభించాడు. ముందుగా సురాలు సావడిలో సీతాదేవిని చూశాడు. సీతమ్మ కావరాలేదు. తరువాత హస్తిశాల, గోశాల మొదలైనవి చూశాడు. అయన తనలో అనుకున్నాడు-ఎలాంటి పిచ్చివాడను నేను. స్త్రీని గోశాలలోనూ. గజశాలలోనూ, అశ్వశాలలోనూ వెదుకుతున్నాను. స్త్రీ స్త్రీలమధ్యనే వుంటుంది. రావణుని మహిషీశాలకు వెళ్ళి చూస్తాను. అని రావణుని అంతఃపురానికి వెళ్ళిచూశాడు. బంగారంతో నిర్మించిన పాన్పుపైన అయన నిద్రిస్తున్నాడు. అతనికి సమీపంలో రంగురంగుల తివాచీలపైన వేలకొలది స్త్రీలు నిద్రిస్తున్నారు. వారంతా ఎంతో అందంగా వున్నారు, కురూపులెవ్వరూలేరు. అందరూ మద్యాన్ని సేవించి వున్నారు. నిద్రిస్తున్న సమయంలో కొందరి ముఖాలనుంచి చొంగ కారుతున్నది. కొందరి గుండెలమీదనుంచి వస్త్రంజారిపోయింది. కొందరుబిగ్గరగా గురకలు పెడుతున్నారు. కొందరువాగుతున్నారు. కొందరుస్వప్నాలుచూస్తున్నారు. ఒకతెతలగడనుగట్టిగా కౌగిలించుకొనివుంది ఇంకొకతె చేతులను వూపుతూ నృత్యంచేస్తున్నది, మరి ఒకతె పాటపాడుతూ నిద్రపోయింది. ఆమెవక్షస్థలానబాలుడు స్తన్యపానంచేస్తున్నట్లుగా వీణపడివుంది, ఒకతె తాంబూలాన్నినములుతూ నిద్రపోతూంది, తాంబూలరసం ఆమెవస్త్రాలపైన కనిపిస్తున్నది.

విదిస్తున్న సమయంలో వారంతా అర్ధనగ్నంగా వున్నారు. వారితలనీలాలు చిందర-వందరగా వున్నాయి. హనుమాన్ సీతమ్మను ఇంతకు పూర్వం చూచివుండలేదు. ఇందుచేత ప్రతి ఒక్క అందమైనస్త్రీనిచూచి ఆలోచించేవాడు. ఈమె సీతమ్మ కాదు గదా? తిరిగి ఆమెకంటె అందమైనస్త్రీనిచూసి ఆమెను సీతమ్మగా భావించేవాడు. తరువాత వీరిలో సీతమ్మలేదు, సీతమ్మరామునికి దూరమై ఇంతసుఖంగానిద్రించనూలేదు, మద్యాన్ని సేవించనూ లేదు,-పాటపాడనూలేదు. అని నిశ్చయించుకున్నాడు. అక్కడ రావణుని ప్రక్కనమిక్కిలి అందంగానూ, గంభీరంగానువున్న ఒకస్త్రీనిచూచి అనుకున్నాడు,-సీతమ్మ రాముని వియోగంలో ఇంతసంతోషంగానూ, ఇంతగా అలంకరించుకొని వుండలేదు. ఈమె రావణుని పతిభావంగా భావించి నిద్రపోతున్నది. బహుశ రావణునిభార్య కావచ్చు - అయితే సీతమ్మ ఏమైనట్లు? సంపాతి-నేను సీతమ్మను లంకలో కూర్చునివున్నట్లు చూస్తున్నానని చెప్పిన మాట మిధ్యకాదుగదా? చూడబోతే ఈలంక చాలపెద్దదిగావుంది. అయినా తిరిగి వెదుకుతాను, అంతటాతిరిగి జాడతెలియక మరల రావణుని అంతఃపురానికి చేరాడు. ఈసారి అర్ధనగ్నంగావున్న స్త్రీలను చూచేసరికి అసూయకలిగి-బ్రహ్మచారి స్త్రీలచిత్రాలను కూడా చూడరాదుగదా! నేను అర్ధనగ్నంగావున్న స్త్రీలను చూశాను తప్పుజరిగిపోయింది. దీనికి ఏంప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోను?

అయితే నేను స్త్రీలను చూడాలనే ఉద్దేశ్యంతో రాలేదుగదా. నేను సీతమ్మను వెదకడానికివచ్చాను. సీతమ్మ స్త్రీలమధ్య వుంటుందనిభావించి వచ్చాను. పురుషునకు తన అంతఃకరణే సాక్షిగా వుంటుందంటారు. ఈ స్త్రీలను చూచినా నా మనస్సుకి ఏవిధమైన వికారం కలుగలేదు. పాపపుణ్యాలకి భావనే ప్రధానంగా ఉంటుంది. నాభావన కలుషితంకానప్పుడు ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోవలసిన అవసరముందా? నేను ఇక్కడకు వచ్చినపని పూర్తికానేలేదు. సీతమ్మసమాచారం తెలియలేదు. నేను వెదకి తప్పక సీతమ్మజాడ తెలుసుకుంటాను. అని ఆలోచించి బాలబ్రహ్మచారి మారుతి అన్ని చోట్లా తిరిగి వెదకనారంభించాడు.

సీతారామనామసంకీర్తన ప్రియహనుమాన్

సీతారామ పదాంబుజే మధుపవత్ యన్మానసంలీయతే
సీతారామ గుణావళీ నిశదివా యజ్జిహ్వయాపీయతే
సీతారామ విచిత్రరూపమనిశం యచ్చక్షుషోర్భూషణం
సీతారామ సునామ ధామనిరతం తంవాతజాతంభజేః

శ్రీ రా మ దూ త హ ను మా న్

7

* మనోజవం మారుత తుల్యవేగమ్
జితేన్ద్రియం బుద్ధిమతాంవరిష్ఠమ్।
వాతాత్మజం వానరయూధ ముఖ్యం
శ్రీరామదూతం శిరసానమామి॥

సేవకుని ధర్మము మిక్కిలి కష్టసాధ్యమైనది. యోగి తన శరీరాన్ని స్థిరంగావుంచి మనస్సుపై విజయాన్ని సాధించవలసి వుంటుంది. కాని సేవకుడైతే తన ఇంద్రియాలను. మనస్సుని. బుద్ధిని, స్వామి మనస్సుకి, బుద్ధికి. అనుకూలంగా చేయవలసి వుంటుంది, సేవకునకు తనది అంటూ ఏమీ వుండదు. తనదిగా చేసికొనడానికి గూడా ఏమీవుండదు. ఏకాంచెమున్నా అంతాస్వామిదే. అతనికి రాత్రింబవళ్లు స్వామిసుఖాన్ని గురించే చింతకలిగి వుంటుంది. ఇందుచేతనే సేవాధర్మాన్ని మిక్కిలి కష్టసాధ్యమని చెబుతారు.

ఇకపోతే, రావణుని అంతఃపురంలో హనుమంతునికి సీత కనుపించకపోయేసరికి మిక్కిలి నిరాశచెంది ఆలోచించాడు.

---

* ఎవరి మనోవేగము వాయువుతో సమానమో. ఎవరు జితేన్ద్రియులో, ఎవరు బుద్ధిమంతులలో శ్రేష్ఠులో ఎవరు వాయుపుత్రులో వానరులలో అగ్రిగణ్యులో అట్టిశ్రీరామదూత అగు హనుమంతునికి నమస్కరిస్తాను.

ఇంతగా కష్టపడి సముద్రాన్ని దాటి లంకకి వచ్చాను. ఏమీ సాధించలేకపోయాను. తిరిగివెళ్ళనా? వెళ్ళినందున ప్రయోజనం ఏముంది? సుగ్రీవుడు ఇచ్చిన సమయంగడచిపోయింది. ఇపుడు వెళ్ళితే సుగ్రీవుడు చంపించేస్తాడు. సీతమ్మకనుపించలేదని వింటే రాముడు ప్రాణాలను పరిత్యజిస్తాడు. రాముడు లేనప్పుడులక్ష్మణుడు గూడా బ్రతికివుండడు. ఈ విషయాన్ని వినగానే భరత, శత్రుఘ్నులుగూడా ప్రాణులనువదిలేస్తారు. తల్లులుగూడా అదేమార్గాన్ని అనుసరిస్తారు. ఈ అనర్థానికంతటికీ నేనే మూలకారణమవుతాను. కావున నేను తిరిగి వెళ్ళనేవెళ్ళను. ఇక్కడే అడవుల్లో వల్కల వస్త్రాన్ని ధరించి వానప్రస్థుడనై కందమూల ఫలాదులను తింటూ జీవితాన్ని గడిపేస్తాను. అయితే రాక్షసులు నన్ను గుర్తించినయెడల పట్టుకొనితీసుకుపోతారు. కాబట్టి అడవిలోవుండే వానరవేషాన్ని ధరిస్తాను. చెట్లపైన వానరులు వుంటూనేవుంటారు గదా. లేకపోతే జుట్టుని పెంచుకొని సాధువునౌతాను. ఒకవేళ ఎప్పుడైన శ్రీరాముడు ఇక్కడకువచ్చి నన్ను కపటసాధువునిగా చూచి. ఏమయ్యా. ఈ కపటవేషం ఏమిటి? నాముద్రికను వుడాయించావా? అని అడిగితే ఏమనిచెప్పాలి? ఒకవేళ ఆయన నన్నుగూడ వాలి వెళ్ళినమార్గాన పంపితే ఎందుకూ పనికిరానివాడనౌతాను.

ఈ విధంగా కొంతకాలం హనుమాన్ ఆలోచిస్తూ వుండి పోయాడు. అరే! నామనస్సులోకి ఏవిధమైన వికారాలు రావడం లేదుగదా. ఏదోపిచ్చివానిలాగా విచిత్రమైన వూహాలనివూహిస్తు న్నాను. జీవించి వున్నంతవరకు పురుషుడు తనపురుషార్థాన్ని

విడువరాదు. ఈలంక చూడడానికి చాలా పెద్దదిగదా! ఇంతకీ నేనేమి వెదికాను, ఇంకా లంక ఎంతో వెదకడానికి మిగిలివుంది. నేను ఈవిధంగా నిరాశచెందరాదు. పురుషార్థాన్ని ఆశ్రయించాలి.

శ్వాస వున్నంతవరకు ఆశ వుంటుందిగదా. నేను తిరిగి సీతమ్మను వెదుకుతాను- అని ఆలోచించి హనుమ లంకలోని వనాల్లోనూ, ఉపవనాల్లోనూ, సీతమ్మను వెదకడానికి ప్రయాణమైనాడు. అంతటా వెదుకుతూ ఆయన అశోకవాటిక సమీపానికి చేరాడు. అచటి సౌందర్యాన్ని చూసి మిక్కిలి సంతసించి ఆలోచించాడు. ఈవాటిక చూడముచ్చటగావుంది. దీనిసౌందర్యం అద్వితీయంగావుంది. పైగా నామనస్సుని ఆకర్షిస్తున్నది. సీతమ్మ ఇక్కడవున్నట్లు నాకనిపిస్తున్నది.

ఇలా ఆలోచించి ఒక చంద్రచెట్టు ఎక్కి చూడగా ఆయనకు ఒకచెట్టుక్రింద సీతమ్మకనుపించింది. ఆమెశరీరం కృశించిపోయింది సంస్కారంలేకపోవడంచేత తలనీలాలు జడలు అల్లుకొనివున్నాయి. ఆమెవిచారంలోమునిగి చేతిని బుగ్గమీద వుంచుకొని ఏదో ఆలోచిస్తున్నది. సీతమ్మను చూడగనే హనుమంతుడు ఎగిరి పడ్డాడు. ప్రసన్నుడై ఆలోచించాడు-నేను మిక్కిలి భాగ్యశాలిని. సీతమ్మదర్శనమయింది. నిశ్చయంగానే ఈమె శ్రీరాముని ప్రియురాలు. ఈమెవస్త్రం ఋష్యమూక పర్వతంమీద తన ఆభరణాలను కట్టివదలిన వస్త్రంతో పోలివున్నది.

ఆహా! నేను కృతార్థుడనైనాను. శ్రీరామచంద్రునిసాహ సాన్ని ప్రశంశిస్తాను, ఎందుకనగా ఇలాంటిప్రియురాలి వియో గంలో కూడా ఆయన జీవిస్తున్నారు, సీతమ్మ చూడముచ్చటగావుంది. ఈమెసౌందర్యం అనవద్యంగావుంది. జగజ్జనని జానకితో సమాన మైన స్త్రీ ముల్లోకాల్లోవుండివుండదు.

ఇంతలో హనుమంతునకు కాగడాలు ప్రజ్వలిస్తూ కన పించాయి. చాలమందిజనం కోలాహలంగా వస్తున్నారు. హనుమాన్-రాక్షసరాజు రావణుడు సీతమ్మదగ్గరకు వస్తున్నాడు. ఈచెట్టు ఆకులలో దాగివుండి రావణుని చూస్తాను. ఆనీచుడు సీతమ్మతో ఏమిమాట్లాడతాడో వింటాను అని అనుకొని చెట్టుపైకి వెళ్ళి కూర్చున్నాడు. రావణుడు అక్కడకువచ్చి అనేక విధాలుగా ఆమెకునచ్చజెప్పాడు. భయపెట్టాడు. బెదరకొట్టాడు. నానారకాల దురాశలుచూపాడు. కాని సీతమ్మ అతనివైపు చూడనైనా చూడలేదు; మాట్లాడనూలేదు. మధ్యలో గడ్డిపోచవుంచి ఆమె-ఓరాక్షసాధమా! నీవు నన్ను ఎంతకష్టపెట్టినాసరే శ్రీరాముని తప్పఇంకొక పురుషుణ్ణి చూడను. మనస్సులో చింతించను గూడాను, అని అన్నది.

అప్పుడు రావణుడు రాక్షసస్త్రీలకు ఏవోమాటలు చెప్పి వెళ్ళిపోయినాడు. ఆరాక్షసస్త్రీలుగూడ వెళ్ళిపోయారు. హనుమాన్ ఇదే మంచి అవకాశంగాభావించి ఎంతోతెలివిగా తన పరిచయాన్ని కలుగజేసికొనడం ప్రారంభించాడు. అయోధ్యానగరంలో

రఘువంశములో దశరథమహారాజు వున్నాడు. ఆయనకి రామ, లక్ష్మణ, భరత, శత్రుఘ్నులనే నలుగురుకుమారులు కలిగారు. శ్రీరాముడు తనతమ్ముడు లక్ష్మణునితోనూ, ప్రియురాలు సీత తోనూ, తండ్రిఆనతిని అడివికి వచ్చాడు. పంచవటి దగ్గరవున్న పర్ణశాలనుంచి దుష్టరావణుడు సీతమ్మను అపహరించి తీసికొని వచ్చాడు. శ్రీరాముడు మాయామృగ రూపంలోవున్న మారీచుని వెంటాడుతూ వెళ్ళాడు. లక్ష్మణుడుకూడా అక్కడలేడు. సీతమ్మను తీసికొనివెళ్ళడం చూచి జటాయువు రావణుని వెంబడించింది. రావణుడు జటాయువుని చంపి సీతమ్మను తీసికొని వెళ్ళాడు. సీతమ్మ మా కోతులను చూచి తన దగ్గరవున్న కొన్ని ఆభరణములను మూటకట్టి క్రిందికి వదిలించి. సీతమ్మను వెదుకుతూ రామలక్ష్మణులు ఋష్యమూకపర్వతందగ్గరకు వచ్చినపుడు ఆ ఆభరణాల మూటను వారికి ఇచ్చాము. వారు వాటిని హృదయం దగ్గరవుంచుకొని సీతమ్మను రావణుడు అపహరించి తీసుకొని వెళ్ళాడని తెలుసుకొని మిక్కిలివిలపించారు. తరువాత సుగ్రీవునితో స్నేహంచేసుకున్నాడు. అతని అన్న వాలిని చంపి సుగ్రీవుని కిష్కింధకు రాజువిగా చేశాడు. సుగ్రీవుడు సీతమ్మను వెదకడానికి అన్ని దిక్కులకు వానరులను పంపాడు. నన్ను దక్షిణ దిక్కుకుపంపాడు. నేను వాయుపుత్రుడను, నా తల్లి అంజనీ. సుగ్రీవుని మంత్రిని. . శతయోజన సముద్రాన్ని దాటి లంకకు వచ్చాను. నేను మిక్కిలి భాగ్యశాలిని. సీతమ్మను వెదికి తెలుసుకున్నాను. కేశరీనందనుడైన హనుమ సీతమ్మ పాదపద్మాలకి నమస్కరిస్తున్నాడు, అని రామకథను వినిపించి మౌనంవహించాడు మారుతి.

సీతమ్మ పైకిచూచింది. కాని ఆమెకు ఎవరూ కనుపించ లేదు. ఆమెఅప్పుడు-నా చెవులకి ఇంతటి మధురమైన రామకథను వినిపిస్తున్నవారు నా ఎదుటకు ఎందుకు రావడంలేదు? అని అన్నది.

వెంటనే హనుమాన్ చెట్టుదిగి చేతులు జోడించి సీతమ్మ ఎదుటికి వచ్చి నిలబడ్డాడు-తన ఎదుట ఒక కోతిని చూచి సీతమ్మ ముందు భయపడింది, కాని సోదరా! నీవు ఎవరివి? అని మెల్లగా అడిగింది.

హనుమాన్-అమ్మా: నేను శ్రీరాముని దూతను అని వినమ్రతతోసమాధానమిచ్చాడు.

జానకి-సోదరా! శ్రీరాముడు వానరులతో ఎలాకలుసు కున్నాడు? సవిస్తరంగా చెప్పు అని అడిగింది.

హనుమాన్ ఆదినుంచి తుదిదాకా తిరిగి రామకథ వినిపిం చాడు. సీతమ్మకు పూర్తిగా నమ్మకం కల్గిన తరువాత శ్రీరాముని ముద్రికను ఇచ్చాడు. ముద్రికను చూచి ధైర్యాన్ని కోల్పోయి ఎక్కి-ఎక్కి ఏడవసాగింది. ఆమెను చూచి హనుమ కూడా ఏడవ సాగాడు. సీతమ్మ వ్యాకులతచెంది భూమిపై పడి, దీర్ఘమైన నిట్టూర్పులను విడుస్తూ హారామా! హారఘునందనా! అంటూ విల పిస్తూ స్పృహ కోల్పోయింది.

తెలివి వచ్చాక ఏడుస్తూ హనుమాన్‌తో-నాయనా! నీవు నాకు ఎంతగానో ఉపకారం చేశావు. ఇందుకు నేను ఏమి యివ్వను?

నీఉపకారఋణాన్ని నేను తీర్చుకోలేను, ఈముద్రికను చూచేసరికి నా ప్రాణనాధుడే నాదగ్గరకు వచ్చినట్లు సుఖం కలిగింది. సోదరా అనుజుడైన లక్ష్మణునితో ప్రభువు సుఖంగా వున్నారా? వారు నన్ను ఎప్పుడైనా స్మరిస్తున్నారా? అని అడిగింది,

కన్నీరు తుడుచుకుంటూ హనుమ అమ్మా మీరు చక్కని ప్రశ్న అడిగారు. ఏమని చెప్పను? శ్రీరామప్రభువు 24 గంటలు మీగురించే చింతిస్తున్నారు. రాత్రులందు నిద్రించుటలేదు. శరీరం పైన ఈగలు, దోమలు వాలినా తోలరు. వారికి శరీరంపట్ల స్పృహకూడా లేదు, వారు ఎల్లప్పుడూ హా జానకి! హా సీత! అని అంటూవుంటారు, అని అన్నాడు,

జానకి ఏడుస్తూ-నామరిది లక్ష్మణుడు ఎలావున్నాడు? శ్రీరామునకు అతను ధైర్యం చెప్పడంలేదా అని అన్నది.

హనుమాన్ - అమ్మా! ధైర్యాన్ని చెబుతూనేవున్నాడు. ఎవరి మాటనైనా వింటేగదా! రాత్రింబవళ్లు వారి నేత్రాలు కన్నీటితోనిండివుంటున్నాయి, మౌనంగా వుంటున్నారు, ఆహారాన్ని తీసికొనక పోవడంచేత శరీరం మిక్కిలి కృశించిపోయింది. నిరంతరమూ ఏడుస్తూ వుండడంచేత వారి బుగ్గలపైన మచ్చలు పడ్డాయి, అని అన్నాడు.

జానకి—నాయనా హనుమా! శ్రీరామ ప్రభువు నన్ను తీసికొని పోవుటకు ఇక్కడికి వస్తారా? సుగ్రీవుడు నాపైన కనికరిస్తాడా? నన్ను నాప్రాణ నాధునితో ఎవరైనా కలుపుతారా, శ్రీరామచంద్రమూర్తిని నేను ఈజీవితంలో దర్శించగలనా?

హనుమాన్-అమ్మా! శ్రీరామునకు సమాచారాన్ని అంద జేయగనే సైన్యసమేతులై సముద్రాన్ని దాటివచ్చిసకుటుంబముగా రావణుని చంపి మిమ్ములను క్షేమంగా ఇక్కడనుంచి తీసికొని వెళ్లుతారు. సుగ్రీవుడు తనశక్తినంతా వినియోగించి మిమ్ములను వెదకిస్తున్నారు. ఆయన శ్రీరామునకు సేవకుడు, దాసుడు, అను చరుడు గూడాను.

సీతమ్మ-శ్రీరామచంద్రమూర్తి చంద్రవదనాన్ని ఏశుభ దినాన చూస్తాను? నేను వారి వియోగంలో ఎప్పుడో చనిపోయి వుండేదాన్ని కాని నాకు వారిముఖ కమలాన్ని చూడాలని కోరిక వుండడం చేత జీవిస్తున్నాను.

విశేషంగా దుఃఖిస్తున్న సీతమ్మను చూచి హనుమాన్ అమ్మా! మీరు దుఃఖించకండి. మీరు కోరినయెడల ఈరోజే మీకు శ్రీరామచంద్రుని చూపించుతాను. నావీపుపైన కూర్చుంటే శ్రీరామచంద్రుని దగ్గరకు మిమ్ములను చేర్చుతాను అని పలికాడు.

ఈమాట వినేసరికి సీతమ్మకు ఇంత దుఃఖంలోగూడా నవ్వు వచ్చింది. ఆమె-హనుమా! ఈవిషయంలో నీవు నీసహజ చాపల్యాన్ని వ్యక్తంచేశావు. చూడబోతే నీశరీరం ఇంత చిన్నది. మరినన్ను తీసికొని ఈవిశాల సముద్రాన్ని ఎలా దాటగలవు? అని అన్నది.

హనుమకు తనపరాక్రమాన్ని చూపడానికి మంచిఅవకాశం లభించింది. వెంటనే ఆయన ఒక్క ఎగురు ఎగిరి ఒక పర్వత

శిఖరంపైన కూర్చొని. అమ్మా! నా నిజరూపాన్ని చూడండి. అని హనుమ తనశరీరాన్ని పెంచసాగాడు. సుమేరు పర్వతంతో సమానంగా పెరిగి రెండవసుమేరు పర్వతంలాగ కనుపించాడు. పర్వతాకార రూపాన్ని చూచి జానకి భయభీతురాలై కళ్లుమూసి కొని-"హనుమా! నీవు నిజానికి, వాయుపుత్రుడవే" ఈవిశాల సముద్రాన్ని నీవు, గరుత్మంతుడు నీతండ్రి వాయుదేవుడు ముగ్గురే దాటగలరు. ఇప్పుడునాకుపూర్తిగా విశ్వాసం కలిగింది, నీవు సర్వ సమర్థుడవు, కాని నాయనా! నీ వీపుమీద కూర్చొని శ్రీరాముని దగ్గరకు రావడం సమంజసంగాలేదు. ఒకటి ఏమంటే నీవు వేగంగా వెళ్లుతావు. నేను నీవేగాన్ని తట్టుకోలేను. మూర్ఛనొంది సముద్రంలో పడిపోతాను. రెండవది-ఏమంటే నన్ను తీసికొని వెళ్ళిపోవడం చూచి రాక్షసులు నీతో యుద్ధం చేస్తారు, నీవు వారితో యుద్ధమే చేస్తావా లేక నన్ను కాపాడుతావా? మూడవది-ఏమంటే సర్వసమర్థుడైన రామునిభార్యనై వుండి దొంగతనంగా వెళ్ళడం నాకుగాని శ్రీరాముని మర్యాదకుగాని తగినట్లుగా వుండదు, వారు వచ్చి తమ బలపరాక్రమంతో రావణుని చంపి నన్ను తీసికొని వెళ్లుతారు, నాయనా! అసలు విషయమేమంటే నేను పతివ్రతను. స్వేచ్ఛగా పరపురుషుని స్పర్శించజాలను, రావణుడు బలవంతంగా తీసికొనివచ్చినప్పుడు వివశురాలనై వున్నాను. నీబలాన్ని రూపాన్ని, చూచేసరికి నాకు నమ్మకం కలిగింది, హనుమా! ఒక విషయం చెప్పునాయనా? వానరరాజు సుగ్రీవునిదగ్గర నీలాంటి బలవంతులు ఇంకావున్నారా?

హనుమాన్-"అమ్మా! మీరు ఇలా అడుగుతున్నా రెందులకు? నేను వానరులందరిలోనూ చిన్నవాడిని. నన్ను దూతగా పంపారు. దీన్ని బట్టి మీరేవూహించుకోండి. దౌత్యకార్యం చాలా చిన్నపని. సామాన్యంగా సర్వసామాన్యుడినే దూతగా పంపుతారు. తల్లీ! నాకు పెద్దపొట్టవుంది. ఆకలి తీవ్రంగా వేస్తున్నది. నేను వానరుణ్ణిగదా! ఈతోటలో మంచి ఫలములున్నాయి. మీరు అనుమతిస్తే పొట్టనిండాతింటాను.

సీతమ్మ-నాయనా! ఈఫలముల రక్షణకు చాలామంది రాక్షసులను నియమించారు. ఫలములను తింటూనిన్నుచూస్తేవారు కొడతారు. నీవు వారిని అడిగి ఫలములను తినవలసినది.

హనుమాన్-అమ్మా! ఆరాక్షసుల విషయం నేను చూచు కుంటాను. వానరులు ఎక్కడా ఏదీ అడిగి తీసికొనరు. పురుషార్థం తోనే సంపాదించుకొని తింటారు.

సీతమ్మ-నాయనా! తిను, కాని ఏమీ గొడవ తలపెట్టవద్దు.

అంతే, ఇంకేముంది. హనుమ ఫలములను తిననారంభిం చాడు. కొన్నిటిని తినేవాడు. కొన్నిటిని కొరికేవాడు. పచ్చిపండ్లను కోసి కొరికేస్తున్నాడు. కొమ్మలనువిరుస్తున్నాడు. "టక్-టక్" అని శబ్దం చేస్తున్నాడు. చెట్లమీదకి ఎక్కుతూ దిగుతూవున్నాడు. తన వానర చాపల్యాన్ని పూర్తిగ ప్రదర్శిస్తున్నాడు. రక్షక రాక్షసులు హనుమ ఫలములను తినడం చూచి అస్త్రశస్త్రాలతో కొట్టడానికి వచ్చారు. హనుమాన్ ఒక్కొక్క దెబ్బ గట్టిగా అందరికీ

తగిలించాడు. ఆయన దెబ్బకి కొందరు అక్కడే చనిపోయారు. కొందరు స్పృహ కోల్పోయారు. కొందరు భయపడ్డారు. కొందరు పారిపోయారు. కొందరు సమాచారాన్ని అందజేయడానికి రావణుని శిబిరానికి చేరారు.

సమాచారాన్ని తెలుసుకొని రావణుడు సైన్యాన్నిపంపాడు. హనుమాన్ వారినిగూడా కొట్టి తరిమాడు. అప్పుడు రావణుడు తన తనయుడైన అక్షయ కుమారుణ్ణి పంపాడు. అతన్ని గూడా హనుమాన్ చంపేశాడు. తరువాత ఆయన తన పెద్దకుమారుడైన ఇంద్రజిత్తును పంపాడు. అతను హనుమంతునితో కొంతకాలం యుద్ధంచేసి చివరకు నాగపాశంతో కట్టేశాడు. అస్త్రాన్నిగౌరవించుటకుగాను హనుమ తనకు తానే బంధింపబడ్డాడు. ఇంద్రజిత్తు హనుమను బంధించి రావణుని దర్బారులోకి తీసికొని వెళ్ళాడు.

ప్రదక్షిణ శ్లోకము

శ్లో॥ ఆంజనేయం మహావీరం బ్రహ్మ విష్ణు శివాత్మకమ్।
తరుణార్క ప్రభం శాంతం రామదూతం నమామ్యహమ్

ఈశ్లోకమును చదువుచు హనుమద్విగ్రహమునకుగాని. యంత్రమునకు గాని ప్రదక్షిణ మొనర్చిన సకలారిష్టములు నివారణ మగును. సకల వాంఛలు నెరవేరును.

లంకాదాహక హనుమాన్

8

* ఉల్లంఘ్యసింధోః సలిలం సలీలం
యశ్శోక వహ్నిం జనకాత్మజాయాః।
ఆదాయతేనైవ దదాహ లంకాం
నమామి తం ప్రాంజలి రాంజనేయం॥

హనుమాన్ శ్రీరామునికి నిజమైన భక్తుడు. ఆయన పవన కుమారుడు, రుద్రుని అవతారుడు, విఘ్నవినాశకుడు. శోకాన్ని నశింపజేయువాడు. దీనులకు రక్షకుడు, ప్రతిపాలకుడు, ఆధ్యాపకుడు. ఆయన పనులన్నీ శ్రీరాముని అనుగ్రహంకొరకే జరుగుతాయి. శ్రీరామకార్యాన్ని చేయడానికి ఈయన అన్నివేళలా సంసిద్ధుడై వుంటాడు. జగత్తులో ఉపకారం చేయడంలో ఈయనకు ఈయనేసాటి. భయపడడంగాని, వ్యాకులత చెందడంగాని ఈయనకు తెలియనే తెలియదు.

హనుమాన్ జానకితో మాట్లాడుతూ వుండగా "రావణునకు విభీషణుడు అనేసోదరుడున్నాడు. అతను మిక్కిలి సాధుస్వభావం గలవాడు. ఆయన భార్య తరచువచ్చినాకు ధైర్యం చెబుతుంది" అని అన్నది. హనుమంతుని మనస్సులో విభీషణుణ్ణి దర్శించాలని కోరిక కల్గింది, ఇంద్రజిత్తు నాగపాశంచేత బంధించి అతన్ని తీసికొని వెళ్తున్నప్పుడు ఏమీ అడ్డుచెప్పకుండా మౌనంగా

---

* ఏహనుమంతుడు సముద్రజలాన్ని అవలీలగా దాటి, జనకనందిని జానకిలోవున్న శోకాగ్నిని తీసికొని లంకను భస్మం చేశాడో అట్టి ఆంజనేయుని చేతులు జోడించి నమస్కరిస్తాను.

రాజదర్బారులోకి వెళ్ళాడు. రావణుని సర్వసైన్య రహస్యాన్ని, అతని మంత్రుల బలపరాక్రమాలను, లంకలోని ప్రతి ఇంటిగుట్టును తెలుసుకోవాలని ఆయన అనుకొని రావణుని రాజసభలోకి ఖైదీగా చేరాడు.

రావణుడు- నాసైన్యాన్ని, నాప్రియపుత్రుణ్ణి చంపేటంతటి సాహసమా ఒకకోతికి! అని హనుమంతునిపట్ల కుపితుడై ఎర్రని కళ్ళతో "ఏమిరా! కోతీ? నీవు ఎవడవు?" అని అన్నాడు.

"నేను సుగ్రీవుని మంత్రిని శ్రీరాముని దూతను". అని హనుమ జవాబిచ్చాడు.

"నీతండ్రి పేరేమిటి? నీపేరేమిటి?" అని రావణుడు అడిగాడు.

"నేను పవనతనయుడను, కేశరీ నందనుడను. నా పేరు హనుమాన్ అని-అంటారు.

నీవు లంకలోకి ఎందుకువచ్చావు? అనిరావణుడు అన్నాడు.

జనకనందినీ జానకీదేవి సమాచారాన్ని తెలిసికొనడానికి వచ్చాను—అనిహనుమాన్ అన్నాడు.

రావణుడు—నీవు శతయోజన సముద్రంచుట్టూ వున్న లంకలోకి ఎలా ప్రవేశించావు? అని అన్నాడు.

హనుమాన్ - నేను నా బాహుబలంచేత, శ్రీరాముని అనుగ్రహంచేత సముద్రాన్ని దాటివచ్చాను. నా రాకసార్థకమయింది.

జగజ్జననీ భగవతీ జానకి జాడ తెలుసుకున్నాను. నీవు దొంగమాదిరిగా నా లంకలో ప్రవేశించావు. నీవు శిక్షకు అర్హుడవు, అవి రావణుడు అన్నాడు.

హనుమాన్ - వానరులు ప్రవేశించడానికి చీటి తీసికొని నగరంలో గాని గ్రామంలో గాని ప్రవేశించరు. వృక్షాలు వున్న చోటనే వానరులకు నివాసము. అశోక వాటికలోవున్న వృక్షాలలోనే కూర్చొని వున్నాను.

అయితే నీవు పండ్లను ఎందుకు తిన్నావు? చెట్లను ఎందుకు విరిచావు? అని రావణుడు అడిగాడు.

ఆకలివేసింది గనుక పండ్లను తిన్నాను, వానరస్వభావంచేత చెట్లను విరగగొట్టాను. ఆనందం కల్గినప్పుడు వానరులు చెట్లను విరుస్తారు. సీతమ్మను చూచేసరికి నాకుమిక్కిలి సంతోషం కల్గింది. ఆసంతోషంలో చెట్లను పడగొట్టాను అవిజవాబిచ్చాడు హనుమాన్.

రావణుడు-"నీవు రాముని దూతగా చెప్పుకుంటున్నావు. అయితే దూతను యుద్ధంచేయమని ఏశాస్త్రంలో వ్రాసివుంది? నీవు ఎందుకు యుద్ధం చేశావు"

హనుమాన్-అయ్యా! నేను ముందుగా యుద్ధం, చేయలేదే! మీ సైనికులువచ్చి నన్నుకొడుతుంటే ఆత్మరక్షణార్థం నేను కొట్టాను, అంతే.

రావణుడు పళ్ళను పట పట కొరుకుతూ-"ఓయీ వానరా! నీవు చాలా మొండివాడివిగా వున్నావు. నీవు నాఅక్షయ కుమారుణ్ణి ఎందుకు చంపావు?" అని అన్నాడు.

హనుమ-"అతను వచ్చి నన్ను కొడుతూవుంటే నేను గూడా మెల్లగా కొట్టాను. నాచిన్నిదెబ్బలను తట్టుకోలేక చని పోయాడు. మీ కుమారుడు ఇంత దుర్బలుడని నాకేంతెలుసు?

ఇది వినేసరికి రావణుని రోమరోమానికి క్రోధం వ్యాపిం చింది. తన సైనికులతో-ఈవానరుణ్ణి తీసికొనివెళ్ళి చంపేయండి అని గర్జించాడు.

రాక్షసులు హనుమంతుణ్ణి చంపడానికి తీసికొని వెళ్లతుంటే విభీషణుడు అన్నాడు: మీరు శాస్త్రాలలో పండితులు. ఏశాస్త్రాలలో కూడ దూతను వధించమని చెప్పలేదే. దూతఅవధ్యుడని చెబు తారు. ఎందుకనగా అతను చెప్పే విషయంస్వామిదికదా! మీకు సామర్థ్యంవుంటే ఇతని స్వామిని దండించండి.

రావణుడు. దూతఅవధ్యుడని నాకు తెలుసు. కాని ఇతను దౌత్యధర్మానికి విరుద్ధంగా వ్యవహరించాడు. ప్రాణప్రియుడైన నా అక్షయ కుమారుని చంపేశాడు. ఇందుచేత ఇతన్ని దండించి తీరాలి. దూతస్వయంగా యుద్ధం చేయనారంభించినప్పుడు అతను శిక్షకు అర్హుడౌతాడు. అని అన్నాడు.

విభీషణుడు-ఒకవేళ మీరు ఇతన్ని శిక్షకు పాత్రుడనిభావిస్తే అవయవాలను విరుగగొట్టి పంపండి, కానిప్రాణదండనవిధించరాదు

రావణుడు-సరే, ఇతనికి ప్రాణదండన ఇవ్వవద్దు, కోతులకు తోక యిష్టమని అంటారు. కావున ఇతని తోకను కాల్చి వేయండి. తోక లేకుండా వెళ్ళినప్పుడు ఇతని స్వామి ఏమంటాడో!

ఇలా అని రావణుడు ప్రత్తి, పాతగుడ్డలు, నార, తైలం, కొవ్వు, నెయ్యి మొదలగు వస్తువులను తెప్పించి హనుమంతుని తోకకు చుట్టమని ఆదేశించాడు. రాక్షసులు నూనెలోనూ నేతిలోనూ గుడ్డలను తడుపుతూ హనుమంతుని తోకకి చుట్టుతూ నారతో దాన్ని బిగించారు. హనుమాన్ ఏమీమాట్లాడలేదు, రాక్షసులు తోకకు గుడ్డలు చుట్టుతున్నకొద్దీ హనుమాన్ తనతోకను పెంచాడు. ఆతోక చివరికి వాసుకి సర్పంతోసమానమైంది. లంకలోని నెయ్యి, నూనె, పాతగుడ్డలు, ప్రత్తి అన్నీసమాప్తమైనాయి. రాక్షసులు తోకకినిప్పు పెట్టారు. రావణుడు-ఈవానరాన్ని పట్టణమంతా త్రిప్పి సముద్రపు ఒడ్డున వదిలిరండి - అని అన్నాడు.

రాక్షసులు-హనుమంతుణ్ణి బంధించి తీసికొని వెళ్తున్నారు. ఈయన ఏమీ అడ్డుచెప్పక పెంపుడుకోతిలాగ వారి వెంట వెళ్తున్నాడు. రాక్షసులు ఈయనను చూచి నవ్వుతున్నారు. పిల్లలు హర్షధ్వానాలు చేస్తున్నారు. కొందరు వేళాకోళం చేస్తున్నారు. మరికొందరు దుమ్ము విసురుతున్నారు. ఈయనమాత్రం ఎవరినీ ఏమీ అనడంలేదు. రాక్షసులు ఈయన్ని లంకలోని వీధులన్నిటిలో త్రిప్పుతున్నప్పుడు ఒక రాక్షసి వెళ్ళి సీతమ్మతో-సీతమ్మా! నీవు మాట్లాడిన కోతితోకకి నిప్పు అంటించి రాక్షసులు అన్ని సందులలో

త్రిప్పుతున్నారు. పాపం ఆ అమాయకుడు వాళ్ళవెంట తిరుగుతున్నాడు, అని అన్నది.

ఈ విషయం వినేసరికి సీతమ్మకు మిక్కిలి దుఃఖం కలిగింది. ఎంతగానో విచారించి ఆమె చేతులను జోడించి అగ్ని దేవుణ్ణి ప్రార్థించింది. నేనే గనుక నిజంగా పతివ్రతనైతే శ్రీరామచంద్రుని తప్ప స్వప్నంలోనైనా పరపురుషుని తలచకుండావుంటే అగ్నిదేవుడు హనుమంతునకు చల్లన అవాలి! అతనికి ఏవిధంగానూ అరిష్టం కలుగరాదు. జగజ్జనని ప్రార్థనకు అగ్నిమారుతి కోసరం చల్లనైనాడు. హనుమాన్ తనలో తాను అనుకొంటున్నాడు– ఇంతగా అగ్నిజ్వాలలు లేస్తున్నా నాకు చలివేస్తున్నదేమిటి? ఈ అగ్ని నాకు హిమశీతలంలాగ ఎందులకు అనిపిస్తున్నది?

హనుమాన్ లంకలో వీధులన్నిటితో పరిచయం కలుగగానే తనతోకను త్రిప్పి రాక్షసుల ముఠాను కొట్టసాగాడు. రాక్షసుల గడ్డాలు, మీసాలు, వెంట్రుకలు తగుల బడిపోతున్నాయి. వారు అమ్మో, అయ్యో, కుయ్యో, మొర్రో అని కేకలు పెడుతూ హనుమంతుణ్ణి వదలి పారిపోయారు. హనుమాన్ స్వతంత్రుడై ఒక్క ఎగురుఎగిరి ఒక ఎత్తైన మేడమీదికి ఎక్కి తన తోకతో లంకానగరమంతా భస్మంచేయ నారంభించాడు. లంక అంతటా హాహాకారం చెలరేగింది. రాక్షస స్త్రీలు పారిపోతున్నారు. పిల్లలు ఏడుస్తున్నారు, అరుస్తున్నారు. ఎవరికి ఎటు దారిదొరికితే అటేపారిపోతున్నారు. అందరిప్రాణాలు పోతున్నాయి. లంక బంగారంతో నిర్మించబడింది. అందులోవున్న వస్త్రాలు, నెయ్యి, నూనె, అన్నీ ధూ-ధూ- అంటూ మండిపోతున్నాయి. పచ్చని

చెట్లు పెగులబడిపోతున్నాయి. తోటలన్నీ పాడుపడి పోతున్నాయి. ఏనుగులు, గుర్రాలు త్రాళ్ళను తెంచుకుని సముద్రంవైపు పరుగిడుతున్నాయి. హనుమాన్ అంతటా తిరుగుతూ నగరాన్ని భస్మం చేస్తూ నవ్వుతున్నాడు. ఇటు, అటు దూకుతున్నాడు. ఆయనకి తటాలున జ్ఞాపకం వచ్చింది, అరరె, అశోకవాటికలో కూర్చొని వున్న సీతమ్మ తగులబడలేదు కదా! అని అనుకొని సముద్రంలోకి దూకి మంటను చల్లార్చుకొని ఒక్క పరుగున అశోకవాటికలోపకి చేరి చెట్టుక్రింద చేతులను జోడించి చింతామగ్నురాలైన భగవతి జానకిని చూశాడు, సీతమ్మను కుశలంగాచూసి హనుమంతునికి మిక్కిలి సంతోషం కల్గింది. ఆయనవెళ్ళి సీతమ్మ పాదపద్మాలకు సాష్టాంగ నమస్కారం చేశాడు, సంతోషాన్ని వెలిబుచ్చుతూ సీతమ్మ-నాయనా హనుమా! నీవు కుశలంగా వచ్చావా? నీకు కష్టం కలుగలేదుగదా? అని అన్నది.

హనుమాన్-అమ్మా! మీ ఆశీస్సు వుండగా నాకు కష్టం ఎలా కలుగుతుంది. జననీ! నేనువచ్చినపని నెరవేరింది, శతయోజన సముద్రాన్ని దాటి వచ్చిన పని సానుకూలమయింది. లంకలోని రహస్యాలన్నిటినీ తెలుసుకున్నాను. రాక్షసుల బలాబలాలను గుర్తించాను, ఇందరితో పరిచయాన్ని చేసికొన్నాను. మీ దర్శనభాగ్యం లభించింది. ఇక నాకు సెలవు యిప్పించండి.

కన్నీటితో జానకి-నాయనా, నీవు వుండడంచేత చాలా ఆసరాగావుంది. నీవు కూడ ఇక వెళ్ళిపోతున్నావు. నాకు తిరిగి

ఆకష్టపురోజులు వస్తాయి. ఒకవేళ నీవు అలసిపోతే ఈరాత్రి ఇక్కడ విశ్రమించి రేపు వెళ్ళు అని అన్నది.

హనుమాన్-అమ్మా! శ్రీరాముని కార్యం నెరవేరనిదే విశ్రమించను. మీ ఆశీర్వాదబలం వుంది. వేగంగా వచ్చినట్లుగా వెళ్ళిపోతాను. సకలవానర సైన్యాన్ని సమకూర్చుకొని సుగ్రీవ రామలక్ష్మణులతో కలిసి త్వరగా వస్తాను. శ్రీరాముడు రావణుని చంపి త్వరలో మిమ్ములను ఉద్ధరిస్తాడు. మీ యిరువురిని ఒకే సింహాసనంమీద కూర్చొనివుండడం చూసి మావానరులంతా మిక్కిలి సంతోషిస్తారు.

సీతమ్మ-నాయనా! నీవు త్వరగారా. మిక్కిలి దుఃఖంతో వుండికూడా ఈఆశతోనే జీవించివుంటాను. నామరది లక్ష్మణునకు ఆశీస్సులుచెప్పు. నేను ఆయనకి ఎంతగానో అన్యాయంచేశాను. నా అపరాధాలను మరచిపొమ్మనమని చెప్పవలసినది. వానరరాజు అగు సుగ్రీవునకు జ్ఞాపకంచేసి నన్ను ఉద్ధరించమని చెప్పవలసినది. ముఖ్యులైన వానరులందరికి క్షేమసమాచారాన్ని అడిగి తెలుసుకున్నట్లు చెప్పునాయనా! నీవుమాత్రం నన్ను మరచిపోవద్దు - అని చెప్పి జానకి చీరపయిటతో ముఖాన్ని కప్పిపుచ్చుకుని దుఃఖించసాగింది.

హనుమాన్ దుఃఖిస్తూ గద్గదస్వరంతో - అమ్మా మీరు విచారించకండి. శ్రీరాములవారు వెంటనే వచ్చేస్తారు. ఇక నాకు

సెలవు. శ్రీరాములవారు నాకు తనఉంగరాన్ని గుర్తుగా ఇచ్చినట్లు ఏదైనా గుర్తు మీరు కూడా శ్రీరామునికి యివ్వడానికి ఇవ్వండి- అని అన్నాడు.

వెంటనే శ్రీ జానకి తన శిరస్సులోని చూడామణిని తీసి ఇస్తూ హనుమా! శ్రీరామునకు ఈగుర్తునిచ్చి వెంటనే రావలసినదిగా చెప్పు, అని అన్నది.

నతమస్తకుడై చేతులనుచాచి హనుమాన్ ఆచూడామణిని తీసుకున్నాడు. అప్పుడు సీతమ్మ—నాయనా హనుమా! ఇంతటి సముద్రాన్ని గరుత్మంతుడు, మీతండ్రివాయువు, నీవు, తప్ప మరి నాల్గవవారెవ్వరూ దాటలేరుకదా! వానరులందరూ ఇక్కడికి ఎలా వస్తారు? అందరూ నీతో సమానమైన బలవంతులు కారుకదా? అని పలికింది,

హనుమ—అమ్మా! మీరుఈ విషయాన్ని గురించి విచారించకండి మామార్గాన్ని అడ్డుపరచడానికి సముద్రానికి శక్తి ఎక్కడవుంది? అమ్మా! అవసరమైతే మేము సముద్రాన్ని ఎండబెట్టగలము. త్వరలో లంకలో అంతటా వానరులను మీరు చూస్తారు. ఇంక ఆశీర్వదించి నాకు సెలవు ఇవ్వండి. అని అన్నాడు,

జానకి-నాయనా! నీకు సదాయుద్ధంలో విజయం చేకూరుగాక! అజరామరుడవు అవుగాక! నీసంపూర్ణ శరీరం వజ్రంతో సమానంగా వుండుగాక! నిన్ను ఎప్పుడూ ఎవరూ పరాజితుణ్ణి

చేయజాలరు. నీవు శ్రీరామునకు ప్రాణ ప్రియుడవు అవుగాక! జగత్తంతా నీకీర్తి వ్యాపించుగాక, సూర్యచంద్రులున్నంతవరకు నీసుకీర్తి సుస్థిరంగా వుండుగాక. వెంటనే తిరిగి వస్తావనేఆశతో వెళ్ళమని అనుమతి ఇస్తున్నాను అని అన్నది.

సీతమ్మదగ్గర సెలవుతీసుకొని హనుమ ఆమె పాదాలకు మాటి మాటికి నమస్కరించి, శ్రీరాముని చెంతకు చేరడానికి ప్రయాణమైనాడు.

హనుమంతుని గుణగానము

రామపూజారీ పరఉపకారీ మహావీర బజరంగబలీ।
సద్ధర్మచారీ, సద్బ్రహ్మచారీ, ...
జ్ఞానగుణసాగర, రూపఉజాగర, ...
శంకర సువనా, సంకటమోచన, ...
కేసరినందన, కలిమలభంజన! ...
రాఘవదూతా, జయహనుమంతా, ...
అంజలి నందన, అసురనికందన, ...
మంగల మారుతి, మారుతినందన, ...
జయరణధీరా, జయరణరోరా, ...
జయబలభీమా, జయబలధామా, ...

రా మ భ క్త హ ను మా న్

9

* భృత్యకార్యం హనుమతాకృతం సర్వమశేషతః ।
సుగ్రీవస్యే దృశోలోకే నభూతో నభవిష్యతి॥
అహంచ రఘువంశశ్చ లక్ష్మణశ్చ కపీశ్వరః ।
జానక్యా దర్శనేనాద్య రక్షితాః స్మో హనూమతా॥

జగత్తునందు సేవకులు మూడురకాలుగా వుంటారు. స్వామి అప్పగించిన కార్యంతోపాటు మిగతా కార్యములను గూడా కౌశలంగా నెరవేర్చువారు ఉత్తమసేవకులు. స్వామి అప్పగించిన పనిని పూర్తిచేసికొని వచ్చువారు మధ్యములు. శక్తిసామర్థ్యాలు కలిగివుండిగూడా స్వామికార్యాన్ని చక్కగా చేయక తొత్తిగా వెట్టిచాకిరి అనిభావించి త్రోసిపుచ్చుతారో అట్టివారు అధములు. మన హనుమ శ్రీరామునకు ఉత్తమోత్తమ సేవకుడు. అందుకే శ్రీరాముడు అతనిపట్ల కృతజ్ఞత తెలుపుతూ-హనుమా! నేను నీ ఉపకారాలనుంచి జన్మజన్మాంతరాలకి విముక్తుడను కాజాలను, అని అన్నాడు.

---

* శ్రీరాముడు అంటున్నాడు-హనుమాన్ సుగ్రీవుని సేవాకార్యాన్ని పూర్తిగా నెరవేర్చాడు. జగత్తులో ఇలాంటి సేవకుడు ఆద్యావధి జన్మించ లేదు. జన్మించడుగూడాను. జానకినిచూచి ఆమెజాడ తెలుసుకొని నన్ను నా వంశాన్ని, లక్ష్మణుని, సుగ్రీవుని అందర్నిహనుమ రక్షించాడు.

శ్రీహనుమ లంకను కాల్చి, అచటి రహస్యములనన్నిటినీ తెలుసుకొని, జానకిదగ్గర గుర్తుగా చూడామణిని తీసికొని, ఆశీర్వాదాన్ని పొంది సముద్రాన్ని దాటి తిరిగి వస్తున్నాడు. సముద్రపు ఒడ్డున కూర్చొనివున్న జాంబవంతుడు మిగతా వానరులు హనుమను సంతోషంగా రావడంచూచారు. ఆయన ముఖాకృతిని చూచి కృతార్థుడై సీతమ్మను చూచి వస్తున్నట్లు భావించారు. అందరూ ఆయనకి హృదయపూర్వకంగా అభినందనలు అందజేశారు. ఆయన పెద్దవారికి నమస్కరించాడు. తోటివారిని కౌగిలించుకున్నాడు. చిన్నవారిని ఆశీర్వదించాడు. ఎంతో ఉల్లాసంగా "నేను సీతమ్మను చూచి వచ్చాను. సీతమ్మ దర్శనంచేత నాజీవితంసార్థకమయింది. సీతమ్మను దర్శించని వారిజీవితం జీవితమేకాదు," అని మొదటినుంచి చివరిదాకా తన లంకాయాన వృత్తాంతాన్నంతా వినిపించాడు. వానరులందరూ విని మిక్కిలి సంతసించి ప్రసన్నవదనాలతో శ్రీరాముని దగ్గరకు చేరడానికి ప్రయాణమైనారు. మార్గమధ్యంలో సుగ్రీవుని తోటను చెల్లాచెదరుగా చేసి శ్రీరాముని దగ్గరకుచేరి నమస్కరించి, నేను "సీతమ్మను లంకలో చూచి వచ్చాను" అని అన్నాడు.

ఈమాటవినేసరికి శ్రీరామునినోట మాటవెలువడలేదు. నేత్రాలనుంచి ప్రేమాశ్రువులు ప్రవహించాయి. వాక్కునకు గద్గదం ఏర్పడింది, శరీరమంతా పులకితమైంది. ఎంతోకష్టం మీద "హనుమా! నిజంగానే సీతమ్మను చూచావా? ఆమె ఎలావుంది?

ఎక్కడ వుంటున్నది? కృశించిపోలేదుగదా? ఆమెకు రోజులు ఎలా గడుస్తున్నాయి? రాక్షసుల మధ్య ఎలా జీవిస్తున్నది? రాక్షసులు ఆమెను కష్టపెట్టుటలేదుగదా? నన్ను స్మరించుతున్నదా? నాగురించి విన్న ఏమి-ఏమి అడిగింది? పవనతనయా! నాప్రియురాలి సమాచారాన్ని సవిస్తారంగా వినిపించు" అని అన్నాడు.

హనుమాన్ సీతమ్మను దర్శించినప్పటినుంచి ఆమెకు అమితమైన భక్తుడైనాడు. శ్రీరాముని ప్రశ్నలను విని ముందుగా సీతమ్మ నివసిస్తున్న దిక్కునకు నమస్కరించి-ప్రభూ, నేను సీతమ్మను లంకలో శింశుపావృక్షం క్రింద మలిన వస్త్రమును ధరించివుండగా చూచాను. నిరంతరమూ ఏడుస్తూ వుండడంచేత ఆమె కమలములవంటి రెండు నేత్రాలు ఎండిపోయాయి. ఆమె అందమైన ఉంగరములు తిరిగిన నల్లని తలనీలాలు దువ్వుకొనక పోవడంచేత మలినంగానూ చిక్కుబడి జడలుమాదిరిగా వున్నాయి. ఆమె నిరంతరమూ మీనామాన్ని స్మరిస్తున్నది. హృదయంలో మీమనోహరమూర్తిని ధ్యానిస్తూవున్నది. ఆమె తపస్సుకి, కరుణకు సజీవ మూర్తిలాగ కనుపిస్తున్నది. విరహానికి ప్రతిరూపంగా వుంది. ఆమె అవయవాలన్ని మిక్కిలి కృశించిపోయాయి. ఆమె ప్రతిక్షణకు రామనామాన్ని జపిస్తున్నది. జగజ్జనని దర్శనంచేత కృతార్థుడనైనాను. సీతమ్మ ముందుగా నన్ను నమ్మలేదు. రామ కథ వివిపించి, శపథంచేసి మీ ఉంగరాన్ని చూపించగా అప్పుడు నమ్మింది. ఆమె ఏడుస్తూ తనకథను వివిపించింది. ప్రభో! నేనుసీతమ్మ ఆజ్ఞను తీసికొని ఫలాలను తిన్నాను, అశోకవాటి

కను చిందరవందరగా చేశాను. నన్ను చంపడానికి రావణుని సైన్యంవచ్చింది. వారితో యుద్ధంచేశాను. రావణుని కుమారుడైన అక్షయుని యుద్ధంలో చంపాను. ఇంద్రజిత్తువచ్చి నాగపాశం చేత బంధించి రావణుని రాజసభలోనికి నన్ను తీసికొని వెళ్ళాడు. రావణుడు నన్ను చంపివేయమని ఆజ్ఞాపించాడు. కాని అతని చిన్నతమ్ముడు విభీషణుడు గొప్పమహాత్ముడు, ధర్మాత్ముడు, మీపట్లభక్తిభావంకలిగినవాడు. అతనిలో రాక్షసలక్షణం ఎక్కడా లేదు. అతను దూత అవధ్యుడని చెప్పగా రావణుడు నాతోకకు నిప్పు అంటించి వదలివేశాడు. నేను లంకను తగులబెట్టి సీతమ్మ పాదాలకు నమస్కరించి సెలవు తీసుకున్నాను. నా గమనాన్ని విని ఏడుస్తూ మీపాదాలకి నమస్కరించి వెంటనే వచ్చి తనను రక్షించమని కోరారు. ఈచూడామణిని గుర్తుగా ఇచ్చారు. అని చూడామణిని రామునిచేతిలో వుంచాడు. శ్రీరాముడు ఆచూడామణిని హృదయానికి హత్తుకొని భోరుభోరున విలపిస్తూ పలుమారులు నేత్రస్పర్శగ[illegible]చి కన్నీటితో సుగ్రీవునితో అన్నాడు—కపిరాజ్! ఈరోజున ఈచూడామణిని పొందడంచేత సాక్షాత్తు సీతమ్మను పొందినట్లుగా నాకు ప్రసన్నత కలుగుతున్నది. సుగ్రీవా! ఈరత్నం సముద్రాన్నుంచి వెలువడింది. దేవతలు దీన్ని విదేహరాజుకు ఇచ్చారు. ఈచూడామణి సీతమ్మకు శిరోభూషణంగా వున్నప్పుడు ఎన్నోసార్లు స్పర్శించాను. కాని ఈరోజు దీన్ని సీతనుండి వేరుగా స్పర్శించవలసివచ్చింది. అని అంటూ మూర్ఛితుడైనాడు. సుగ్రీవుడు—రాఘవా! సీతమ్మజాడ తెలియక ఇంతవరకు చింతిం

చాము. కాని ఇప్పుడు సీతమ్మజాడ తెలిసింది. మేము అసంఖ్యా కంగా వానరులం వున్నాంగదా. మేమంతావెళ్ళి లంకను చుట్టుముట్టి సీతమ్మను తీసికొనివస్తాము - అని ఓదార్చి ధైర్యంచెప్పాడు.

ఇదివిని శ్రీరాముడు విలపిస్తూ-ఈ దుష్కరమైనకార్యాన్ని హనుమ చేశాడు. హనుమ తప్ప దేవతలు, యక్షులు, గంధర్వులు మొదలగువారెవ్వరూ ఈకార్యాన్ని సాధించలేరు. శతయోజన సముద్రాన్ని దాటేశక్తిగరుత్మంతునికీ, హనుమకు, వాయుదేవునకు మాత్రమేవుంది. సీతజాడ తెలుసుకుని వచ్చాక హనుమ నన్ను కొనేశాడు. ఋణగ్రస్తునిగా చేశాడు, అతనికి నేను ఎన్నటికీ ఋణపడేవుంటాను. ఉపకారం చేసినవానికి ఎప్పుడైనా ముప్పువస్తే ప్రత్యుపకారం చేయవలసిన అవసరం ఏర్పడుతుంది. హనుమకు ఏదైనా ముప్పురావాలని నేను కోరడంలేదు. అతని ఉపకారాలు నాపైన ఎప్పుడూ వుండుగాక! అతని ఋణాన్నుంచి నేను ఎన్నటికీ ఋణరహితుణ్ణి కాజాలను - అని అన్నాడు.

భగవంతుని మాటలను బద్ధహస్తుడై, తలవంచుకొని మిక్కిలి సంకుచితుడై కన్నీటితో హనుమ వింటున్నాడు.

భగవాన్-హనుమ నిజంగా సీతమ్మజాడ తెలుసుకొని నా ప్రాణాలను కాపాడాడు. అతను నన్నేకాదు. మా లక్ష్మణ, భరత శత్రుఘ్నులను, మా తల్లులను అందర్ని రక్షించాడు. అతను చేసిన ఉపకారానికి ఏమి బహుమానమిచ్చినా సరిపోదు. అయినా ఇవ్వ డానికి నాదగ్గర ఏముంది? ప్రస్తుతం నాదగ్గర ఒక కౌగిలింత

మాత్రమేవుంది. నేను ఇతనికి నాప్రగాఢమైన కౌగిలింతనిస్తాను- అని శ్రీరాముడు హనుమను గట్టిగా తనగుండెకు హత్తుకున్నాడు. శ్రీరాముని సుఖప్రదమైన త్రితాపములను హరించు ఆలింగనమును పొంది హనుమ తనకు సర్వమూ లభించినట్లుగా మురిసి పోయినాడు.

తరువాత సైన్యసన్నాహాలు జరిగాయి. సైనికులంతా సముద్రపు ఒడ్డుకి చేరారు. ఈ సైన్యమంతా సముద్రాన్ని దాటి ఎలా వెళ్ళడం అని దిగులు కలిగింది, అదేసమయంలో విభీషణుడు వచ్చి భగవానుని ఆశ్రయించాడు. విభీషణుడు చెప్పగా భగవాన్ సముద్రుణ్ణి ప్రార్థించాడు. సముద్రుడు సేతువునినిర్మించమని సలహా ఇచ్చాడు. వానరులు సముద్రంపైన సేతువుని నిర్మించనారంభించారు. నల-నీలులకు వారు చేతులతో వేసిన రాళ్లుమునగవు- అని మహర్షులశాపంవుంది. సముద్రుని ద్వారా ఈవిషయం తెలుసుకొని భగవాన్ నల-నీలులను వంతెనకట్టమని ఆదేశించాడు. హనుమ అందరికి మేటిగావుండి పనులు చేయిస్తున్నాడు. వానరులందరూ మిక్కిలి ఉత్సాహంతో పర్వతాలనూ చెట్లనూ తీసికొని వచ్చి సముద్రంలో వేస్తున్నారు. పని చేయునపుడు వినోదంగా వుంటే పని చురుకుగా సాగుతుంది, వానరులు తమ చాంచల్యాన్ని చూపేవారు. రాళ్ళను తెచ్చి ఎత్తుమీదనుంచి సముద్రంలోకి విసిరేవారు. సముద్రంలోని నీరు చిందేది, చాలామంది వానరులు తడిసి పోయేవారు, ఇతరులు వారిని చూచి నవ్వుతుండేవారు. అప్పుడు హనుమ వారిని మందలించి సోదరులారా! మీరు మీస్వభావగత

చాపల్యాన్ని చూపకండి. మెల్లిగా రాళ్ళను తీసికొని వచ్చి వుంచండి. పని చేయునప్పుడు ఎక్కువగా వేళాకోళం పనికిరాదు. వంతెన నిర్మాణకార్యక్రమాన్ని ముందుకొనసాగనివ్వండి. తరువాత మీకు ఇష్టం వచ్చినట్లు ఆడుకొందురుగాక-అని అనేవాడు.

ఈవిధంగా హనుమ పర్యవేక్షణలో సేతు నిర్మాణ కార్యక్రమం కొనసాగింది.

శ్రీరామప్రియ హనుమాన్

10

* ధర్మం భజస్వ సతతం ప్రాణిహింసాంపరిత్యజ।
సేవస్వ సాధుపురుషాన్ జహి సర్వేన్ద్రియాణిచ॥
పరిత్యజస్వ సతత మన్యేషాం దోషకీర్తనం।
శివ విష్ణ్వాది దేవానాం సేవాంకురు సదా కపే॥

భగవంతుడు ఎల్లప్పుడూ భక్తులకు హితము చేయుటకు తత్పరుడై వుంటాడు. ఆయన భక్తులలో ఏవిధమైనదోషాన్ని ఉండనీయడు, ఆయన తన భక్తుల కొన్నికోరికలను పూర్తిచేసి కొన్నిటిని నచ్చజెప్పి, కొన్నిటని చూపించి, పూర్తిగ నశింపజేస్తాడు, ఇందుకే ఆయనను భక్తానుగ్రహకాతరుడు అనిఅంటారు.

సముద్రపు ఒడ్డుకి వానర సైన్యం చేరింది. విభీషణుడు శ్రీరాముని చరణములను ఆశ్రయించాడు, విభీషణుని సలహా నను సరించి శ్రీరాముడు సముద్రుని ప్రార్థించాడు. కాని ఆయన రాలేదు. శ్రీరాముడు బాణాన్ని సంధించేసరికి సముద్రుడు భయ

* శ్రీరాముడు హనుమకు-ఒకటేధర్మాన్ని ఆచరించు, ప్రాణులను హింసించకు, సాధువులను సేవించు, ఇంద్రియములనన్నింటినీ వశం చేసుకో. ఇతరుల దోషాలను కీర్తించుట మానుము, శివ విష్ణువు మొదలగు దేవతలను పూజించుము-అని ఉపదేశించాడు.

భీతుడై ప్రభువుని శరణు వేడుకున్నాడు. ఆయన సలహాపైన నల-నీల వానరులద్వారా సముద్రంపైన సేతునిర్మాణకార్యక్రమం కొనసాగుతున్నది. వానరులు మిక్కిలి ఉత్సాహంతో వున్నారు తమలో తాము పందెములు వేసుకుంటూ ఒకరికంటే ఒకరు ముందుకు వెళ్ళడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. తొలిరోజున 14యోజనాల వంతెన నిర్మించారు. హనుమ-సోదరులారా! ఇలా అయితే ఎలా? ఇంకా శ్రమచేయాలి, అన్నాడు. వానరులు ఇంకా ఉత్సాహాన్ని చూపారు. రెండవరోజున 20 యోజనముల వంతెన నిర్మించారు. హనుమ-సోదరులారా! శ్రమ చేశారు కాని కొద్దిగా మిగిలి పోయింది. ఇంకాకొంచెం సాహసాన్ని చూపండిఅన్నాడు. ఇందుకు వానరులు ఉదయమేలేచి మూడవరోజున 21 యోజనాల వంతెన నిర్మించారు. హనుమ - సోదరులారా! ఇంకొంచెం కష్టపడండి-అని అన్నాడు. అప్పుడు నాల్గవరోజున 22 యోజనాల వంతెన నిర్మించారు. ఐదవరోజున హనుమ - ఏమైనాసరే, ఈరోజున వంతెన పూర్తి కావాలి - అని పలుకగా వానరులు తమపూర్తి బలాన్ని చూపి 23 యోజనాల వంతెన నిర్మించారు. ఈవిధంగా సేతు నిర్మాణ కార్యక్రమం నెరవేరింది.

సముద్రంపైన సేతువుని చూచి శ్రీరాముడు ప్రసన్నుడై అందరితో అన్నాడు-శత యోజనాల పొడవు పది యోజనాల వెడల్పుగల సముద్రంపైన సేతువుని నిర్మించడాన్ని చూచి నేను మిక్కిలి సంతసించుచున్నాను. ఈవంతెనను ప్రారంభించడానికి

ముందుగా భగవాన్ శంకరుని స్థాపించాలని నాఅభిప్రాయం. మీరందరూ ఏమంటారు?

అందరూ ఒక్కుమ్మడిగా - ప్రభో! శివుని ప్రతిష్ఠ చాలా పవిత్రమైనది. శివుని ప్రతిష్ఠవలన జగత్తునకు ఎంతోఉపకారం కలుగుతుంది. శివునిదర్శించి ప్రజలు ఈభవసాగరాన్నుంచి తరిస్తారు. ఆలస్యం చేయరాదు-అని అన్నారు.

అందరి సలహాపైన శ్రీరాముడు చాలామంది మహర్షులను పిలిపించి ప్రార్థించాడు-మహర్షుల్లారా! ఇక్కడ ఒక శివలింగాన్ని ప్రతిష్ఠించాలని నాకోరిక. మీలో కర్మకాండలో నిష్ణాతులైనవారు ఈకార్యక్రమాన్ని నెరవేర్చండి.

మహర్షులు—భగవన్! కర్మకాండలో చాలామంది పండితు లున్నారు కాని ఈప్రతిష్ఠాకార్యక్రమాన్ని లంకేశ్వరుడైన రావణుని చేత చేయించితే బాగుంటుంది, అని అన్నారు.

శ్రీరాముడు-మునులారా! రావణునకు నాకు బద్ధవైర మున్నదిగదా! ఆయన నా ఈ కార్యక్రమానికి ఎందుకు వస్తాడు?

మునులు-వైరంవేరు. ప్రతిష్ఠాకార్యక్రమంవేరు. శత్రు వైనా, మిత్రుడైనా, ఉన్నతకుటుంబీకుడైనా, నిమ్నకుటుంబీకు డైనా, రోగి చూడమనివస్తే చూడడం వైద్యుని ధర్మంకదా. ఏవిధమైన భేదభావం లేకుండా వారి ఇంటికి వెళ్ళాలి. ఈవిధం

గానే ప్రతిష్ఠకొరకు కర్మకాండ చేయించేవ్యక్తి కాశీగావుంటే వస్తాడు. శివుని ప్రతిష్ఠ చాలా పవిత్రమైనది. రావణుడు శివభక్తుడు. మీరు కబురు చేయగానే వస్తాడు.

శ్రీరాముడు విభీషణుని సలహాతో ఒకవ్యక్తిని రావణుని దగ్గరకు పంపాడు, శివుని ప్రతిష్ఠవిని రావణుడు తన పంచాంగాన్ని, ప్రతిష్ఠకుకావలసిన సామాగ్రిని, సీతమ్మను తీసికొని హాజరైనాడు. శ్రీరాముడు ఆయనకు స్వాగతం చెప్పి ప్రతిష్ఠకు ఏమి-ఏమికావాలి, అని అడిగాడు.

ఆచార్యుడు - ముందుగా కాశీనుంచి శివలింగాన్ని తెప్పించాలి, అని అన్నాడు.

శ్రీరాముడు హనుమను కాశీనుంచి శివలింగాన్ని తీసికొని రమ్మనమని ఆదేశించాడు.

హనుమ వాయువేగంతో కాశీకి ప్రయాణమైనాడు. తను తీసికొని వచ్చిన శివలింగం సేతువు దగ్గర ప్రతిష్ఠించుతారని మిక్కిలి సంతసించాడు. కాని ప్రతిష్ఠకు ముహూర్తం సమీపిస్తున్నది.

ఆచార్యుడు - ప్రతిష్ఠకు ముహూర్తం దగ్గరపడుతున్నది. ముహూర్తం దాటిపోరాదు. ఇదే సమయంలో శివుని ప్రతిష్ఠ జరగాలి. శ్రీరాముడు - ఓఆచార్యప్రవరా ! హనుమ కాశీనుంచి శివలింగాన్ని తీసికొనిరాలేదు. ఇప్పుడు ఏం చేయాలి ?

ఆచార్యుడు-ప్రతిష్ఠ ఇదేసమయంలో జరిగిపోవాలి. అయితే ఒకపని చేయండి. సీతమ్మను స్వయంగా సైకత శివలింగాన్ని చేయమనండి. దాన్ని ప్రతిష్ఠించుదాం.

ఆచార్యుని ఆదేశాన్ననుసరించి శ్రీరాముడు అలాగే చేశాడు సీతమ్మ సైకతలింగాన్ని చేసింది. శ్రీరాముడు యధావిధిగా ప్రతిష్ఠ చేశాడు.

ఇంతలో కాశీనుంచి హనుమాన్ శివలింగాన్ని తీసికొని వచ్చాడు. శివునిప్రతిష్ఠ జరిగిపోయింది. తను తీసికొని వచ్చిన శివలింగం వ్యర్ధమయిందని, తనకు కీర్తిలభించలేదని దుఃఖితుడై శ్రీరామునితో రామా ! నేను నా సంపూర్ణ జీవితాన్ని మీ సేవకి అర్పించాను. మీకు సేవచేయడమే నా లక్ష్యము. ప్రస్తుతం మీకు నాసేవ అంగీకారంగా లేదనిపిస్తున్నది. సేవకుని సేవను స్వీకరించనప్పుడు అతని జీవితం వ్యర్ధమవుతుంది. నేను జీవించుటవలన ఏమీ లాభంలేదు గనుక ప్రాణాలను వదులుతాను - అని అన్నాడు.

శ్రీరాముడు — నాయనా ! సేవకుని పని స్వామిఆదేశాన్ని పాటించడమే, దానికి ప్రయోజనమేమైనా వున్నదా లేదా అనే విషయాన్ని స్వామి నిర్ణయిస్తాడు.

హనుమ-మహారాజ్! అయినా అందరికీ తాముచేసిన పనికి ఫలితం లభించాలని కోరిక వుంటుందిగదా ! కార్యసఫలత దాని పద్వినియోగంపైన ఆధారపడి వుంటుంది.

భగవాన్-చూడు నాయనా! మనంచేసిన పనికి మనకు గొప్ప కీర్తి లభించాలి అనే భావనగూడ దేహాభిమానానికి సూక్ష్మరూపమే. అయితే ఒకపనిచెయ్యి. నీవు మహాబలవంతుడివిగదా. అన్ని శాస్త్రాలలో పండితుడివి. ఈ శివలింగాన్నితీసి నీవు తీసికొని వచ్చిన శివ లింగాన్ని ప్రతిష్ఠించు. నాకు ఏవిధమైన అభ్యంతరమూలేదు.

అప్పుడు హనుమ తనతోకకి శివలింగాన్ని చుట్టి తీయడానికి ప్రయత్నించాడు. కాని లింగం కొంచెంకూడా కదలలేదు. హనుమ ఎంతగానో దుఃఖించాడు. శ్రీరాముడుమెల్లగా ఇలా నచ్చజెప్పాడు- హనుమా! నాకు మూడుకాలాల విషయాలు తెలుసు. ఈ జీవుడు కర్మలకి అధీనుడై జన్మిస్తూ మరణిస్తూ వుంటాడు ప్రారబ్ధానికి బద్ధుడై స్వర్గ నరకాలకు వెళ్లుతాడు. ఈప్రాపంచిక పేరు ప్రతిష్ఠలు అసత్యములైనవి, అశాశ్వతములైనవి. నీవు మాన మర్యాదలకు లోనుగాకు, సచ్చిదానంద స్వరూపమైన స్వయంప్రకాశమైన ఆత్మ యందురమించు.

హనుమ- అయితే ప్రభో? మాకర్తవ్యమేమిటి ? మేము ఏమిచేయాలి ? ఏమి చేయరాదు ?

అప్పుడు భగవాన్—నీవు ఈ కార్యములను చేయవచ్చును.

1-ధర్మమే అన్నిటిని ధరించివుంది. ధర్మాన్ని రక్షించిన వారిని ఆరక్షిత ధర్మము రక్షిస్తుందికూడాను. ఇందుచేత ఎన్నడూ స్వధర్మాన్ని విడువరాదు. నిరంతరమూ ధర్మాన్నే ఆచరించాలి, అనుష్ఠించాలి.

2 - ఇతరులను హింసించడమే మహాపాపం. దేహాదులందు మమకారమున్నవారే హింసిస్తారు. కాన దేహాదులందు మమకారాన్ని పెంచుకొనరాదు. ఏప్రాణిని ఎట్టి స్థితిలోనూ కష్టపెట్టరాదు.

3 - సాంసారిక పురుషులతో సహవాసం చేయడంచేత సంసారబంధం ప్రబలమవుతుంది. సాధువులదగ్గర ఎల్లప్పుడూ భాగవత కథలు వినబడుతాయి. కాన వాటివలన సాంసారిక బంధనములు ఛిన్నాభిన్నమైపోతాయి. ఇందుకుగాను ఎల్లవేళలా సాధుసజ్జన పురుషులను సేవించాలి.

4 - ఈ ఇంద్రియాలే మనలను చెడుమార్గంవైపు తీసికొని వెళ్లతాయి. సాంసారికవిషయాలవైపుకి ఆకర్షిస్తాయి కనుక ఇంద్రియములను వశపరచుకోవాలి.

5 - తెల్లనివస్త్రంపైన ఎలాంటిరంగువేస్తే అలాగే కనిపిస్తుంది. నీవు ఇతరుల దోషాలను తలుస్తూవుంటే వాటిప్రభావం నీమనస్సుపైన గూడా పడుతుంది. కాన ఇతరుల దోషచింతనకు దూరముగావుండు.

6 - మానవుడు ఎవరిని సేవిస్తాడో, పూజిస్తాడో వారి గుణాలు అతనికి అబ్బుతాయి. శ్రద్ధకల్గినవాడికే జ్ఞానం కలుగుతుంది. కాన శ్రద్ధగా భక్తితో శివునిగాని, విష్ణువునిగాని నిత్యమూ నియమంగాపూజించు.

7 - అసత్యమే మనలను అధర్మంవైపు తీసికొని వెళుతుంది. సత్యమును మించిన ధర్మమేలేదు. కాన నిరంతరమూ సత్యమునే పలుకుము.

8 — మానవుడు ప్రాపంచిక విషయాలకు లోనై నాకు ఇది లభించలేదు, అదిలభించలేదు, అని దుఃఖిస్తాడు. విషయములను ధ్యానిస్తూవుండడంచేత మనస్సు విషయాలకు వశమవుతుంది. విషయములను చింతించుటచేత అశాంతికలుగుతుంది. కాన విషయ చింతన వదలి నిరంతరమూ జీవాత్మ పరమాత్మల కలయిక గురించి ఆలోచించు.

అప్పుడు హనుమాన్-ప్రభో! మాకుమాఎదుట ప్రత్యక్షంగా కనబడుతున్న ఈప్రపంచమే సత్యంగా భాసిస్తున్నది. అని-అన్నాడు.

భగవాన్- నిజానికి ఈ జగత్తు నీకు భాసిస్తున్నట్లుగా లేదు. ఇదంతా భ్రమ, భ్రమచేత సర్పంకాకపోయినప్పటికీ రజ్జువునందు సర్పభ్రమ కలుగుతుంది. వెండి కాక పోయినా ముత్యపు చిప్పలో వెండి ఉన్నట్లు భ్రమకలుగుతుంది. ఈభ్రమ మోహం చేత కలుగుతుంది.

హనుమాన్-ప్రభో! ఈజీవుడు నానా యోనులందు ఎందుకు సంచరించుతాడు?

భగవాన్—నాయనా! ఇందుకు మూలకారణం భ్రమే. భ్రాంత పురుషునకు వివిధ విషయములందు అనురాగ మేర్పడుతుంది. ఒకరిపట్ల ద్వేషమేర్పడడం సహజమేగదా. ద్వంద్వమంటేనే సంసారముగదా. ఈ రాగద్వేషాలకు వశీభూతుడై ధర్మాధర్మాల సుడిగుండంలోచిక్కుకొనిపోతూ వుంటాడు. ఇందువలన ధర్మానికి

ఉన్నతయోని అధర్మానికి నిమ్నయోని లభిస్తుంది. జీవుడు ఒకప్పుడు స్వర్గంలోకివెళుతాడు.

హనుమాన్ - ప్రభో! జీవుడు ఈ శరీరంతో సుఖాన్ని ఎలాపొందగలడు?

భగవాన్ - నాయనా? అల్పంలో సుఖంలేనేలేదు. సుఖం పూర్ణంలోనేవుంది. అనిత్యంలో సుఖంలేదు. నిత్యంలోనే సుఖం వుంది. ఈ దేహం అనిత్యమైనది. నీవే ఆలోచించు. ఈశరీరం దుఃఖాలయము, అశాశ్వతమైనది. దోషభూయిష్టమైనది. ఈశరీరానికి చందన, అగరు, పన్నీరు, కస్తూరి మొదలగు సుగంధితవస్తువులను ఉపయోగించుతాముకాని శరీరసంపర్కం కలిగినవెంటనే అవిగూడా దుర్గంధంగా మారిపోతాయి. కమలాఫలాలు, ద్రాక్ష ఎంతో సుగంధంగా వుంటాయి, కాని శరీరస్పర్శ కలుగగానే దుర్గంధపూరితమైన విష్ఠగా మారిపోతాయి. వట్టివేళ్ళు, మొగలి, గులాబీజలం ఎంతోసువాసనగా వుంటాయి. కాని శరీరస్పర్శకి దుర్గంధితమైన మూత్రంగా మారిపోతాయి. అత్తరు, పన్నీరు చల్లిన, తెల్లగావున్నవస్త్రాలైనా శరీరంలోని చెమటకి దుర్వాసన చెందుతాయి. నాయనా! నీవే ఆలోచించు. ఏశరీరసంపర్కంచేత మంచివస్తువులుగూడా చెడ్డగా మారిపోతాయో సుగంధిత పదార్థాలు గూడా దుర్గంధితంగా మారిపోతాయో, స్వచ్ఛవస్తువులు గూడా మలినమవుతాయో. అట్టి శరీరం వలన సుఖం కలుగుతుందని ఏలావూహించ గలవు? దేహధ్యాసయే బంధనానికిమూల కారణము. శరీరంలో సుఖంలేదు, శరీరంతో బాలకుడుగాను,

యువకుడుగాను, వృద్ధుడుగాను, చివరికి మృత్యువును పొంది తిరిగి జన్మించడం ఇవన్నీ శరీర ధర్మాలు. మనం అజ్ఞానంచేత ఇతరులను శత్రుమిత్రులుగా భావిస్తాము. ఆత్మ ఒక్కటే అయినా బహురూపాలు కలిగివున్నది. ఒకప్పుడు స్త్రీగానూ, మరిఒకప్పుడు యాత్రికుడుగానూ, ఇంకొకప్పుడు రాజ్యాధికారిగానూ వుంటుంది. దాని యథార్థస్వరూపాన్ని గుర్తించనివారు భ్రమకిలోనౌతారు. ఒకే వ్యక్తి నానారూపాలను ధరించి మానవులను భ్రమింపచేస్తున్నా రన్న రహస్యాన్ని గుర్తించిన వారు భ్రమకి లోనుగారు. అట్టి వారు దానిని ఒకేరూపంలో చూస్తారు, విభిన్నరూపాలలో చేసిన వారి విభిన్నమైన పనులు ఒకేవిధంగా కనుపిస్తాయి. ఇందుకు గాను ఓకపీశ్వరా! నీవు ద్వైధీభావాన్ని వదలి అంతా ఆత్మ విస్తారమే అని భావించు. ఈశివలింగాన్ని నేను తీసికొని వచ్చాను. ఈప్రతిష్ఠ జరుగలేదని దుఃఖించవద్దు.

హనుమ - ప్రభో! నాకు కల్గిన భ్రమ తొలగిపోయింది. అయితే తమరు ఆదేశించినట్లు చేస్తాను, ఈశివలింగాన్ని ఏమి చేయమంటారు?

భగవాన్-మేము ప్రతిష్ఠించిన శివలింగం ప్రక్కనే ఈ లింగాన్ని ప్రతిష్ఠించు.ఇది హనుమతేశ్వరుని పేరున ప్రసిద్ధిచెందు తుంది. రామేశ్వరుని తీర్థయాత్రికువచ్చినవారు హనుమతేశ్వరుని గూడా దర్శించియాత్రాఫలితాన్ని పొందుతారు.

భగవంతుని ఆదేశాన్ని అనుసరించి హనుమాన్ ఆ శివలింగ ప్రతిష్ఠ జేశాడు. ఆ శివలింగం ఇప్పుడు గూడా రామేశ్వర మందిరంలో శ్రీరామేశ్వరునితో సమానంగావుంది. యాత్రికులు ఆ లింగాన్ని దర్శించి శ్రీరామునకు మిక్కిలి ప్రియుడైన హనుమంతుని అనుగ్రహానికి పాత్రులవుతారు.

ఈ విధంగా శ్రీ హనుమాన్ హనుమతేశ్వరుని ప్రతిష్ఠ, శ్రీరాముడు రామేశ్వరుని ప్రతిష్ఠ జరిపారు. తరువాత శివుని పూజించి వానరసైన్యమంతా లంకకి చేరింది.

శ్రీరామ జయరామ జయ జయ రామ

సంజీవనీ మూలికను తెచ్చిన హనుమాన్

11

* కృతం హనుమతా కార్యం సుమహ ద్భువిదుర్లభమ్
మనసాపి యదన్యేన స్మర్తుంశక్యం నభూతలే॥

స్వామికార్యాన్ని చేయడం నిజమైన సేవకులు తమ భాగ్యంగా భావిస్తారు. స్వామిసేవ చేయడంలో పరమానందానుభూతి కలుగని సేవకులు సేవకులుకారు. జీతంతీసికొనే దాసులుమాత్రమే. సేవకునకు దాసునకు కొంత తేడావుంటుంది. దాసుడు స్వార్థబుద్ధితో సేవచేస్తాడు, కాని సేవకునకు సేవచేయడానికి అవకాశంలభిస్తేచాలు, అట్టివానికి సేవచేయడంలో ఒక అపూర్వమైన ఆనందానుభూతి కలుగుతుంది.

సేతువుద్వారా వానరసైన్యం లంకలోకి ప్రవేశించింది. ముందు అంగదుణ్ణి సంధిదూతగా పంపారు. కాని రావణుడు అంగీకరించలేదు, యుద్ధం ప్రారంభమయింది. ప్రధానసేనాపతులందరు తమకు సరియగు వారితో యుద్ధం చేస్తున్నారు. రావణపుత్రుడైన ఇంద్రజిత్తును అంగదుడు ఎదుర్కొన్నాడు. వారిరువురిమధ్య భయంకర యుద్ధం సాగింది.

---

* శ్రీరాముడు అన్నాడు-హనుమ చాలా గొప్ప పని చేశాడు. భూమిపైన ఇంత గొప్పపనిచేయడం చాలాకష్టమైనది. భూమండలంలో ఇతరులెవ్వరూ మనస్సుతోటికూడా ఇంతటి కార్యాన్ని వూహించలేరు.

ఇంద్రజిత్తు ఆలోచించాడు-ఈఅల్ప వీర్యులగు వానరులతో యుద్ధంచేయడందేనికి? రామలక్ష్మణులను చంపినయెడల యుద్ధమే సమాప్తమవుతుందిగదా.-అని అనుకొని ప్రత్యక్ష యుద్ధాన్ని విరమించుకొని రాక్షసమాయను ఆశ్రయించి ఆకాశంలో దాగివుండి బాణవర్షం కురిపించాడు. అతనిబాణాలు వీరులకు తగులుతున్నాయి. కాని అతడుమాత్రం కనుపించడంలేదు. రామ లక్ష్మణులను దృష్టిలో పెట్టుకొని బాణాలవర్షం కురిపించాడు. అవయవాలన్నీ బాణాలతోనిండిపోయాయి. బాణాలు తగలనిచోటుఅంటూ ఎక్కడా లేదు. ఇన్నిబాణాలు తగలడంచేత శ్రీరాముడు మూర్ఛనునటించాడు. లక్ష్మణుడుకూడా మూర్ఛితుడైనాడు. ఇంద్రజిత్తు వారిని నాగపాశంచేత బంధించి బిగ్గరగా గర్జిస్తూ తండ్రిగారిదగ్గరకు వెళ్ళి-నాన్నగారూ! నేను మీశత్రువులను చంపి వచ్చాను-అని అన్నాడు. రావణుడు మిక్కిలి సంతసించి అతనిని ఎన్నోవిధాల ఆశీర్వదించాడు.

శ్రీరామలక్ష్మణులు మూర్ఛితులవడంచూచి హనుమ, నల, నీల, మయేన్ద్రి, ద్వివిదాది ముఖ్యవానరులు వారిచుట్టూచేరి కూర్చున్నారు. సుగ్రీవుడు శోకవిహ్వలుడైనాడు. అతనిని చూచి మిగతా వానరులుకూడా దుఃఖితులైనారు.

ఇంతలో విభీషణుడువచ్చి అందరికి ధైర్యం చెప్పాడు. శ్రీరామలక్ష్మణులు జీవించేవున్నారు. వారు నరరూపంలో నటన చేస్తున్నారు.

ఇదంతా రాక్షసమాయ. నాకు ఈమాయ తెలుసు. కొద్ది క్షణాలలో వీరు మేల్కొంటారు. ముందుగా శ్రీరామునకు తెలివి వచ్చింది.

లక్ష్మణునకు తెలివిరాలేదు. శ్రీరాముడు కరుణస్వరంతో విలపించసాగాడు. ఆయనను చూచి వానరులందరూ విలపించ సాగారు ఈవిధంగా అందరు విలపించుటచూచి సుషేణుడు అనే వానరుడన్నాడు-శ్రీరామా! మీరుదుఃఖించకండి. రెండు ఓషధు లున్నాయి. వాటిని తీసికొని వచ్చినయెడల లక్ష్మణుని మూర్ఛ వెంటనే తొలగిపోతుంది. దేవాసుర సంగ్రామంలో దేవతల గురువు బృహస్పతివి చూచాను. దేవతలు మూర్ఛితులైనప్పుడు ఆయన విశల్యకరణీ అనే ఓషధివేసి చికిత్స చేసెడివారు. మృతినొందిన వారికి సంజీవనీ మూలికను వాసన చూపించి బ్రతికించేవారు.

ఈరెండు ఓషధులను సూర్యోదయానికి పూర్వమే తెప్పించిన లక్ష్మణుడు వెంటనే మేల్కొంటాడు. ఈఓషధులు మందరాచలం పైననేవున్నాయి. ఎవరైనా వెళ్ళి తీసికొనివస్తే బాగుంటుంది.

సుగ్రీవుడు—పవనతనయుడొక్కడే ఈపనిని చేయగలడు. అతనికి బలము, ధైర్యము, సాహసము, ఉత్సాహము అన్నిగుణా లున్నాయి. శ్రీరామునిపట్ల అచంచలభక్తి, శ్రద్ధ అనురాగము కలదు. ఇతను కార్యాన్నిచేసి మనఅందరిదుఃఖాన్ని పోగొట్టుతాడు- అని అన్నాడు.

హనుమ-నాకు అసాధ్యమంటూ ఏదీలేదు. శ్రీరాముని అనుగ్రహమంటూవుంటే అన్నిటినీచేసేస్తాను. అయితే ఒక ఇబ్బందివుంది.

సుషేణుడు-ఏమిటి ఆ ఇబ్బంది?

హనుమ—ఈరెండుఓషధులు నాకు తెలియవు. పొరపాటున ఒకదానికిబదులు ఇంకొకటి తీసికొనివస్తే ఇబ్బంది కలుగు తుందిగదా!

సుషేణుడు-ఇందులో గుర్తించడానికి ఏముందయ్యా! నీవు మందరాచలంపైకివెళ్లు. అక్కడ ఈఓషధులు అగ్నిజ్వాలలు మాదిరి వెలుగుతూ వుంటాయి. వాటిని తీసికొనిరా.

హనుమ-అయితే, ఈ ఓషధలు ఎప్పుడూ వెలుగుతూ వుంటాయా?

సుషేణుడు-అవును, వెలుగుతూనేవుంటాయి. దురాచారు లకు, పాపాత్ములకు, కలియుగపురుషులకు అవి కనుపించవు. నీవు సదాచార సంపన్నుడవు. శ్రీరాముని సేవకుడవు. శాంతుడవు. తపస్సంపన్నుడవు గనుక అవి నిన్ను చూచి మిక్కిలిమురిసి పోతాయి. మెరిసిపోతాయి.

హనుమ—అయితే, ఇప్పుడే వెళతాను.

సుషేణుడు-నాయనా! సూర్యోదయానికి పూర్వమే రావాలి.

హనుమ-నేను ఇప్పుడే తిరిగివస్తాను—అని ఎగిరి ఒక్క క్షణంలో మందరాచలానికిచేరి చూశాడు. ఓషధులు వెలుగుతూ వున్నాయి. కొన్ని బంగారంతోసమానంగా, కొన్ని వెండితో సమానంగా మరికొన్ని అగ్నిజ్వాలల మాదిరిగా మెరుస్తూ వున్నాయి. ఆదివ్య ఓషధులను చూచి వీనిలో "విశల్యకరణి" ఏదో "సంజీవని" ఏదో నిర్ణయించుకోలేకపోయినాడు. ఒకవేళ తీసికొనివెళతాను. సుషేణుడు కాదంటాడు, తిరిగివస్తాను, రెండవ సారిగూడా సరియైనది దొరకకపోవచ్చు. నిజానికినేను పొరపాటు చేశాను. వైద్యరాజునువెంట తీసికొని వచ్చివుంటే ఈఇబ్బంది వుండేదికాదు. ఆలోచించడానికికూడా వ్యవధిలేదు. సూర్యోదయం కానున్నది గాన ఈపర్వతాన్నే తీసికొని వెళతాను, సుషేణుడు స్వయంగా తనకుకావలసిన ఓషధులను ఉపయోగించుకుంటాడు- అని ఆపర్వతాన్ని తీసికొని అయోధ్యమీదుగా వస్తూవున్నాడు.

శ్రీరాముని వియోగంలో భరతునికి నిద్రపట్టక రాత్రులందు జాగరణచేస్తూ గడుపుతున్నాడు. రాత్రి 12 గంటలకు మేల్కొని నిత్యకర్మ చేసికొని శ్రీరాముని పాదుకలసేవలో నిమగ్నతజెందే వాడు. "రావణుడు సీతను అపహరించి తీసికొని వెళ్ళాడు. శ్రీరాముడు వానరసైన్యంతో లంకకివెళ్ళి, రాక్షసులతో యుద్ధం చేస్తున్నాడు" అనివిన్నాడు. భరతునికిగూడా సైన్యసమేతుడై యుద్ధానికి వెళ్ళాలని కోరికవుండేది. కాని శ్రీరాముని ఆజ్ఞలభించ లేదు. సేవకుని ధర్మం మిక్కిలి కఠినమైనది. అడుగు-అడుగునా స్వామిఆదేశానికై వేచివుండవలసివుంటుంది. భరతుడు అర్ధరాత్రి వేళలేచి నిత్యకర్మ చేసికొనడానికి వెళుతూవున్నాడు. అదేసమ యంలో ఆకాశంలో ఎవరో పర్వతాన్ని తీసికొని వెళ్ళడంచూచి అనుకున్నాడు-వీడు ఎవడో రాక్షసుడు వానరసైన్యంపైన పర్వ తాన్ని వేయడానికి వెళ్లుతున్నాడు, అని పదునులేని ఒక బాణాన్ని వేశాడు. బాణంతగులగానే హనుమ పర్వతంతోపాటు భూమిమీద పడ్డాడు. పర్వతాన్ని పడిపోకుండా జాగ్రత్తగా పట్టుకున్నాడు. బిగ్గరగా శ్రీసీతారాం అనినామోచ్చారణ చేస్తున్నాడు.

శ్రీరాముని పావననామ సంకీర్తనముచే ప్రతిరోమము పులకితమయినది. ఆయనతనలో అనుకున్నాడు-అరరె, పెద్దపొర పాటైపోయింది. ఇతడు చూడగా రామభక్తుడుగా వున్నాడు-అని అతనిదగ్గరకువెళ్ళి-సోదరా! నీవు ఎవరివి?

హనుమ-సోదరా! నేను పవనకుమారుడిని, నాపేరు హనుమాన్. శ్రీరాముని సేవకుడను, ప్రస్తుతం నేను ఎక్కడ వున్నాను? నన్నుపడగొట్టినవారెవరు?

సోదరా: నీవు అయోధ్యానగరంలో వున్నావు అనిఅన్నాడు.

అయోధ్యపేరువినగానే హనుమ వులిక్కిపడి అయితే నేను నాస్వామిపురికి చేరానన్నమాట. తపస్వీవేషంలోవున్న మీరు ఎవరండీ: నాస్వామి మాదిరిగా వున్నారు. నాస్వామి అనుజులైన భరతులవారు కాదుగదా?

తనపేరువినగానే భరతుడు హనుమకి నమస్కరించ బోయాడు. హనుమ ఆయనను కౌగిలించుకొని-ఇదేమిటీ మీరు చేస్తున్నది? నన్ను ఆశీర్వదించండి. తమపరిచయం,

ఏడుస్తూ భరతుడు—ఓ కపిరాజా! ఆమందభాగ్యుడను నేనే, శ్రీరామునకు ఏవిధంగానూసహాయం చేయడంలేదు, నావల్లనే వారు అడవికివెళ్ళారు, వారు అడవికి వెళ్ళకుండావుంటే సీతాపహరణ జరిగేదికాదు. యుద్ధమూ జరిగేదికాదు, యుద్ధంలో సహాయంచేయకపోగా, శ్రీరాముని కార్యానికి అంతరాయాన్ని కలుగచేస్తున్నాను. నాయనా! నీవు ధన్యుడవు, అన్నివిధాల శ్రీరామునకు ఉపకరిస్తున్నావు. అయితే నాపేరు ఎలాతెలుసు? శ్రీరాముడు ఎప్పుడైనానన్ను స్మరించుతున్నాడా?

హనుమ దుఃఖంతో-మీరు ధన్యులు. మీశీలసంకోచిత గాధను గురించివిన్నదానికంటె వందరెట్లు ఎక్కువగా కనుపిస్తు న్నారు, అయ్యా! ఏమనిచెప్పను? శేషనాగుని మాదిరి రెండు నాలుకలున్నా మీపట్లగల శ్రీరాముని ప్రేమను వర్ణించలేను,

మీరు, స్మరిస్తున్నారా? అని అంటున్నారు. వారు అహర్నిశలు మీగురించి అనుకొంటూవుంటారు. ఆయనకి వనవాస దుఃఖమూ లేదు, సీతాపహరణ చింత కూడాలేదు. ఎల్లప్పుడూ మిమ్మలను తలచుకొని ఆయన నాసోదరుడు భరతుడు నాగురించి ఎంతో తపస్సుచేస్తున్నాడు. మీ గుణాలను వింటున్నప్పుడు మిమ్మలను చూడాలని కోరికవుండేది. శ్రీరాముడు నా ఈకోరికను నేడు ఈవిధంగా నెరవేర్చాడు. నేడు నాజీవితం సఫలమయింది. నా రామభక్తి సార్థక్యమయిందిప్రభో! నాస్వామికి అనుజులవడం చేత నాకూస్వాములే!

భరతుడు-నాయనా! యుద్ధాన్ని గురించి వినిపించు. శ్రీరాముడు, లక్ష్మణుడు కుశలమేనా? యుద్ధంలో ఎవరి పక్షం పైచేయిగావుంది? యుద్ధంలో శ్రీరాముని ఎవరూ ఓడించలేరని నాకు నమ్మకం వుండనేవుంది.

హనుమ-అందరూక్షేమమే. రావణపుత్రుడు ఇంద్రజిత్తు తన మాయచేత లక్ష్మణకుమారునికి స్పృహలేకుండా చేశాడు. ఆయనకొరకే సంజీవనీమూలికను తీసికొనిరమ్మనమన్నారు, మూలిక తెలియక పర్వతాన్నే తీసికొని పోతున్నాను.

భరతుడు - పవనకుమారా! పొరపాటైపోయింది. నిన్ను శ్రీరాముని సేవకునిగా భావించలేదు. పరిచయం లభించాక ఏదో దుఃఖమూ, ఏదో సందేహము కలుగుతున్నది.

హనుమ – ఏమిటి సందేహము ?

భరతుడు–హనుమా! చూడు, రాముని సేవకునకు ఎన్నటికీ పరాజయమంటూ వుండదుగదా! మరినీవు పదునులేని బాణానికి ఎలాపడిపోయావు ?

హనుమ – ప్రభూ : మీరు యథార్థమే పలుకుతున్నారు. శ్రీరాముని సేవకుణ్ణి శ్రీరాముడుతప్ప మరెవ్వరూ పడగొట్టజాలరు. కాని భగవాన్ తన భక్తులను ఎల్లప్పుడూ పవిత్రంగా వుంచాలని అనుకుంటారు. భక్తునిమనస్సులో అభిమానం కలుగగానే సేవక ధర్మాన్నుంచి భ్రష్టుడైపోతాడు. అభిమానమే భగవంతునికి ఆహారము. ఆయన ఇతరుల అభిమానాన్ని పెంపొందించి నాశనం చేస్తారు. కాని సేవకుని మనస్సులో కలిగిన అభిమానాన్ని ఏదో ఒకనెపంతో వెంటనేపోగొట్టుతారు. ఇది తన సేవకునిపట్లవుండు భగవదనుగ్రహం. అతని మనస్సులో తన గొప్పతనంపట్ల, గుణములపట్ల, మంచికార్యములపట్ల అభిమానం కలుగగానే భగవాన్ అతని గర్వాన్ని పూర్తిగా పోగొట్టుతాడు. భగవాన్ నా గర్వాన్ని అణచివేయడానికే నన్ను ఇక్కడకు పంపాడన్నమాట. మీద్వారా నాకు గర్వభంగం గావించాడు. నామనస్సులోవున్న మాలిన్యాన్ని పోగొట్టి నిర్మలంగాచేశాడు, నాకు బలంపట్ల గర్వమేర్పడింది.

భరతుడు–అదిఎలా? రాముని సేవకునకు గర్వంకలుగదు గదా! అతను గడ్డిపోచకంటే హీనంగానూ, అందరికీ గౌరవాన్నిచ్చి అభిమానిగా వుంటాడుగదా! అందునా నీవు భక్తాగ్రగణ్యుడవుగదా!

హనుమ-ఇదే ఆదీనబాంధవుని మహత్కృప. యుద్ధసమయంలో మేము పోరాడుతుంటే రాక్షసులు అస్త్రశస్త్రాశిల వర్షం కురిపిస్తుంటే శ్రీరాముడు అంటూ వుంటాడు-నాతమ్ముడు భరతుడు వుండివుంటే అందర్నీ హతమార్చేవాడు. భరతుని ఎదుట వీళ్ళంతా గడ్డిపోచలాంటివాళ్లు.

నిరంతరమూ భరతుని ప్రశంసవిని మాచెవులు నిండిపోతుంటే ఆలోచించాము-మనం ఇంతగా కష్టపడి పోరాడుతున్నాం. అయినా శ్రీరాముడు మనలను పొగడకుండా భరతుణ్ణి పొగుడుతున్నాడు, కాని ఈకల్మషాన్ని పోగొట్టటానికే భగవంతుడు నాకు మీ దర్శన భాగ్యాన్ని కలుగజేశాడు. నామనస్సు ఇప్పుడు పవిత్రమయింది. భగవాన్ మీ గురించి పొగిడిన దానికంటే ఎన్నోరెట్లు మీరు ఎక్కువగా కనుపించారు. నాభ్రమ తొలగిపోయింది.

భరతుడు-హనుమ! అయితే నీవు త్వరగా నాసోదరుని కొరకు ఓషధిని తీసికొని వెళ్లు.

ఇంతలో సమాచారాన్నివిని మాతా కౌసల్య, సుమిత్ర అక్కడకువచ్చారు. హనుమ వారికి నమస్కరించాడు. కౌసల్య కోపంతో-హనుమా! లక్ష్మణునకు మూర్ఛవచ్చిందనివిన్నాను. నీవు రామునితోచెప్పు-ఒకవేళ లక్ష్మణునికి ఏమైనాఅయితే అతను నాకు ముఖం చూపించనవసరములేదని, లక్ష్మణుడు లేని రాముని చూడగోరడంలేదని, ఇరువురు సోదరులు వెళ్ళినట్లుగా రావాలని, అయోధ్యకు ఒంటరిగా రాముని అవసరంలేదని చెప్పు.

సుమిత్ర అన్నది-హనుమా! మాఅక్కగారి సందేశాన్ని పొరపాటునగూడా రామునితోచెప్పవద్దు ఆమె తన పుత్రవాత్సల్యం చేత అలాఅన్నది. రాముడు రాజుగదా, లక్ష్మణుడు ఆయనకు సేవకుడు. చిన్నసైనికుడు, యుద్ధంలో అనేకమంది సైనికులు చనిపోతారు. సేవకునికొరకు స్వామి తన ప్రాణాలనువదలేస్తే ఈ ప్రపంచం ఒక్కరోజుకూడాకొనసాగదు. రాముడు యుగయుగాల దాకా జీవించియుండునాక! లక్ష్మణునిలాంటి సేవకులంటావా ఆయనకు కోకొల్లలు.

ఇదివిని గద్గద కంఠంతో హనుమ అన్నాడు—అమ్మా: ఈమాటలు లక్ష్మణుని తల్లికి తగినట్లుగానేవున్నాయి. ఆమాటలు శ్రీరాముని తల్లికి తగినట్లుగానేవున్నాయి, మీరుఏమాత్రం విచారించకండి. మీ పుత్రులు క్షేమంగా తిరిగివచ్చి మీపాదాలను స్పర్శిస్తారు, నాకు ఆలస్యమవుతున్నది. అక్కడ నాకొరకు అందరూ ఎదురుచూస్తుంటారు. నాకు సెలవు ఇప్పించండి.

భరతుడు-హనుమా! ఒకవేళనీకు ఆలస్యమవుతుందేమో. నాబాణంపైనకూర్చుంటే ఒక్కక్షణంలో లంకకుచేర్చుతాను.

హనుమ-ప్రభూ! ఆశీర్వదించండి. మీ అనుగ్రహంవుంటే మీబాణంతో సమానంగా వెళ్ళిపోతాను. అని అందరికి నమస్కరించి ముందుకుసాగాడు. దారిలో గరుత్మంతుడు హనుమనుచూచి ఆలోచించాడు-నాతోసమాన వేగంగా ఈపక్షిఏదో ఎగిరిపోతున్నది. నాకు ఆకలికూడ వేస్తున్నది. పట్టుకొని తింటాను-అని పట్టుకొన

డానికి పరుగుతీయగానే హనుమ గరుత్మంతుని గుర్తించి "శ్రీరామ జయరామ జయజయరామ" అని అన్నాడు. భగవన్నామాన్ని వినగానే హనుమను గుర్తించి గరుత్మంతుడు-హనుమా! పర్వతంతో ఎవరిని చంపడానికి వెళ్ళుతున్నావు?

హనుమ—రామ రావణయుద్ధంలో లక్ష్మణుడు మూర్ఛ నొందాడు. ఆయనకొరకు ఈ ఓషధిని తీసికొని వెళ్ళుతున్నాను. ఓషధిని గుర్తించలేకపోవడంచేత పర్వతాన్నే తీసికొని పోతున్నాను. ఇంద్రజిత్తు నాగపాశంచేత వారిరువురిని బంధించాడు.

గరుత్మంతుడు-నాగములకు ఇంత సాహసమా! అయితే పద, నేనుగూడావస్తాను.

ఇరువురూ ఆకాశమార్గాన ఎగిరి లక్ష్మణుడు మూర్ఛితుడై వున్నచోటుకి చేరారు. గరుత్మంతునిచూడగనే సర్పములన్నీ పారిపోయాయి. సుషేణుడు రెండు ఓషధులను తీసికొని విశల్యకరణిచేత ఇరువురిని శల్యరహితులనుగా జేశాడు, సంజీవనీ మూలికను వాసనచూపించగానే లక్ష్మణుని మూర్ఛతొలగిపోయింది. నిద్రపోయినవానిమాదిరిగా లేచి నిలబడ్డాడు.

లక్ష్మణునికి తెలివిరాగానే వానరసైన్యానికి సంతోషంకలిగింది. వానరులు నవ్వుతున్నారు. పాటలుపాడుతున్నారు. ఎగురుతున్నారు. దూకుతున్నారు. ఒకడు హనుమకు జోహార్లుచెబుతున్నాడు, ఇంకొకడు పొగుడుతున్నాడు, మరిఒకడు రామలక్ష్మణులకు, హనుమకు

జయము! జయము! అని అంటున్నాడు. ఒకడు హనుమకు ఫలాన్ని ఇస్తున్నాడు, ఇంకొకడు ఆయన కాళ్లుపట్టుతున్నాడు, మరిఒకడు తోకనువిమురుతున్నాడు. వేరొకడు పేలుతీస్తున్నాడు. ఈవిధంగా హనుమంతుని బలపరాక్రమాన్ని గొప్పగా అందరూ కొనియాడారు.

సుందర హనుమాన్

సుందరే సుందరో రామః సుందరే సుందరీకథా
సుందరే సుందరీసీతా సుందరే సుందరంవనం
సుందరే సుందరం కావ్యం సుందరే సుందరః కపిః
సుందరే సుందరం మంత్రం సుందరే కిం న సుందరమ్,

శ్రీరామ జయరామ జయజయరామ.

రా మ ర క్ష క హ ను మా న్

12

* యోహి భృత్యో నియుక్తస్సన్ భర్త్రా కర్మణి దుష్కరే।
కుర్యాత్ తదనురాగేణ తమాహుః పురుషోత్తమమ్॥

స్వామి సేవకుని గౌరవించి అతని మహిమను పెంపొందింపచేస్తాడు. అతనిద్వారా దుష్కరకార్యములను చేయించి, అతని కీర్తిని విస్తరింపచేస్తాడు. అతని గుణాలను స్తుతించి అతని పట్ల తనకృతజ్ఞతనుచూపుతాడు. ఒకవేళ అతని హృదయంలో అభిమానం అంకురించినియెడల పూర్తిగానశింపజేస్తాడు. స్వామిఎల్లప్పుడు సుయోగ్యుడు. హితైషి అయిన చికిత్సకునిమాదిరి సహకారాన్ని అందజేస్తాడు. చికిత్సకుడు రసాయనాది ఓషధులనిచ్చి ఆరోగ్యవంతునిగా చేస్తాడు. కాని శరీరంతో ఎక్కడైనా ఏదైనాభాగం కుళ్ళిపోతుంటే దాన్నికోసితీసివేస్తాడు. శరీరంలోని మాంసాన్ని కోయడంలోకూడా ఆయన అనంతదయ దాగివుంటుంది. స్వామి తనసేవకునిచేత దుష్కరమైన పనులనుగూడా చేయించుకుంటాడు. అతనికి కర్తృత్వాభిమానం కలుగనివ్వడు-ఇది ఎంతగానో విలక్షణమైన విషయం.

---

* హనుమను పొగుడుతూ శ్రీరాముడు అంటున్నాడు-ఏ సేవకుడు ఏకార్యంకొరకు స్వామిద్వారా నియమించబడుతాడో దానితోబాటు మిగతా దుష్కరకార్యములను గూడా చేయువానిని పురుషోత్తముడని అంటారు.

లక్ష్మణుని చేతిలో ఇంద్రజిత్తుచనిపోయినాడు. రావణునకు మిక్కిలి దుఃఖం కలిగింది. ఆదేసమయంలో శుక్రాచార్యుడువచ్చి లంకేశ్వరా! ఎందుకు దుఃఖిస్తున్నావు అన్నాడు.

రావణుడు-అయ్యా! చూస్తూవుండగనే నానగరానికి వచ్చి ఈ స్వల్ప పరాక్రమంకల్గిన కోతులు నాశనంచేస్తుంటే దుఃఖించకుండా ఎలావుండగలను? నాకు ఆహారమైన ఈ ఇరువురు మానవులు మావీరులనెందరినో పరలోకానికి పంపారు. నాకు నాపుత్రుడైన మేఘనాదునిపట్ల ఎంతగానో అభిమానముండేది. ఇంద్రునితో సహా ముల్లోకాలను తనవంశంచేసుకున్నాడు. గాన ఇతన్ని ఎవరూ చంపలేరు, అని అనుకునేవాడిని. శ్రీరామునిపైన విజయాన్ని సాధిస్తాడనేఆశవుండేది, కాని నాఆశ నిరాశగామారిపోయింది. లక్ష్మణుడు నాపుత్రుణ్ణి చంపాడు. ఇక ఏమి జరుగనున్నదో? శ్రీరాముని జయించలేననిపిస్తున్నది. ఇంద్రజిత్తు లేడుగదా! శ్రీరాముని జయించగల్గినవారు మాదగ్గర ఎవరూలేరే?

శుక్రాచార్యుడు—లంకేశ్వరా! నీకు తెలియదు. చాలామంది నీపుత్రులు సముద్రంలో కొట్టుకొనిపోయారు. వారిలో ఒకడుచెట్టు తొర్రలోవుండి పాతాళానికి రాజైనాడు. అతనిపేరు అహిరావణుడు కాళికాదేవి భక్తుడు. అతడు తలుచుకుంటే ఈ రామలక్ష్మణులను చంపగలడు.

రావణుడు-అయితే అతనురావడంఎలా?

శుక్రాచార్యుడు-నీవు దేవునిమందిరంలో కూర్చుని స్మరించగానే వచ్చేస్తాడు.

రావణుడు స్మరించాడు. అహిరావణుడు వచ్చి నమస్కరించి నాన్నగారూ! మీరు ఎందుకు స్మరించారు? నన్ను ఏం చేయమంటారు?

రావణుడు-నాయనా! ఈ ఇరువురు రాజకుమారులు నాకు దుఃఖం కలుగజేశారు, వానరసైన్యంతో వచ్చి మన వీరులను చంపారు. నీ సోదరుడగు ఇంద్రజిత్తునుగూడా చంపారు.

అహిరావణుడు - అయితే వారికి ఏమి అపకారం చేశావు?

రావణుడు-నేను శ్రీరాముని భార్యను అపహరించి తీసికొని వచ్చాను.

అహిరావణుడు-మీరు చేసిన ఈపని ఏమీ బాగుగాలేదు. ఒకరి భార్యను అపహరించడం అన్యాయంకదా! అందునా శ్రీరాముడు సాక్షాత్తునారాయణుడే.

రావణుడు-నాయనా! జరగవలసినది జరిగిపోయింది. నీవు ఏమైనా చేయకూడదూ!

అహిరావణుడు-మీరు ఏమి చేయమంటే అదే చేస్తాను.

రావణుడు-వీరిని తీసికొనివెళ్లి కాళియెదుట బలిఇమ్ము.

అహిరావణుడు-సరే. నాన్నగారూ! నేను అలాగేచేస్తాను. అనిఅతను వానరసైన్య శిబిరంలోకి అర్ధరాత్రివేళ ప్రవేశించాడు. అక్కడ శ్రీరాముని చుట్టూచేరి వానరులు హాయిగానిద్రిస్తున్నారు.

గుమ్మందగ్గర వీరాసనం వేసికొని మహావీర హనుమ కాపలా కాస్తున్నాడు. అహిరావణుడు విభీషణునివేషంలో శిబిరంలో అడుగుపెడుతున్నాడు.

హనుమ-ఎవరు నీవు? ఎక్కడికి వెళ్లుతున్నావు? అని అన్నాడు.

విభీషణుని వేషంలోవున్న అహిరావణుడు-నేను విభీషణుడను, సంధ్యావదంనం చేసికొనడానికి సముద్రపు ఒడ్డుకి వెళ్లాను. ఒక ముఖ్యమైన పనివల్ల రావడంలో ఆలస్యమయింది.

హనుమవేమీ అనలేదు. అహిరావణుడు లోనికి వెళ్ళిచూచాడు.

అక్కడ లక్ష్మణుడు,సుగ్రీవుడు, అంగదుడు, విభీషణుడు, మైంద,ద్వివిద, నల, నీల,జాంబవాన్ శ్రీరామునిచుట్టూచేరిన్ శయనిస్తున్నారు, లక్ష్మణుడు ఇంకా నిద్రపోవడంలేదు.నిద్రావస్థలో కళ్లు మూసికొని వున్నాడు. శ్రీరాముని ముఖసౌందర్యాన్ని తిలకించి తన్నుతానే మరచిపోయినాడు. తరువాత తెలివివచ్చింది. నేను వచ్చినపనిఏమిటి? అని అనుకొని రామలక్ష్మణులను తీసికొని ఆకాశంలోకి వెళ్ళాడు. గుమ్మంగుండా వెళ్ళిన హనుమతో గొడవ జరుగవచ్చునని భావించి ఆకాశమార్గాన పాతాళానికిచేరి రామలక్ష్మణులను ఒకచోటవుంచి నాలుగువైపులా సైన్యాన్నికాపలావుంచాడు. ఇదంతా భగవానునిలీల. తనభక్తుడైన హనుమ మహిమను పెంపొందించాలని ఏమీ మాట్లాడక ప్రాకృతపురుషులమాదిరి మౌనంగావుండిపోయారు. అహిరావణుడు మకరధ్వజ వానరుణ్ణి

ఎవరినీ లోపలికిరానీయవలదని చెప్పి గుమ్మందగ్గర వుంచాడు. ఇక తాను దేవికి బలి యివ్వడానికి పూరీలు, అరిసెలు. లడ్లు పాయసం మొదలగుపదార్థాలు పెద్దఎత్తునచేయించాడు ధూప. దీపపుష్పాలను తెప్పించాడు. బలి యివ్వడానికి అన్ని ఏర్పాట్లు జరుగుతున్నాయి.

ఇకపోతే శ్రీరాముని శిబిరంలో ప్రాతఃకాలం రామలక్ష్మణులు కనుపించలేదు. హనుమ కాపలాలో ఇరువురు సోదరులను ఎవరోతీసికొని-వెళ్ళారనుఅని అందరికి ఆశ్చర్యంకలిగింది.

జాంబవాన్-హనుమను అడిగాడు - రాత్రిలోనికి ఎవరూ రాలేదుకదా?

హనుమ-నేను రాత్రంతా మేల్కొనేవున్నాను, అపరిచితులెవ్వరూ రాలేదు. అర్ధరాత్రివేళ విభీషణుడుమాత్రం వచ్చాడు.

విభీషణుడు-నేను ఎప్పుడు వచ్చానయ్యా! సాయంకాలం నుంచి శ్రీరామునిదగ్గరే వున్నాను గదా!

హనుమ-అతను విభీషణుడు కాదని నాకూఅనిపించింది. కాని నేను పట్టించుకోలేదు. అయితే విభీషణుని వేషంలో ఎవరో వచ్చివుండాలి. అతనే రామలక్ష్మణులను తీసికొనివెళ్ళివుంటాడు.

విభీషణుడు ఆలోచించి-నావేషంలో వచ్చివుంటే అతను అహిరావణుడై వుంటాడు. అతడు బలవంతుడు. పాతాళానికి రాజు. అతను రామలక్ష్మణులను ఎక్కడోదాచి వుంటాడు, మనకి పెద్దచిక్కు వచ్చిందన్నమాటే-అని అన్నాడు.

హనుమ-మీరు నిశ్చింతగా వుండండి. నేను పాతాళానికి వెళ్ళి రామలక్ష్మణులను వెదకి తీసికొని వస్తాను-అని హనుమ పాతాళలోకానికి నాగలోకంవైపు వెళుతూ ఒకచోటకూర్చొని ఎటువెళ్ళినా ఆలోచించుతున్నాడు. ఒకచెట్టుపైన రెండుగ్రద్దలు కూర్చునిమాట్లాడు కుంటున్నాయి, ఆడుగ్రద్ద నేను గర్భిణిని. మానవమాంసంతినాలనివుంది. ఎక్కడనుండైనా మానవమాంసం తీసికొనిరావలసినది, అని అన్నది.

మగగ్రద్ద-తప్పక తీసికొనివస్తాను. కొద్దిక్షణాలలో అహి రావణుడు శ్రీరామలక్ష్మణులను దేవికిబలియిస్తాడు. వెంటనే వారి మాంసాన్ని తీసికొనివస్తాను-అని అన్నది.

ఈమాట వినగానే హనుమకు సంతోషం కలిగింది. సూక్ష్మరూపాన్ని ధరించి పాతాళలోకంలో ప్రవేశించాడు. గుమ్మం దగ్గర మకరధ్వజ వానరము ద్వారాన్ని రక్షిస్తూవుండడం చూచాడు. లోనికి వెళుతుంటే హనుమను ఆపుచేసి నీవు ఎవరివి? దొంగత నంగా లోనికివెళుతున్నావు? నాపేరు మకరధ్వజుడు, నేను హనుమంతుని పుత్రుడను. ఎవరూ లోపలికి వెళ్ళడానికి వీలులేదు అని అన్నాడు.

హనుమంతునకు ఆశ్చర్యము కలిగింది. తననిజరూపాన్ని చూపి-నాయనా! నేనే హనుమంతుడను. వివాహం నేను చేసికొన లేదే! మరి నీవునాకు ఎలా పుత్రుడవైనావు?

అతను హనుమకు నమస్కరించి—భగవాన్? మీరులంకను కాల్చిసముద్రంలో స్నానంచేయడానికి వెళుతున్నప్పుడు శరీరం నుంచి ఎంతో చెమటవెలువడింది. చెమటను ఒక చేప త్రాగగా ఆమెగర్భాన్నుంచి జన్మించాను.

హనుమ—బాగుంది. సరే; అహిరావణుడు రామలక్ష్మణులను ఇక్కడకు తీసికొనిరాలేదా?

మకరధ్వజుడు—నాకు పేర్లుతెలియవు. ఇద్దరు రాజకుమారులను నా స్వామితీసికొనివచ్చాడు. దేవియెదుట వారిరువురిని కొద్దిక్షణాలలో బలిఇవ్వనున్నాడు.

హనుమ—అయితే, కొంచెంనన్ను లోపలికి వెళ్ళనివ్వు నాయనా!

మకరధ్వజుడు—ఏమండోయి. అలావీలులేదు. మీరు తండ్రిగా రవిపక్షపాతం చూపితే ధర్మభ్రష్టుడనౌతాను. విశ్వాసఘాతుకపాపం చుట్టుకుంటుంది. కాన యుద్ధంలో ఓడించి లోనికివెళ్ళండి.

హనుమకి తొందరగావుంది. ఒక్కగుద్దు గట్టిగా వేశాడు. గొప్పతండ్రిబిడ్డగదా, అతడు ఏమీ తీసిపోలేదు. ఇరువురి మధ్య కొంతకాలం యుద్ధంజరుగుతూవున్నది. మరి తండ్రితండ్రే-కుమారుడు కుమారుడేగదా! చివరకు హనుమ అతనిని తోకతో గుమ్మానికి బంధించి లోనికివెళ్ళాడు.

అక్కడ దేవిని కాలుతో అణగత్రొక్కి తానే స్వయంగా దేవి రూపంలో ముఖాన్ని తెరిచి నిలబడ్డాడు. దేవి ఈరోజు సాక్షాత్తు ప్రత్యక్షమయిందనే రాక్షసులు భావించారు. దేవికి బదులుగా దైవమే ప్రత్యక్షమైనట్లు వారుగుర్తించలేదు. అందరూ విధిగా దేవికి పూజచేశారు. ఈరోజు నివేదనగా సమర్పించిన హల్వా, అరిశలు, పాయసం మొదలగు పదార్థముల నన్నిటినీ దేవి తినేసింది. రామలక్ష్మణులు దేవిఎదుటకు తీసుకురాబడ్డారు. వారు ఏమీతెలియని బాలురు మాదిరి హాజరైనారు.

అహిరావణుడు-మీరు మీ రక్షకులను స్మరించుకొనండి. మిమ్ములను బలి ఇస్తున్నాను.—అని అన్నాడు.

రాముడు-లక్ష్మణా! ఆపదవచ్చినప్పుడు అందరూ నన్ను స్మరించుతారు. మనకుఆపదవచ్చినప్పుడు హనుమను స్మరించుతాం

లక్ష్మణుడు—అయితే ఇక్కడ హనుమ ఎక్కడవున్నాడు?

రాముడు—హనుమ అంతటావున్నాడు. దేవిరూపంలో నాకు హనుమంతుడే కనుపించుతున్నాడు.

వెంటనే హనుమ రౌద్రరూపంలో ప్రత్యక్షమై శ్రీరామ లక్ష్మణులను తనభుజాలపైన కూర్చొనబెట్టుకొని అహిరావణుని హతమార్చి వెళ్ళుతున్నాడు,

గుమ్మందగ్గరబంధించబడిన వానరాన్నిచూచి రాముడు హనుమా! ఈవానరాన్ని ఎవరో బంధించారు, చూడు నాయనా!

హనుమ-ఇతనుద్వార రక్షకుడు, హనుమంతుని పుత్రుడు అని అంటున్నాడు. నన్ను లోనికి రానివ్వలేదు. అందుకు బంధించివచ్చాను.

భగవాన్-అయితే, వుండు, ఈపిల్లవానినిముద్దుపెట్టుకుంటాను అని అతణ్ణి బంధవిముక్తుణ్ణిచేసి పాతాళానికి రాజుగా చేశాడు. హనుమ రామలక్ష్మణులను తీసికొని ముందుకుసాగాడు.

మార్గమధ్యంలో హనుమ మనస్సులో అభిమానంకలిగి నేను చేరడంలో కొద్దిఆలస్యంఅయింపుంటె రామలక్ష్మణులను బలి యిచ్చివుండేవారు. నేను సమయానికి చేరుకొని రామలక్ష్మణులను రక్షించాను, అని అనుకున్నాడు.

భగవాన్ తనభక్తుని హృదయంలో అభిమానాన్ని వుండ నివ్వడు. ఇదే ఆయన భక్తవత్సలత. భక్తుడు ఇలాఆలోచిస్తూ వెళ్ళుతున్నాడు.

భక్తుని హృదయంలో కొంచెం అహంభావం కలిగినా తిరిగి విశాలవృక్షమవుతుంది. అనర్థాన్ని కలుగజేస్తుంది. దాన్ని పూర్తిగా తీసివేయడానికి భగవాన్ నిశ్చయించుకున్నాడు.

అదేరోజున ఒకరింట్లో శిశువు జన్మించాడు. తల్లిఆశిశువుని అంటున్నది-వీడు పరమ దౌర్భాగ్యుడు. వీడు జన్మించాడు. ఈ దేశపురాజుని ఒక వానరుడు చంపేశాడు.

ఆఁకువు-ఆ వానరుడెక్కడా? అని అన్నాడు.

అతనితల్లి-అదుగోచూడు. ఎగిరిపోతున్నాడు.

రాక్షసులపిల్లలు కామరూపులు. పుట్టగానే ఎగురుతారు, అతను ఎగిరి హనుమకాళ్ళు పట్టుకొని దభీమనికొట్టిపారిపోయినాడు. హనుమకు కనుపించలేదు. మరల వెనుకగా వచ్చి కొట్టాడు. శ్రీరాముడు నవ్వి హనుమా! నీబలమేమైంది. ఒక్కపిల్లవాడిని పట్టుకొనలేకపోతున్నావు. ఈసారివచ్చినప్పుడు దుమ్ముగొట్టు. గుడ్డివాడై పోతాడు. హనుమ అలాగేచేశాడు.

ఆపిల్లవానిని చంపి ముందుకుసాగి వెళ్ళాడు, ఈవిధంగా అతనికి కల్గిన అభిమానం కాస్తా కరిగి నీరై పోయింది.

ఏమి జరిగినా అది శ్రీరాముని అనుగ్రహం వలననే జరుగు తుందని హనుమ తెలుసుకున్నాడు. కోరినవారికి కీర్తి నిచ్చినా అపకీర్తినిచ్చినా అన్నీ ఆయనే, ఆయన ఎప్పుడు ఎలా చేయదలచు కుంటే దానికి తగినట్లుగానే సాధనములు సమకూరుతాయి. ఎల్లప్పుడూ అన్ని పనులలో భగవదేచ్ఛను అపేక్షించాలి. మిగతా వన్నీ నిమిత్తమాత్రమే.

శ్రీరామలక్ష్మణులు తిరిగివచ్చేసరికి వానరులకు మిక్కిలి సంతోషం కలిగింది. అందరూ హనుమంతుని బలపరాక్రమ, సాహసాల్ని కొనియాడారు.

శ్రీరామరక్ష సర్వజగద్రక్ష

వివిధ రూపాలలో హనుమాన్

13

* భృత్యకార్యం హనుమతాకృతం సర్వమశేషతః।
సుగ్రీవస్యే దృశోలోకే నభూతో నభవిష్యతి॥

స్వామికార్యం నెరవేరినప్పుడు స్వామికంటె సేవకునకే మిక్కిలి సంతోషం కలుగుతుంది. సేవకునకు ఏదో ఒకరూప మంటూ వుండదు. స్వామికి ఎలావుంటే సుఖం కలుగుతుందో, ఏరూపాన్ని ధరిస్తే స్వామికార్యం సిద్ధిస్తుందో అదేరూపాన్ని సేవకుడు ధరిస్తూ వుంటాడు. భగవాన్ విష్ణువుదగ్గర గరుత్మంతుడు దాసుడుగానూ, స్నేహితుడుగానూ, వాహనముగానూ, ఆసనము గానూ, పతాకముగానూ, చామరముగానూ, ఎప్పుడు ఎలాంటి అవసరమేర్పడితే అలా మారుతూవుంటాడు, ఇదే విషయం హనుమకి కూడా వర్తిస్తుంది. ఆయన దౌత్యకార్యం చేస్తాడు. యుద్ధం చేస్తాడు. అవసరమైతే వాహనంగావుంటాడు. నిజానికి ఇలాంటి సేవకుడు స్వామికంటే ఎక్కువగా గౌరవాన్ని పొందుతాడు.

---

* భగవాన్ శ్రీరాముడు అన్నాడు–సేవకుడు చేయవలసిన కార్యములనన్నిటినీ హనుమాన్ సంపూర్ణంగా చేశాడు. సుగ్రీవ, హనుమలాంటి వాళ్ళు ఈలోకంలో అద్యావధి జన్మించలేదు. ఇక ముందు జన్మించరు గూడాను.

సంజీవనివలన లక్ష్మణునకు తెలివివచ్చింది. తిరిగి యుద్ధం ప్రారంభమయింది. ఈసారి రావణుడు తనమంత్రి సేనాపతి అయిన ధూమ్రాక్షుణ్ణి పంపాడు. ధూమ్రాక్షుడు వచ్చి వానరులతో— నేను సామాన్యవానరులతో యుద్ధంచేయను. రామలక్ష్మణులను, సుగ్రీవ విభీషణులను చంపడానికివచ్చాను. నేను లంకలో మహావీరునిగా ప్రసిద్ధిగాంచాను. గనుక మీరు వెళ్ళిపొండి - అని అన్నాడు.

హనుమ—మంత్రిగారూ! లంకలో మిమ్మల్ని మహావీరుడని అంటారన్నారు. మావానరులు నన్నుకూడా మహావీరుడని పిలుస్తుంటారు. ముందుగా నాతో రెండు పట్లుపట్టండి. తరువాత ముందుకి వెళుదురుగాని.

ఇది వినగానే ధూమ్రాక్షుడు హనుమపైన ఎన్నో బాణాలు వేశాడు. హనుమ వెంటనే ఒక పర్వత శిఖరాన్ని తీసికొని కొట్టాడు. ధూమ్రాక్షుడు తప్పించుకున్నాడు. కాని అతని రథము ముక్కలయింది. ధూమ్రాక్షుడు తిరిగి హనుమ తలపైన గదతో ఒక్క దెబ్బకొట్టాడు. హనుమ మరిఒక పర్వతశిఖరాన్ని తీసికొని కొట్టేసరికి అతను "హాంచ్-హూంచ్" అంటూచనిపోయాడు. అందరూ హనుమను మిక్కిలి కొనియాడారు.

యుద్ధంలో రావణుని సేనాపతులందరూ వరుసగ చనిపోయారు. రావణుడు స్వయంగా శ్రీరామునితో యుద్ధానికి వచ్చాడు. ఎదురుగా లక్ష్మణుడు కనుపించాడు. ఇరువురి మధ్య భయంకర యుద్ధం జరి

గించి. లక్ష్మణుని పరాక్రమాన్ని చూచేసరికి రావణునకు విస్మయం కలిగింది. అతను ఒక అమోఘమైన బాణాన్ని ప్రయోగించి లక్ష్మణునకు మూర్ఛకలుగునట్లు చేశాడు. వెంటనే హనుమ అతనిని శ్రీరాముని దగ్గరకు తీసికొనివెళ్ళాడు. శ్రీరాముడు అతడిని తన ఒడిలో పరుండబెట్టుకొని దుఃఖించాడు. కొద్దికాలమునకు లక్ష్మణునకు తెలివివచ్చింది. శ్రీరామునకు రావణునిపైన కోపంవచ్చింది. హనుమా! ఆ దుష్టరావణుని దగ్గరకు నన్ను తీసికొనివెళ్ళు, అతని బలాన్ని చూస్తాను. చాలాకాలంగా అతనిని చూడాలని వుంది.

హనుమ—ప్రభూ! రావణుడు రథారూఢుడై వున్నాడు మీరు నా భుజాలపైన కూర్చుని యుద్ధంచేయండి, అని అన్నాడు, శ్రీరాముడు అంగీకరించాడు. రావణుడు హనుమ భుజాలపైన శ్రీరాముని చూచి నేనుచాలారోజులుగా వెదుకుతున్నాను శ్రీరాముని చంపి రాక్షసులభయాన్ని పోగొట్టుతాను—అని అన్నాడు.

శ్రీరాముడు - ఓయీ రాక్షసాధమా! శూరవీరులు వ్యర్థ ప్రలాపన చేయరు. యుద్ధంలో తమ పరాక్రమాన్ని చూపుతారు.

భయంకరయుద్ధం జరుగుతున్నది. హనుమ అతని దెబ్బల నుండి శ్రీరాముని రక్షిస్తున్నాడు, హనుమపైన మిక్కిలి కోపం వచ్చి రావణుడు తనలో అనుకున్నాడు. ఈ వానరుడే అంతటికి మూలకారణం. ఎక్కడచూచినా ఇతను ముందువుంటాడు. ఇతనికి సిగ్గు, బిడియం బొత్తిగాలేదు. దూతగా సముద్రాన్ని దాటాడు, లంకను కాల్చాడు, నా అక్షయ కుమారుని చంపాడు, మంత్రి

ధూమ్రాక్షుణ్ణి చంపాడు. సంజీవనీ తీసికొనివచ్చి లక్ష్మణుని బ్రతికించాడు. యుద్ధంలో నన్ను ఇతనే గాయపరిచాడు. ఇప్పుడేమో రామునికివాహనమైనాడు. కనుక ఇతన్ని ముందుగా చంపేస్తాను. ఇతను చనిపోతే రాముడు దుర్బలుడౌతాడు. అని ఊహించుకొని హనుమను కొట్టాడు. హనుమ గాయపడ్డాడు. రామునకు మిక్కిలి కోపం వచ్చింది. రావణునితో యుద్ధంచేయసాగాడు. యుద్ధంలో రావణుడు అలసిపోయినాడు.

రాముడు - రాక్షసరాజా! అలసిపోయినట్లున్నావు. ఆధర్మ యుద్ధం చేయరాదు. కనుక రేపు రావలసినది-అని అన్నాడు.

రావణుడు నిజంగా అలసిపోవడంచేత తిరిగి వెళ్ళిపోయినాడు. రెండవ రోజున యుద్ధంలో శ్రీరాముడు రావణుని చంపాడు. శ్రీరామునికి విజయం లభించింది. శ్రీరాముని అనుమతితో లక్ష్మణుడు విభీషణుని లంకకు రాజుగా అభిషిక్తుణ్ణి చేశాడు. విభీషణుడు రావణునకు దహనసంస్కారం చేశాడు. ఈ శుభసమాచారాన్ని హనుమ సీతమ్మకు తెలియజేశాడు. సీతమ్మకి మిక్కిలి సంతోషం కలిగింది. హనుమ ఉపకారాలకి కృతజ్ఞతాభారంచేత క్రుంగిపోయి-హనుమా! నీవు చేసిన సాహసకృత్యములను, ఉపకారాలను వర్ణించలేను. నీకు ఎప్పుడూ ఋణపడేఉంటాను-అని అన్నది.

హనుమ-అమ్మా! ఇదేమిటి మీరు అంటున్నది. పుత్రుడు ఎప్పుడూ ఋణపడేఉంటాడు. నాకు ఒకే ఒక కోరిక వుంది. మీరు అనుమతిస్తే ఆకోరికను నెరవేర్చుకుంటాను.

సీతమ్మ—నాయనా! నీ కోరిక ఏమిటి?

హనుమ—అమ్మా! రావణుడు ఒకరోజున మీ దగ్గరకు వచ్చాడుగదా! రాక్షసస్త్రీలను మిమ్ములను కష్టపెట్టమని ఆదేశించగా వారు ఎన్నోవిధాల కష్టపెట్టారుగదా. మీరు ఒప్పుకుంటే వీరిని కొద్దిగా మరమ్మత్తు చేస్తాను.

సీతమ్మ - నాయనా! అలా చేయవద్దు. నీకు తెలియదు. అప్పుడు వీరు పరవశులు. రావణుని ఆదేశాన్ని పాటించారు. మానవుడు తనపునికికి వివశుడై చేయరాని కార్యాలను కూడా చేస్తాడు. పరిస్థితులు అతనిని అలాచేయునట్లు చేస్తాయి. నిజానికి వీరు నిరపరాధులు. వీరి నికొడితే ఏమివస్తుంది? వీరిని దండించిన యెడల నాకు మిక్కిలిదుఃఖం కలుగుతుంది. ఎవరికీ దుఃఖాన్ని కలుగజేయరాదు. కాలము బలీయమైనది. బలవంతులు దుర్బలులను ఎప్పుడూ కనికరించాలి. నీవు రెండుదెబ్బలు కొడతానంటావు. వీరు నీ ఒక్కదెబ్బకే నేలకూలుతారు. రావణుడు చెప్పినట్లు చేశారు. ఇప్పుడు రావణుడు చనిపోయినాడు. వీరంతా నీ అనుగ్రహాన్ని కోరుతున్నారు. వీరికి తగిన బహుమానములిమ్మా.

హనుమ మిక్కిలి ప్రసన్నుడై - అమ్మా! ఈ మాటలు శ్రీరాముని ప్రియురాలికి తగినట్లుగానే వున్నాయి.

తరువాత శ్రీ సీతారాములు కలుసుకున్నారు. పుష్పకవిమానంపైన శ్రీరాముడు సీతాలక్ష్మణులతో ముఖ్యవానరులను తీసికొని అయోధ్యకు ప్రయాణమైనాడు. కిష్కింధలో కొన్ని క్షణాలు విశ్ర

మించి ముందుకుసాగారు. హనుమ-ప్రభూ! ఇక్కడ పర్వతంపైన మా అమ్మగారు వుంటున్నారు, ఒక్కసారి వెళ్ళి చూచివస్తాను-అని అన్నాడు. శ్రీరాముడు హనుమా! మేముగూడా వస్తాం. అంజనాదేవి, నీకు ఒక్కడికే తల్లా? ఆమె మాకుమాత్రం తల్లి కాదా? ఆమె జగన్మాత. నీలాంటి వీరునిగన్న తల్లిని దర్శించితే జీవితం సార్థకమౌతుంది. ఇవి వినగానే హనుమంతునకు సిగ్గు కలిగింది. క్షణంలో విమానం అంజనాదేవి దగ్గర దిగింది.

ముందుగా హనుమ తల్లికి సమస్కరించాడు. అంజన హనుమను లేవనెత్తి ముద్దుపెట్టుకున్నది. ఇంతలో అక్కడకి శ్రీరాముడు, లక్ష్మణుడు, సీతమ్మ వానరులు చేరారు. హనుమ-అమ్మా! వీరు శ్రీరామచంద్రులు. ఈయన ఆయన చిన్నసోదరుడగు లక్ష్మణుడు, ఈమె సీతమ్మ. ఈమెను రాక్షసరాజు రావణుడు అపహరించి తీసికొని వెళ్ళాడు. మేమంతా సేతువు నిర్మించి లంకకు వెళ్ళి రావణుని చంపి సీతమ్మను తీసికొని అయోధ్యకువెళ్లుతున్నాం.

ఈ మాటలు వినేసరికి అంజనాదేవికి మిక్కిలి కోపంవచ్చి-హనుమా. నీవు నాపాలను అవమానపరిచావు. ఇంతచిన్నపనికి శ్రీరాముడు కష్టపడవలసివచ్చిందా? నీవు ఒంటరిగావెళ్ళి ఆ రాక్షసుణ్ణి పట్టుకొని తీసుకురాకపోయావా? నిజంగా నీవు నాపాలను అవమానపరిచావు-అని ఆమె తన ఒడిలోనుంచి క్రిందకు నెట్టింది. అప్పుడు శ్రీరాముడు అంజనకు నమస్కరించి-అమ్మా! నీ కుమారుడు సర్వసమర్థుడు. అతను ఒంటరిగానే రావణాసురుని చంపగలడు. లంకను సముద్రంలో ముంచగలడు, అప్పుడు అతనిపేరె

నిలిచిపోతుంది. మరి లోకపావనమైన రామ చరిత్ర ఎలా వ్రాయ బడుతుంది? జగత్తులో నాలీలలను విస్తరింపజేయడానికే ఇలా చేశాను మీరు హనుమను కనికరించండి అతను నా ఆదేశాన్ననుసరించి చేశాడు. వెనుకటి మాదిరిగానే అతనిని ప్రేమించండి.

శ్రీరాముని మాటలువిని ఆమెప్రసన్నురాలై శ్రీరాముని పూజించి హనుమను ఎన్నోవిధాల ఆశీర్వదించింది.

లక్ష్మణునికి సందేహం కలిగింది. ఈ ముసలామె మాటి మాటికి తనపాలను పొగడుతున్నది. ఈమె పాలలో అలాంటి విశేష మేముంది? అంజన లక్ష్మణుని భావాన్ని తెలుసుకొని-చిన్న రాకుమారునకు నాపాలనుగురించి సందేహం కలుగుతున్నట్లున్నది, నేను ఇప్పుడే నాపాలమహిమను చూపుతాను-అని అంజనా తన స్తనాన్ని నొక్కి- ఒక పాలధారను పర్వతంపైన వదిలింది. ఆ పాలధారకి పర్వతం బ్రద్దలైంది. ఇదిచూచి అందరూ విస్మితులైనారు.

తరువాత అంజనాదేవి దగ్గర సెలవు తీసికొని అందరూ విమానంపైన ప్రయాణమై తీర్థరాజమైన ప్రయాగలో అడుగు పెట్టారు.

సర్వదా జాగరూకుడైన హనుమాన్

ఐహికేషు చ కార్యేషు మహాపత్సు చ సర్వదా
నైవయోజ్యో రామమంత్రః కేవలం మోక్షసాధకః॥
ఐహికే సమనుప్రాప్తే మా స్మరే ద్రామ సేవకం।
యోరామం సంస్మరే న్నిత్యం భక్తోమమ పరాయణః
తస్యాహమిష్టదం సిద్ధ్యై దీక్షితోస్మి మునీశ్వరాః
వాంఛితార్థం ప్రదాస్యామి భక్తానాం రాఘవస్యతు
సర్వదా జాగరూకోస్మి రామకార్య ధురంధరః॥

రామరహస్యోపనిషత్తు.

ఐహికకార్యములను సాధించుటలోగాని, ఆపత్సమయము లందుకాని, కేవలము మోక్షసాధనమగు శ్రీరామమంత్రమును వినియోగింపరాదు. అట్టి ఐహికములందు శ్రీరామసేవకుడనగు నన్నుస్మరింపవలసినది. ఎవరు నిరతము రాముని స్మరింతురో యట్టివారి కోరికలను నెరవేర్చుటకు నేను కంకణబద్ధుడనై యున్నాను. నేను రామకార్య ధురంధరుడనగుటచే సర్వదా జాగరూడనై యున్నాను.

శ్రీరామ జయరామ జయ జయ రామ

రామపరివారంలో హనుమాన్

14

* రామం రామానుజం సీతాం భరతం భరతానుజమ్।
సుగ్రీవం వాయుసూనుం చ ప్రణమామి పునః పునః॥

స్వామి కృతార్థుడై కుశలంగా తన ప్రియపరివారం లోకి వచ్చి చేరినప్పుడు సేవకునకు విశేషంగా సుఖంకలుగుతుంది. ప్రభువునుంచి పరివారం వేరుకారాదు. అది స్వామికి అభిన్నమైన అంగమే. పరివారంయొక్క పరిపూర్ణత్వమే ప్రేమకు పరాకాష్ఠ అని అంటారు.

తీర్థరాజ ప్రయాగచేరి త్రివేణిలో స్నానంచేసి భరద్వాజ మహర్షి ఆశ్రమానికి చేరారు. శ్రీరాముడు మహర్షికి పాదాభివందనం చేశాడు. మహర్షి అందర్నీ ఎంతగానో ఆదరించారు.

భగవాన్ హనుమను పిలిచి—నాయనా! నీవు బుద్ధిమంతుడవు. నీకు దేశకాలములజ్ఞానము కలదు. నా వనవాసానికి ఈరోజు చివరిరోజు. నేను రేపు సూర్యోదయానికి ముందుగా అయోధ్యకు చేరాలి. లేకపోతే నాసోదరుడు భరతుడు ప్రాణాలను వదిలేస్తాడు.

---

* శ్రీరామ, లక్ష్మణ, సీత, భరత, శత్రుఘ్న, సుగ్రీవ, హనుమలకు నేను మాటిమాటికి నమస్కరిస్తాను.

నీవు వెంటనే వెళ్ళి అతనికి నారాక తెలియజేయవలసినది. దీనివలన అతనికి కొంతధైర్యంకలుగుతుంది. పవనతనయా! ఇంకొక విషయాన్నిగూడా గమనించవలసి వున్నది. రాజ్యం చేస్తూవుండడం చేత అతనికి రాజ్యం చేయాలనే అభిప్రాయం వున్నదేమో జాగ్రత్తగా తెలుసుకొనుము, అతనికే రాజ్యకాంక్షవుంటే నేను జీవితమంతా వనంలోనే వుండిపోతాను. కాని నాసోదరుని మనస్సులో రాజ్యంపట్ల కోరికవుండదు.

శ్రీరాముని ఆనతిన హనుమ ఎగిరి అయోధ్యకు వెళ్ళాడు. భరతుడు అత్యంత వ్యాకులతతో ఒక్కొక్కరోజు లెక్కపెట్టుతున్నాడు. ఈ 14సంవత్సరాలు భరతుడు ఎలా గడిపాడో అతనికే తెలుసు. ఒక్కొక్కక్షణం ఒకయుగంలాగా అనిపిస్తున్నది. నేడు రాముని వనవాసానికి చివరిరోజు. భరతుడు పదే-పదే దక్షిణదిక్కువైపు చూస్తున్నాడు. చాలామంది అశ్వారోహ సైనికులను శృంగవేరపురంనుంచి అయోధ్యవరకు శ్రీరాముడు గంగ ఒడ్డుకిచేరగానే తెలియజేయమని నియమించాడు.

ఆకులఅలజడికి ఉలిక్కిపడి భరతుడు దక్షిణదిక్కువైపు చూచేవాడు. ఎప్పుడైనా గుర్రపుగిట్టల ధ్వనివినిపిస్తే లేచి నిలబడి చూస్తూవుండేవాడు. ఎవరూకనుపించకపోతే నిరాశచెంది ఆలోచించేవాడు శృంగవేరపురం వరకు రాకపోతే రేపు సూర్యోదయానికి ఎలారాగలరు? శ్రీరాముడు నన్ను పాపాత్మునిగా భావించి పరిత్యజించలేదుగదా! నిజానికి నేను అపరాధినే. నావలననేగదా ఇన్నికష్టాలు వచ్చాయి. నేను అపరాధాలపుట్టను. మరి శ్రీరాముడు

వారికి కరుణాసముద్రుడుగదా. వారి అనుగ్రహంవల్లనే నేను ఇంత కాలం జీవించిఉన్నాను. రేపు సూర్యోదయానికి ముందుగావారు రాకపోతే ప్రజ్వలిత అగ్నిలో భస్మమవుతాను.

భరతుడు ఇలాఅనుకుంటూవున్నాడు. ఇంతలో హనుమ బ్రాహ్మణవేషంలో వచ్చి జయసీతారాం—అని అన్నాడు. తన స్వామిశ్రుతి మధుర ప్రియనామాన్ని వినేసరికి పులకితుడై భరతుడు-దయచేయండి. విప్రోత్తమా! మీకు స్వాగతము! ఏమి సేవ చేయను? అని అన్నాడు.

హనుమ—మీరు నిరంతరము స్మరించుతున్న శ్రీరాముడు రావణుని చంపి లక్ష్మణ వైదేహీలతో వచ్చాడు.

"నా రాముడు వచ్చాడా" ఎక్కడ నారాముడు? అని నలు వైపులా వెర్రివాడులాగా భరతుడుచూచాడు. "రాముడువచ్చాడు. రాముడువచ్చాడు" అనెడి శబ్దాలు భరతుని చెవుల్లో ఎవరో అమృతం పోసినట్లుగా వినిపించాయి.

విప్రోత్తమా! ఇక్కడికి ఎంత దూరంలోవున్నాడు నారాముడు? మహానుభావా! నీవు నీకళ్ళతో చూచావుటయ్యా? కాలినడకన వస్తు న్నాడా? లేక పావాహనంమీదనా? ఇప్పుడేవెళ్ళిస్వాగతం చెబుతాను. ఇలాంటి శుభసమాచారాన్ని వినిపించి మహోపకారం చేశావు. ఇందుకు నీకు ఏమి ప్రత్యుపకారం చేయనయ్యా? నీపరిచయాన్ని కలుగజేయవయ్యా?

హనుమ భరతుని ఉద్వేగాన్ని చూచి వరుసగా ఇన్ని ప్రశ్నలను విని ఉలిక్కిపడి మిక్కిలి వినమ్రతతో-ప్రభూ? నేను బ్రాహ్మణుడను కాను. నేను వాయుపుత్రుడను. శ్రీరాముడు పంపగా వచ్చాను. అని అన్నాడు.

భరతుడు-అయితే నీవు హనుమంతుడివన్నమాట? నీవే గదా ఆరోజున సంజీవనీ ఔషధి తీసికొనివెళ్ళింది?

హనుమ-ప్రభూ? అవును నేనే.

భరతుడు—నాయనా! ఆరోజున నీకు తోకవున్నదిగదా?

హనుమ - అది నా నిజరూపం. ఇది కృత్రిమరూపం.

భరతుడు - కృత్రిమవేషంలో మి థ్యా వ చ న ము లు పలకడంలేదుకదా?

హనుమ - కపటవేషమేకాని విషయం నిజమే చెబుతున్నాను. శ్రీరాముడు వచ్చాడు.

భరతుడు-మరి నాకు ఎందుకు కనిపించడంలేదు? ఆయన ఎక్కడ!

హనుమ-ప్రస్తుతం తీర్థరాజప్రయాగలో వున్నారు.

ప్రయాగలో వున్నారా? ప్రయాగ ఇక్కడికి చాలాదూరంలో వుందిగదా, రేపు ఉదయానికి ఎలారాగలరు? లంకనుంచి ఎలా వచ్చారు? అని భరతుడు అడిగాడు.

హనుమ - వారు సపరివారంగా పుష్పక విమానంపైన వచ్చారు. దానివేగం మనోవేగంతో సమానంగా వుంటుంది. రేపు మీకు శ్రీరాముని దర్శనమవుతుంది. నేనుగూడా వారి వెంటఉండి ఇప్పుడు ఇచటకు వచ్చాను.

భరతుడు — అయితే, శ్రీరాముడు రావణుని చంపాడన్న మాట. తప్పక తన పరివారంతో కలిసి రేపువస్తాడా ! నాకు వారి దర్శనభాగ్యం కలుగుతుందా ?

హనుమ — తప్పక కలుగుతుంది. మరినాకు సెలవు.

భరతుడు—హనుమా ! నీవు నాకు చాలా ప్రియుడవు. ఇంతకంటే సుఖప్రదమైన మరో సమాచారముండదు. రేపు సూర్యోదయానికి పూర్వము రాకపోతే ప్రజ్వలిత అగ్నిలో ప్రవేశించుతానని శ్రీరామునికి చెప్పు.

హనుమ - మీరు నామాట నమ్మండి. రేపు ఉదయం తప్పక స్తారు. శ్రీరాముడు నాకొరకుఎదురు చూస్తూవుంటాడు.

ఈ విధంగా చెప్పి భరతునకు నమస్కరించి హనుమ ఆకాశంలోకి ఎగిరి ప్రయాగలోవున్న భరద్వాజుని ఆశ్రమానికి చేరి భరతుని సమాచారాన్ని భగవంతునకు అందజేశాడు. భగవంతుడు దుఃఖించి భరతుని గుణాలను కొనియాడాడు.

భరతుడు శ్రీరాముని రాకను తెలిసికొని మిక్కిలి సంతసించాడు. రాత్రింతా నిద్రపట్టలేదు.

శ్రీరాముని స్వాగత సన్నాహాల విషయంలో సంలగ్నుడై నాడు. శ్రీరాముడు రానున్నవైపు సమస్త సైన్యాన్ని, ప్రజలను నిలబెట్టాడు. స్వయంగా శ్రీరాముని పాదుకలను శిరస్సుపైన వుంచు కొని విలపిస్తూ శ్రీరామునికి స్వాగతమివ్వడానికి బయలుదేరాడు. ఒక్కొక్కక్షణం గడపడం చాలా కష్టంగావుంది. హనుమ అసత్యము చెప్పలేదుగదా—అని ఆలోచించసాగాడు.

తూర్పున సూర్యోదయ మవుతుండగా దక్షిణ దిక్కున పుష్పక విమానం వస్తూ కనుపించింది. శ్రీరామునకు శిరస్సున పాదుకలు పెట్టుకొని మిక్కిలి కృశించిన శరీరంతో భరతుడు కను పించాడు. శ్రీరాముడు—చూడండి. అతడే నాసోదరుడు. రాజ్యాన్ని పాలిస్తూగూడా తపస్సుచేశాడు—అని అంటూ వుండగా విమానం క్రిందకు దిగింది. శ్రీరాముడు భరతుని కలుసుకుందామనుకునే సరికి భరతుడు కర్రమాదిరిగా భూమిమీద పడిపోయినాడు. శ్రీరాముడు ఆయనను లేవనెత్తి కౌగిలించుకున్నాడు. తరువాత అందరూ కలుసుకున్నారు.

ఇకపోతే మీరంతా పుష్పకారూఢుడైన శ్రీరాముని దర్శిం చండి, పుష్పకంలోవున్న సింహాసనంపైన శ్రీ సీతారాములు ఆసీను లైనారు. భరతుడు పాదుకలను శిరస్సున ధరించాడు. విభీషణుడు చామరాన్ని వీచుతున్నాడు. హనుమ తెల్లని గొడుగుని పట్టుకున్నాడు. సుగ్రీవుడు విసనకర్రతో విసురుతున్నాడు. శత్రుఘ్నుడు ధనుర్బా ణాల్ని ధరించాడు, శ్రీ జానకి తీర్థజలం కల్గిన కమండలాన్ని

చేతితో పుచ్చుకొనివుంది. అంగదుడు ఖడ్గాన్ని తీసికొని వున్నాడు. భల్లూకపతిడాలుని పుచ్చుకొనివున్నాడు. ఈవిధంగా రథారూఢుడైన శ్రీరాముని దర్శించి ప్రజలందరూ సంతోషించారు. ప్రస్తుతం మీరుగూడాపుష్పకంపైన ఆసీనులై వున్న భగవానుని దర్శించండి. మిగతా కథను తర్వాత వినిపిస్తాము.

శ్రీహనుమత్కృత శ్రీరామ స్తుతి

హానాథ! హానరోత్తమ! హాదయాళో!
సీతాపతే! రుచిరకుండల శోభవక్త్ర!
భక్తార్తిదాహక! మనోహర రూపధారిన్!
మాం బంధనాత్ సపది మోచయ మావిలంబమ్॥

(పద్మపురాణము)

శ్రీరామ జయరామ జయ జయ రామ

రామనామరసికుడు సర్వప్రియుడు హనుమాన్

15

* రామ ఏవం పరం బ్రహ్మ రామ ఏవం పరంతపః।
రామ ఏవం పరంతత్వం శ్రీరామో బ్రహ్మతారకం॥

శ్రీరాముని అనుగ్రహం కల్గినవారిని అందరూ ఆదరిస్తారు, రామునికి ఇష్టమైనవారు అందరికీ ఇష్టులవుతారు రాముడు స్వీకరించిన వారిని అందరూ స్వీకరిస్తారు. రాముని ప్రసన్నతే జగత్తునకు ప్రసన్నత. రామునిపట్ల విముఖులయినప్పుడు అందరూ విముఖులవుతారు. రాముడు సుఖధాముడు, కల్పతరువు, అందరి సుఖప్రదమైన శీతలచ్ఛాయలో శోకసంతాపములన్నీ శాంతించుతాయి.

శ్రీరాముడు రాజుఅయినాడు. అందరూ సంతోషించారు. రామరాజ్యాభిషేక సమయంలో అందరికి కానుకలు పంచారు. శ్రీరాముడు స్వయంగా సుగ్రీవ, అంగద, విభీషణ, నల, నీల ముఖ్యులకు కానుకలిచ్చి గౌరవించాడు. హనుమకుమాత్రం ఏమీ ఇవ్వలేదు. ఒక విలువైన హారాన్ని సీతమ్మకిచ్చి తనకిష్టమైన వారికివ్వమన్నాడు.

సీతమ్మ-మహారాజ్! మీరు మానసపుత్రులమధ్య భేదభావాన్ని కలుగచేయదలచుకున్నారా? తల్లికి బిడ్డలందరూ సమానులే.

---

*హనుమ రామతాపనీయోపనిషత్తులో అంటున్నాడు-శ్రీరాముడే పరబ్రహ్మ, తపస్సు, పరతత్వము, బ్రహ్మతారకము.

భగవాన్- సమానులెలా అవుతారు? అందరూ సమానులే అయితే శాస్త్రాల్లో సుపుత్ర-కుపుత్రులని ఎందుకు వర్ణించారు?

సీతమ్మ-మహారాజ్? ఏ వ్రేలికి సూదిగుచ్చినా నొప్పి సమానంగానే కలుగుతుంది. తల్లికి పుత్రులందరూ సమానులే. కాని పనులను బట్టి చిన్నా-పెద్దాఅని తారతమ్యముంటుంది. తల్లి మమత పుత్రులందరిపైనా సమానంగానే వుంటుంది. కాని సద్గుణాల కారణంగా భక్తి కారణంగా భేదభావం కలుగుతుంది. అట్టిభేదం గుణాలకు సంబంధించినదే.

భగవాన్-నాఅభిప్రాయంగూడా ఇదే. నీవు గుణాలలో ఎవరిని ఎక్కువగా భావిస్తావో అతనికి ఇమ్ము-అని అన్నాడు.

జానకి-అందరూ భక్తులే, గుణవంతులే.

శ్రీరాముడు- అయినా కొద్దితేడా వుండనే వుంటుంది. నీవు సంకోచిస్తున్నట్లున్నావు. నీవు ఇవ్వదలచినవానికి ఇవ్వవలసినది.

సీతమ్మ ఆ హారాన్ని తీసికొని ఆలోచిస్తున్నది.

అందరూ ఆమెవైపు ఎంతో ఆశతోచూస్తున్నారు. అందరికీ ఆహారాన్ని పొందాలనివుంది. ఆమె ఎవరికి ఇస్తుందో అని చూస్తున్నారు. కాని హనుమమాత్రం ఆమెవైపుచూడక శ్రీరాముని వైపు చూస్తూవుండిపోయాడు. సీతమ్మ హనుమను పిలిచి ఆకానుకను యిచ్చింది. హనుమ శ్రద్ధాభక్తితో ఆ కానుకను స్వీకరించి ధరించాడు. హారమును ధరించుటచేత హనుమశోభ ద్విగుణీత

మయింది. సభాసదులంతా మురిసిపోయారు. తేజస్సు, ధైర్యము, కీర్తి, దక్షత, సామర్ధ్యము, నీతి, వినయము, పౌరుషము, పరాక్రమము, బుద్ధి ఈపదిగుణాలు హనుమలో పూర్తిగా వున్నట్లు అందరూ భావిస్తారు. ఈయన భక్తిని గురించి వేరే చెప్పనవసరం లేదు. శత్రువులుగూడా ఈయనభక్తికి లొంగిపోతారు. ఇందుకు గాను సీతమ్మ ఎంపికను అందరూ సర్వసమ్మతిన అంగీకరించారు, కాని హనుమ మరోతమాషా చేయసాగాడు.

హనుమ హారాన్ని కంఠంలోధరించి నోటితో నామోచ్చారణచేస్తూ నేత్రాలతో శ్రీరాముని రూపసౌందరాన్ని చూస్తూ మధ్య-మధ్యహారంలోనుంచి ఒక్కొక్కమణినితీసి దంతాలతో కొరికి చూచి విసిరేస్తున్నాడు. అందరూ ఈవింతను చూస్తున్నారు. ఎవరికీ ఏమి అనడానికి సాహసం కలగడంలేదు. చివరికి విభీషణుడు వుండలేక అల్లానికి కోతిరుచి ఎలా తెలుస్తుందని అంటారు-అని అన్నాడు.

ఈమాటకు శ్రీరాముడు నవ్వి-ఓరాక్షసరాజా! కోతికి ఏం తెలుసు అల్లంరుచి అని అనండి-అనిఅన్నాడు.

విభీషణుడు-అవును. నేను పొరపాటుపడ్డాను, చూడండి ఈహనుమ పని ఎలావుందో, ఎటువంటిదివ్యహారం ఎంతటి మణిపూసలు, ఈకోతి కొరికి పారేస్తున్నది.

శ్రీరాముడువిని ఏమీమాట్లాడక నవ్వి వూరుకున్నాడు.
హనుమ- ఏమిటి మీరు అంటున్నది? రాక్షసులు ఎక్కువగా అల్లం తింటూవుంటారు. అందుకే వారికి అల్లందుచి బాగుగా తెలుసు.

విభీషణుడు-తినకపోతే నీమాదిరిగా వున్నామా? ఇంతటి విలువైన హారాన్ని పాడుచేస్తున్నావు.

హనుమ-ఏమీలేదు. సీతమ్మ దీనిని మిక్కిలి విలువైనదిగా భావించే ఇచ్చిందిగదా అని చూస్తున్నాను. ఈమణి పూసలలో నాఇష్ట దేవుడు రాముడు వున్నాడో లేదో అని చూస్తున్నాను, దేని యందు శ్రీరాముడు వుంటాడో అదేవిలువైన వస్తువు. శ్రీరాముడు లేని వస్తువు విలువలేనిది. వీనిలో ఎక్కడా నారాముడు కనుపించడంలేదు. కనుకవ్యర్థంగా భావించి విసిరేస్తున్నాను.

ఇందుకు కొద్దిగా కోపంవచ్చి విభీషణుడు-ఈమణులలో శ్రీరాముడులేడు. పర్వతంమాదిరి శరీరంతో తిరుగుతున్నావు. మరి ఇందులో శ్రీరాముడు వున్నాడా?

ఈమాట వినేసరికి ఆవేశంవచ్చి – ఓరాక్షసరాజా! నా శరీరంలో శ్రీరాముడు లేకపోతే, శ్రీరామనామమే లేకపోతేనేను దీన్ని ఒక్కక్షణంగూడా ధరించివుండేవాడనుకాను. మీకు నమ్మకం లేకపోతేచూడండి-అని హనుమ వజ్రసమానమైన గోళ్ళతో తన వక్షస్థలాన్ని చీల్చాడు. అందరూ ప్రత్యక్షంగాచూశారు. ఆయన హృదయంలో శ్రీ సీతారాములు ఆసీనులైవున్నారు, ప్రతిరోమము నుండి రామనామధ్వని వెలువడుతున్నది.—

ఇది చూడగానే అందరికి ఆశ్చర్యం కలిగింది. శ్రీరాముడు హనుమను గాఢంగా కౌగిలించుకున్నాడు. భగవానుని ఆలింగనానికి హనుమ తిరిగి ఆరోగ్యవంతుడైనాడు.

ఈ విధంగా హనుమ మహిమను చూపి భగవాన్ అతనిని సర్వులకు ప్రియునిగా జేశాడు. అప్పుడు హనుమ లోపలవెలుపల శ్రీరామమయుడని అందరూ అంగీకరించారు. శ్రీరామునకు ఇతను మిక్కిలి ప్రియసేవకుడు. కష్టప్రదమైన సేవను ఇతనికే అప్ప గిస్తారు. ఈయనమాత్రం ఎంతోఉత్సాహంగా చేస్తాడు. ఒక విధంగా హనుమ భగవంతునికి బాహ్యప్రాణమే. భరత, లక్ష్మణ శత్రుఘ్నులు ఇతనిని విశేషంగా గౌరవిస్తారు. హనుమ అందరూ చెప్పేదాన్ని చేస్తూగూడా శ్రీరాముని సేవలన్నిటినీ తానే స్వయంగా

చేయాలనుకుంటాడు. చిన్న సేవలపట్లగూడా ఈయనకు సంకోచ ముండదు. సేవకు చిన్నా పెద్దా ఏమిటీ? సేవఅంటేసేవే. స్వామికి దేనివలన సుఖం కలుగుతుందో అదేసర్వోత్తమసేవ. ఇందులకే శ్రీరాముని సేవలన్నిటిలో ఈయనకు ముఖ్యమైన స్థానముంటుంది.

కౌసల్య మొదలగుతల్లులు ఈయన్ని మిక్కిలి ఆదరిస్తారు. శ్రీరాముడు ప్రసాదాన్ని స్వీకరించాక మిగతా ప్రసాదానికి అధికారి ఈయనే. కౌసల్య ఇతన్ని తనఎదుట కూర్చునబెట్టుకుని ప్రేమతో తినిపిస్తుంది.

హనుమ సీతమ్మకి ముద్దుబిడ్డ. ఇతనిపట్ల ఆమెకు పూర్ణ వాత్సల్య భావముంది. ఆమె హనుమ వచనములన్నిటినీ పాటిస్తుంది.

హనుమను అయోధ్యకు పోలీసుఇన్‌స్పెక్టరు గాభావించేవారు. అందర్నీ చూస్తూవుండేవాడు. ప్రజలు తమ ప్రాణాలుకంటే మిన్నగా తలుస్తారు. శ్రీరాముని వరకు వెళ్ళనవసరం లేదు. అన్నిపనులు ఈయనే చక్కబెట్టుతాడు.

రామనామాన్ని స్మరించువారిని ఈయన అన్నివేళలా కాపాడుతూ వుంటాడు. రామనామ జాపకులు ఈయనకు ప్రాణాధికప్రియులు. ఈ విషయానికి సంబంధించిన ఒక సంఘటన గలదు. రామనామాన్ని శుచిగా గాని, అశుచిగాగాని ఎవరు ఏస్థితిలో జపించినా, స్మరించినా అట్టివారిని ఈయన అన్నివేళలా రక్షిస్తూవుంటాడు.

ఒక మహాత్ముడుండేవాడు. ఆయన తన భక్తునితో- నాయనా! మానవజన్మ మాటి-మాటికి లభించదు. అవకాశ మున్నంతవరకు రామనామాన్ని జపించు అని అన్నాడు.

అతను అయ్యా! జపంచేసుకుందామని అనుకుంటాను. కాని ఈ సంసారం మాయాజాలం లాంటిది. ఇందులోపడి కొట్టుకుంటూవుంటాను. బొత్తిగా అవకాశం చిక్కదు. ఉదయం గం 6నుంచి రాత్రి గం 12 వరకు తనకార్యక్రమాన్ని వినిపించాడు.

మహాత్ముడు - సరే. ప్రాతః సాయంసమయములందు తోటకు వెళ్ళినప్పుడు, మలవిసర్జన చేయునప్పుడు నిశ్చింతగా రామనామాన్ని స్మరించు.

పెద్దమనిషి-అయ్యా! మలవిసర్జన చేయునపుడు మాట్లాడడంకూడా నిషేధించారుకదా. మరి రామనామాన్ని స్మరించవచ్చునా?

మహాత్ముడు-నాయనా! రామనామాన్ని స్మరించడంలో ఏమీ తప్పులేదు. శుచిగా గానీ అశుచిగా గానీ అన్నివేళలా స్మరించవచ్చును. ఈరోజునుండి నీవు మలవిసర్జన చేయునపుడు రామనామాన్ని స్మరించు.

మహాత్ముని ఆదేశానుసారం ఆ పెద్దమనిషి మలవిసర్జన చేయుకాలమున రామనామాన్ని స్మరించసాగాడు. ఒకరోజున మలవిసర్జన చేయుచుండగా హనుమ వస్తున్నాడు. అశుచిగా వుండి ఎవడోమూర్ఖుడు నాస్వామి పావన నామాన్ని స్మరిస్తున్నాడు-అని అనుకొని ఒక్కదెబ్బకొట్టి వెళ్ళిపోయినాడు. సాయంత్రం భగ.

వంతుని శరీరానికి సేవచేయుచుండగా వీపుపైన వ్రేళ్ళు పొంగి వున్నట్లుచూచాడు. ఆభాగం నల్లబడివుంది. హనుమకు ఆశ్చర్యం కలిగి ప్రభూ! ఏదుష్టుడు మిమ్ములను కొట్టాడో చెప్పండి. ఇప్పుడే వెళ్ళి అతనిని దండించి వస్తాను.

భగవాన్ — నాయనా! ఏమీ లేదులే. ఈ విషయాన్ని విడిచిపెట్టు. కాని హనుమ ఒక పట్టాన ఒప్పుకుంటాడా?

హనుమ-లేదు ప్రభూ! అతనిపేరు మాత్రం చెప్పండి. అని గట్టిగా పట్టుపట్టాడు. ఎంతనివారించినా వినలేదు.అప్పుడు భగవాన్ నాయనా: అతని పేరు హనుమాన్.

మిక్కిలి సంభ్రమంతో భయభీతుడై హనుమ-భగవాన్ నేను ఎప్పుడైనా ఇలాంటి దుస్సాహసం చేయగలనా?

భగవాన్—ఇక వదలిపెట్టవోయి ఆవిషయాన్ని. నీవు అడిగావు గనుక చెప్పాను.

హనుమ-నేను తెలిసినంతవరకు ఏమీ చేయలేదే దయ యుంచి చెప్పండి.

భగవాన్-నాయనా? తెలియకచేసిన తప్పు క్షమించ బడుతుంది.

హనుమ — నాకు ఏమీ జ్ఞాపకంరావడంలేదు. ఈతప్పు ఎప్పుడు జరిగిపోయిందో?

భగవాన్-చూడు నాయనా! ఆపెద్దమనిషి ఎంతో ప్రేమతో నానామాన్ని స్మరిస్తున్నాడు. అతనికి మరెప్పుడూ అవకాశం

చిక్కడంలేదు. నీకు ఈ విషయం పెద్దగా అనిపించింది. నీవు ఒకే దెబ్బకొట్టావు. నీ ఒక్కదెబ్బకి వేలఏనుగుల బలము గలిగిన రావణుడు మూర్ఛితుడైనాడు గదా! నీదెబ్బకి పాపం అతను ఏమైవుండేవాడో! ఆదెబ్బను నేను సహించాను.

ఈ విషయాన్ని విని హనుమ లజ్జితుడై ఆ రోజునుంచి హనుమగూడా రామనామాన్ని శుచిగా లేక అశుచిగా కాని స్మరించువారిని రక్షిస్తానని ప్రతిజ్ఞచేశాడు. ఈకారణంగా రామ నామ రసికుడగు హనుమ అందరికి ప్రియుడైనాడు.

హనుమంతునికి వున్నన్ని మందిరాలు బహూశ శ్రీరాముని కు గూడా వుండి వుండవు. ఎందుకనగా రామమందిరాలలో ఈయన ఎలాగూవుండనే వుంటాడు. భయంకరఅడవులలో, గ్రామాలలో, నగరాలలో హనుమ నిర్భయంగావుంటాడు.

శ్రీరామ జయరామ జయ జయ రామ

కౌతుకీ హనుమాన్

16

* చరిష్యతి కథా యావదేషా లోకే చ మామికా,
తావత్తే భవితాకీర్తిః శరీరేప్యసవస్తథా॥

భగవంతునకు అమాయకత అంటే చాలాఇష్టం. అమాయకులతో వేళాకోళం చేయడం అందరికి సరదాగా ఉంటుంది. దృష్టిలో సమానత్వంకలవారు ఎవరినీ చెడ్డగాభావించరు. విష్కపట భావంతో అందరి మాటలను నమ్మువారు అమాయకులనబడతారు.

మాతాకౌసల్యకు హనుమ మిక్కిలి ముద్దుబిడ్డ. ఒకనాడు ఆయన పుట్టినరోజు పండుగ వచ్చింది. కౌసల్య ఆ పండుగను ఎంతో వైభవంగా జరుపుతుంది. పాటలుపాడిస్తుంది. అందరికి పిండివంటలతో భోజనం పెడుతుంది. హనుమ పుట్టినరోజు మంగళవారం. ఈయనకు భగవంతునికి సేవ చేయడంలో లభించి సంతృప్తి మరేపనిలో లభించదు. సేవకునకు సేవచేయునపుడు అహంభావం కలగడం సహజమేగదా. హనుమ ఎవరన్నా భయపడడు. ఒకటి-ఏమంటే స్వయంగా మహావీరుడు. రెండు-రాము

---

* హనుమతో భగవాన్ అంటున్నాడు - హనుమా ! ఈ లోకంలో నా కథ వుండువంతవరకు నీవు జీవించివుంటావు. నీ కీర్తిగూడా చిరస్థాయిగా వుంటుంది.

నికి ప్రియ సేవకుడు. మూడు—అమాయక హృదయం గలవాడు. పుట్టినరోజుకు ముందురోజు రాత్రి ఆయన భగవంతునికి పాదము లొత్తుతున్నాడు. సేవచేయునపుడు మిక్కిలి ఆనందం కలుగు తున్నది. సీతమ్మమాటిమాటికి వెలుపలికి వెళ్ళమంటున్నది. అర్ధ రాత్రివరకు సేవచేస్తూనే వున్నాడు.

సీతమ్మ—నాయనా! ఇక వెళ్ళు. విశ్రాంతి తీసికోనిస్తావా? లేదా?

హనుమ—మిమ్మల్ని విశ్రాంతితీసికొనవద్దని నేను ఎప్పుడు అన్నానండి? మీరు హాయిగా విశ్రమించండి. నేను ఈ రోజు రాత్రంతా సేవ చేస్తాను.

సీతమ్మ మనస్సులో నవ్వుకుని—నీవు పూర్తిగా వానరుడవే! చూడు రాత్రిపూట భగవంతునిదగ్గర ఎవరూఉండరాదు.

హనుమ—అయితే మీరు ఎందుకు వుంటున్నారు?

భగవంతుడు ఇద్దరి మాటలు విని తనలో తాను నవ్వుకుంటున్నాడు.

సీతమ్మ-నామాట వేరు, నాయనా!

హనుమ-మీలో ఏమి విశేషముంది.

సీతమ్మ ఏమంటుంది? చివరకు విసిగి-నీవు ఇక్కడనుంచి లేచి వెలుపలకు పద, చెబుతాను, అని అన్నది.

హనుమ లేచి నిలబడ్డాడు. ఉత్తర భారతదేశంలో పుణ్య స్త్రీలు తమ పాపపిడిలో మాంగలిక చిహ్నంగా సిందూరాన్ని ధరిస్తారు. దక్షిణాదివ స్త్రీలు మంగళసూత్రాన్ని ధరిస్తారు. దానిని వివాహసమయంలో భర్తకట్టుతాడు. ఉత్తరదేశంలోభర్త సిందూరాన్ని దానం చేస్తాడు. సిందూరాన్ని పుణ్యస్త్రీల సౌభాగ్యసూచకంగా భావిస్తారు. సీతమ్మ తన సిందూరాన్ని చూడమని—నాలో ఈ విశేషత వున్నది, గనుక నేను లోపలవుండగలను-అవిఅన్నది.

అప్పుడు హనుమ వెలుపలికి వెళ్ళాడు. మరుసటిరోజు బజారుకి వెళ్ళి ఒకవ్యాపారివి-వీదగ్గర సిందూరం వుందా? అవి అడిగాడు.

అయోధ్యా వాసులు హనుమను మిక్కిలి ప్రేమిస్తారు. వ్యాపారి - మహారాజ్! గోనెసంచినిండా సిందూరంవుంది. మీకు కావలసినంత తీసికొని వెళ్ళండి.

హనుమ ఆ సిందూరాన్నంతా తీసికొని వచ్చి నూనెలో కలిపి తనశరీరానికి పులుముకొని రాజదర్బారులోనికి వచ్చాడు. అక్కడ సీతారాములు ఆసీనులై వున్నారు. హనుమను ఈ వింత వేషంలో చూచి సభాసదులందరూ పకపక నవ్వారు. కాని అడిగే సాహసం ఎవరికీలేదు. శ్రీరాముడు నవ్వి-హనుమా! ఈ రోజు ఈ వికృతవేషం ఏమిటి? సిందూరాన్ని ఎందుకు పులుముకున్నావు?

హనుమ మాయామర్మం లేకుండా-మహారాజ్! నేవాధికారాన్ని పొందడానికి ఇలాచేశాను. సీతమ్మ కొద్దిసిందూరాన్ని

ధరించి మీ సేవలో ఎల్లప్పుడూ వుండగలుగుతున్నది. నేను గోనె సంచీ సిందూరాన్ని పులుముకున్నాను. కనుక అహర్నిశలు మీ సేవలో వుండే అధికారాన్ని అనుగ్రహించాలి.

సీతమ్మకు నవ్వువచ్చింది. శ్రీరాముడు నవ్వుతూ-ఈరోజు మంగళవారం. మంగళవారంనాడు ఎవరు హనుమంతుని విగ్రహా నికి నూనెతో కలిపిన సిందూరాన్ని పులుముతారో అట్టివారి కోరిక

లన్నీ నెరవేరుతాయి. ఆరోజునుంచి నేటివరకు ఆయన విగ్రహా నికి నూనెతో కలిపిన సిందూరాన్ని అర్పిస్తున్నారు. మన ఈ అమా యకుడైన హనుమను గురించి మరి ఒక రసవత్తరమైన కథను వినిపించుతాను. శ్రద్ధగావినండి.

హనుమంతునిలో బలము, బుద్ధి, స్ఫూర్తి, శక్తి, పరాక్రమము మొదలగుగుణాలు వుండుటచేతనే శ్రీరామునికి మిక్కిలి ప్రియుడైనాడు. సేవచేయాలని అమిత ఉత్సాహంఉండేది. భగవంతుని సేవలన్నిటినీ తానొక్కడే చేయాలనుకొనేవాడు. భగవాన్ ఏదైనాపని అప్పగించితేచాలు. శతయోజనాల దూరంలో వున్నాసరే పూర్తిచేసికొనివచ్చి మరొక సేవలో నిమగ్నుడయేవాడు. ఎవరిని సేవచేయనిచ్చేవాడుగాడు. ఇందుచేత భరత, లక్ష్మణ, శతృఘ్నులు సీతమ్మ ఇంకాఇతర సేవకులకు హనుమ పట్ల ఈర్ష్య గలిగి ఆలోచించారు. హనుమ మనలో ఎవరినీ సేవ చేయనివ్వడంలేదు. గనుక ఏదోఒక విధంగా ఈయనను సేవాకార్యము నుంచి తప్పించాలి అని అందరూ సమావేశమై ఉదయంనుంచి రాత్రివరకు సేవలజాబితావ్రాసి పరస్పరం పంచుకొని శ్రీరాముని స్వీకృతి తీసుకుందామని నిశ్చయించారు. భగవంతుని స్వీకృతి గురించి ప్రశ్న వచ్చింది.

శతృఘ్నుడు—ఈ పని లక్ష్మణునకు అప్పగించుదాం - అని అన్నాడు.

లక్ష్మణుడు- తమ్ముడూ! ఇది నావలన సాధ్యపడదు. భరతుడు మనలో పెద్దవాడుగదా! ఆయనను పంపితే బాగుంటుంది.

భరతుడు — చూడు తమ్ముడూ! మీరు ఏ పనులు చెప్పినా చేస్తాను. ఆయనవైపు కన్నెత్తిచూచే సాహసంగూడా నాకులేదు.

సీతమ్మ - మీరంతా ఎందుకయ్యా బాధపడతారు. నేను స్వీకృతి తీసికొని ముద్రగూడా వేయిస్తాను అని ఈకార్యక్రమాన్ని సీతమ్మ తీసికొనేసరికి అందరికి సంతోషం కలిగింది.

రాత్రి ఏకాంతంగా ఉన్న సమయంలో సీతమ్మ - ఏమండీ! మీరు ఒక కాగితంపైన సంతకం చేయాలి అని అన్నది.

భగవాన్ - ఎలాంటి కాగితంపైన ?

సీతమ్మ - మేమందరమూ మా విధులను పంచుకున్నాం. దానికి మీ స్వీకృతి కావాలి. ఇదిగో చూడండి. అని జాబితా చేతికి యిచ్చింది.

భగవాన్ జాబితాను జాగ్రత్తగా చూచాడు. కాని హనుమ పేరు మాత్రం ఎక్కడా లేదు. తనలో తాను నవ్వుకొని ఏమీ మాట్లాడకుండా దానిపైన సంతకం చేశాడు.

సీతమ్మ - దీనిపైన కొంచెం రాజముద్రికనుగూడా వేయించండి.

భగవాన్-రాజముద్రిక ఇక్కడ ఎక్కడ? రేపు రాజసభలో వేయించాలి. రెండవరోజున జాబితాపైన ముద్రవేయించారు. సర్వ సమ్మతిన ఆ జాబితా పాసైపోయింది.

మరుసటిరోజున హనుమ ఏ సేవచేద్దామన్నా అడ్డువచ్చి ఈసేవ నాది. ముందుకురాకు, అని అంటున్నారు, ఇతర భక్తులు సీతమ్మతో సహా.

ఇద్దరు ముగ్గురు ఈ విధంగా చెప్పేసరికి హనుమ ఇవాళ ఏమైంది? మీరంతా సేవలను పంచుకున్నారా? అని అడిగాడు.

లక్ష్మణుడు—నీకు తెలియదా? అందరికీ సేవలను పంచడం జరిగింది. రాజముద్రికనుగూడా వేశారు. మహారాజుగూడా స్వీకరించి తన సంతకం చేశారు.

హనుమ- అయితే, జాబితా ఎక్కడ? నేనుగూడాచూస్తాను.

సేవల జాబితాల ప్రతులు ఎన్నో తయారు చేశారు. అందరి దగ్గరఉన్నాయి. లక్ష్మణుడు తన జాబితాను చూపించాడు. అందరూ గుమిగూడారు. హనుమ జాబితాను మొదటి నుంచి చివరిదాకా ఎన్నో పర్యాయములు చూచాడు. అందులో ఎక్కడా తన పేరుకనబడలేదు.

హనుమ-ఇందులో నా సేవను ఎక్కడా ఉదాహరించలేదు.

సీతమ్మ—నీవు ఆసమయంలో లేవు. నిద్రించు తున్నావు. మేల్కొని వున్నవారికి లభించింది.

హనుమ గంభీరంగా - ఆసమయంలో లేకపోవచ్చు మరి ఇప్పుడు వున్నానుగదా, ఏ చిన్న సేవ లభించినాచాలు. అని అన్నాడు-

సీతమ్మ — నాయనా! వ్రాతకోతలన్నీ అయిపోయాయి. రాజముద్రికనుగూడా వేశారు. ఈ జాబితాలో లేని సేవ ఏదైనా వుంటే అదినీది.

హనుమ జాబితాను జాగ్రత్తగా చూచాడు. చిన్న చిన్న సేవల్నిగూడా ఉదాహరించారు.

హనుమ జ్ఞానులలో అగ్రగణ్యుడుగదా, సరే, భగవంతునకు ఆవలింత వచ్చినప్పుడు చిటిక ఎవరువేస్తారు? ప్రభువుకు ఆవలింత వచ్చినప్పుడు చిటికవేయడం ఎంతైనా అవసరం అని అన్నాడు.

ఈ విషయాన్ని విని సభాసదులంతా నవ్వారు.

సీతమ్మ — సరే, చిటిక వేయడం నీవంతు. ఈ రోజునుంచి నీవు చిటిక దాసుడవన్నమాట.

హనుమ — జాబితాలో నా సేవనుగూడా జేర్చాలి. రాజ ముద్రిక వేయించాలి.

అందరూ అంగీకరించి జాబితాలో చేర్చి రాజముద్రిక వేయించారు. వెంటనే చిటిక వేయడానికి వీలుగా శ్రీరాముని ఎదుట పీఠాసనం వేసికొని కూర్చున్నాడు. రాజసభ జరుగుతున్నంత వరకు శ్రీరామునికి అభిముఖంగా చిటిక వేయడానికి ఉద్యుక్తుడై చూస్తూవున్నాడు. భగవంతుడు వెళ్ళిపోతూవుంటే హనుమగూడా ఆయనకు ఎదురుగా ముఖాన్ని పెట్టి ఎదుటిదిక్కుగా నడుస్తున్నాడు. భగవంతుడు రథంపైన కూర్చుంటే హనుమగూడావచ్చి కూర్చున్నాడు. భగవాన్ బంతిఆట ఆడుతుంటే అక్కడగూడా చూస్తూవున్నాడు. భగవంతుడు భోజనం చేస్తుంటే అక్కడికి వచ్చి హనుమ కూర్చున్నాడు. మాతా కౌసల్య అన్నది — హనుమా! శ్రీరామునివైపు ఏకదృష్టితో చూస్తున్నావు. ఏమిటి విశేషం?

హనుమ - అమ్మా! ప్రస్తుతం నేను నాకిచ్చిన సేవలో నిమగ్నుడనై వున్నాను. ఈరోజు భగవంతుని ప్రసాదాన్ని తీసి కొనను. నాకు ఇక్కడే ఇవ్వండి. విధి నిర్వహణలో వుండి ఒక చేతితో తీసికొంటాను, భగవానుని వెంట వుండాలి. అని భగవం తునితోపాటు లేచి వెళ్ళాడు. భగవాన్ శయ్యపైన పరున్నా హనుమకూడా బైఠ్ఠ వేసుకొని వారి ఎదుట కూర్చొనే వున్నాడు.

సీతమ్మ - నాయనా! ఇక వెళ్లు, విశ్రాంతి తీసుకో.

హనుమ - విశ్రాంతి తీసికోవడంఎలా? రాత్రి అంతా ఇక్కడే వుండాలి.

సీతమ్మ - నాయనా! నీవు పగలంతా వెంటాడావు. రాత్రి అయింది. ఇప్పుడైనా వదలి వెళ్లు.

హనుమ - ఎలా వెళ్ళను? నేను నా విధి నిర్వర్తిస్తాను. మీరు మీ సేవ చేసుకోండి.

సీతమ్మ - నీవు పూర్తిగా కోతివనిపించుకున్నావు. నీవు ఇక్కడ వుండగా నేను సేవచేయడం ఎలా?

హనుమ - బాగుంది. మీరు వుండగా మేము మా సేవ చేస్తున్నప్పుడు మీరు మాత్రం మేముండగా మీ సేవ ఎందుకు చేసికొనరాదు?

సీతమ్మ-కోతివైన నీకు నేను ఎలా తెలియజెప్పను. నీవు కనుక వివాహం చేసికొనివుంటే చెప్పివుండేదాన్ని. చూడు,

హనుమా! ఏకాంతంలో తల్లి-దండ్రులున్న చోట పుత్రులుండరాదు. నీవు ఇక వెళ్లినాయనా! తిరిగి ఉదయమే వచ్చి సేవలో పాల్గొనుము.

హనుమ - బాగుంది. ఈ రాత్రి స్వామికి ఆవలింతవస్తే ఎవరు చిటిక వేస్తారు ?

సీతమ్మ—వెళ్ళిపో! నీకు బదులు నేను వేస్తానులే.

హనుమ—మీ జాబితా తీసిచూపించండి. నేను మీ సేవను తీసికొననప్పుడు మీరు మాత్రం నాసేవను ఎందుకుతీసుకుంటా నంటున్నారు ?

చివరికి విసుగుకొని సీతమ్మ — నీలాంటి అడవి జంతువుకి ఎలా నచ్చజెప్పను? అంటూ హనుమను వెంటనే బయటికి గెంటి లోపలినుంచి తలుపు గడియవేసుకుంది.

హనుమ—భగవంతునకు ఎక్కడ ఆవలింత వస్తుందో అని రాత్రిఅంతా ఒక ఇంటిపిట్టగోడపైన కూర్చుని చిటికవేయ నారంభించాడు నోటితో నిరంతరమూ రామనామాన్ని స్మరిస్తూ చేతుల్తో చట్—చట్ అని చిటిక వేస్తున్నాడు.

ఏ భక్తుడు ఏరీతిని నన్ను కొలుస్తాడో నేనుగూడా అదే రీతిని అతనిని కొలుస్తాను—అని భగవంతుని ప్రతిజ్ఞ. భక్తుడు నిరంతరమూ చిటిక వేస్తున్నాడు. భగవంతుడుగూడా ఆవలిస్తు న్నాడు నోరు మూత పడడంలేదు. జానకి-ఏమండీ! ఏమిటి ఇలా అంటున్నారు-అని అడిగింది. భగవంతుని ప్రాణాలు తన ప్రియభక్తుని దగ్గరే వున్నాయి. నోటితో ఏమీ అనడంలేదు. "ఖో" "ఖో" అని అంటున్నారు.

కౌసల్య శ్రీరాముని దగ్గరకు వచ్చి చూచి విలపించ నారంభించింది. ఈ విషయాన్ని విని భరతుడు, లక్ష్మణుడు, శత్రుఘ్నుడు, సేవకులు, మంత్రులు, సామంతులు అందరూ వచ్చారు. శ్రీరాముని చూచి విస్మితులైనారు. కౌసల్య—నాయనా, ఎవరైనా వెళ్ళి గురువుగార్ని పిలిచిరండి. లంకలోని రాక్షసుడెవడో ఇతని శరీరంలో ప్రవేశించి వుంటాడు. గురువుగారికి కబురు అందినవెంటనే వచ్చారు. కౌసల్య-గురువుగారూ, ఏదైనా ఉపాయం చెప్పండి. నా ఈ పిల్లవాడిని రక్షించండి.

కౌసల్యమాట విని వసిష్ఠులవారు నవ్వారు రాక్షసుడు ఏమి చేస్తాడు, ఆయన శ్రీరాముని శిరస్సును చేతితో నిమురుతూ-రామభద్రా! ఏమిలీలచేస్తున్నావు?

పరుండి, శ్రీరాముడు గురువుగారిపాదాలను స్పర్శించాడు. నోటితోమాట్లాడకుండా "ఖో" "ఖో" అని అంటున్నాడు. వసిష్ఠులవారు నలువైపులా చూచారు, కాని హనుమాన్ కనుపించలేదు. ఆయన "హనుమ ఎక్కడ?" అని అడిగారు.

అందరూ మౌనంగా వున్నారు. సీతమ్మ-మహరాజ్! అందరూ కలిసి హనుమకి అన్యాయం చేశారు. అతన్ని సేవలోనుంచి తొలగించారు. ఇక్కడే ఎక్కడో ఏడుస్తూ వుండివుంటాడు. అంతే, వసిష్ఠులవారికి అంతా అర్ధమయింది. హనుమను తీసికొని రమ్మనమన్నారు.

హనుమ కొరకు చూచారు. గోడపైన కూర్చొని —చట్-చట్ అని చిటికవేస్తూ రామనామాన్ని స్మరిస్తున్నాడు. అందరూ వెళ్ళి—హనుమా! దిగిరావయ్యా! గురువుగారు పిలుస్తున్నారు.

కళ్ళుమూసుకునే హనుమ సేవలో నిమగ్నత చెంది వున్నాడు. మీరు దయవుంచి అడ్డురాకండి—అని అన్నాడు.

ఎంత పిలిచినా హనుమ రాలేదు. శత్రుఘ్నుడు వెళ్ళి గురువుగారికి అన్నివిషయాలు చెప్పాడు. స్వయంగా గురువుగారు వెళ్ళి హనుమ చేతుల్ని పట్టుకొని హనుమా! చిటిక వేయడం మానవయ్యా! నీ సేవలను నీకు ఇప్పించుతాను - అని హనుమను శ్రీరాముని దగ్గరకు తీసికొని వెళ్ళారు.

హనుమ చిటిక వేయడం మానేశాడు. రాముడు ఖో ఖో అనడం ఆపుచేశాడు. హనుమ శ్రీరాముని పాదపద్మములకు నమస్కరించాడు. సీతమ్మ నాయనా! ఈరోజునుంచి అన్ని సేవలుసీవే! నీవు ఏమిచేయదలచుకుంటే దాన్ని చెయ్యి. ఇలాంటి లీలమాత్రం మరెప్పుడూ చేయకు—అన్నది.

భగవాన్ స్వస్థుడై నలువైపులా చూచాడు. గురువుగారికి నమస్కరించి ఏమి తెయలినట్లుగా మీరంతా ఇక్కడకు ఎందుకు వచ్చారు. అమ్మగారు ఎందుకు విలపిస్తున్నారు? అని అన్నారు?

వసిష్ఠులవారు-ఏమీలేదు రాఘవా! మేమంతా ఇక్కడికి మీభక్త వత్సలత నాటకాన్ని చూడడానికి వచ్చాము. భక్తులపైన మీరు ఎందులకు అనుగ్రహించరు? ఈ విధంగా రక్షించుట చేతనే మిమ్ములను కరుణాసముద్రులని పిలుస్తారు.

తరువాత వసిష్ఠులవారు శ్రీరామునిద్వారా పూజింపబడిరి. అందరూ తమ తమ స్థావరాలకు వెళ్ళారు. మన ఈ హనుమ ప్రభు పరిచర్యలో పండితుడు, సేవకాగ్రణ్యుడు.

శ్రీ రా మ ర క్ష స ర్వ జ గ ద్ర క్ష

అశ్వమేధీయ అశ్వరక్షక హనుమాన్

17

*సద్రూపమమలం బ్రహ్మ చింతయస్వ దివానిశం
త్వత్కృతం మత్కృతం కర్మ మత్కృతం త్వత్కృతం తథా॥

శ్రీరాముడు తన భక్తులకు గొప్పతనాన్ని ప్రసాదిస్తాడు. వారికి అభిమానం కలుగకుండా ఎల్లప్పుడూ చూస్తాడు. శ్రీరాముని అనుగ్రహం వలన అన్ని కార్యములు నెరవేరుతాయి, సర్వత్రా విజయమే కలుగుతుంది. ఎక్కడన్నా పరాజయం కలుగుతున్నట్లని పిస్తే భగవాన్ మన మనస్సులో కలుగుతున్న గర్వాన్ని నాశనం చేస్తున్నట్లుగా భావించాలి. శ్రీరాముని కార్యాన్ని సుఖ-దుఃఖాల, లాభ-నష్టాల, జయ-పరాజయాల విచక్షణ లేకుండా చేయాలి,

శ్రీరాముడు తన సమయాన్నంతా యజ్ఞయాగాదులతో గడిపేశాడు, ఎందులకనగా ఆయనకు శత్రువనేవాడు లేడు. ఆయన రాజ్యంలో ఎక్కడా అధర్మం లేదు. ధర్మం నాలుగు పాదాల నడిచేది. కాలమంతా ధార్మిక కార్యక్రమాలలో నడుస్తూ వుండేది.

* శ్రీరాముడు హనుమతో ఇలా అన్నాడు...హనుమ! నా నిర్మల మైన బ్రహ్మరూపమైన సత్యస్వరూపాన్ని అహర్నిశలు చింతించుము. ఇలాచేయడంచేత నీవు చేసినపని నాదిగానూ నేనుచేసినపని నీదిగానూ అవుతుంది.

అశ్వమేధీయ యజ్ఞాశ్వ పరిరక్షణకు శత్రుఘ్న, భరత, సుగ్రీవ, హనుమలను నియమించారు. చాలామంది రాజులతో యుద్ధం జరిగింది. హనుమ ఆ యుద్ధాలలో తన పరాక్రమాన్ని ప్రదర్శించాడు. చక్రాంక నగరంలో రాజాసుబాహుడు అశ్వాన్ని పట్టుకున్నాడు. అతనితోగూడ భయంకర యుద్ధం జరిగింది. యుద్ధకాలంలో హనుమ అతని వక్షస్థలాన ఒక్క-తన్ను తన్నాడు, వెంటనే సుబాహుడు మూర్ఛితుడైనాడు. మూర్ఛావస్థలో అతను శ్రీరాముని దర్శించాడు. బ్రహ్మాది దేవతల ద్వారా శ్రీరాముడు పూజింపబడుతూ, స్తుతింపబడుతూ వుండడం చూచాడు. తెలివివచ్చిన తర్వాత అన్నాడు"శ్రీహనుమ పాదస్పర్శ ప్రభావంవలన పాపశాపవిముక్తుడనై భగవానుని దర్శించగలిగాను". అని అతను హనుమకు నమస్కరించి అశ్వాన్ని తిరిగి అప్పగించాడు. తదుపరి అయోధ్యకు వెళ్ళి శ్రీరామునకు ఎన్నోకానుకలు అర్పించాడు. ఈయజ్ఞంలో సహాయకుడుగా వున్నప్పుడు హనుమకు శంకరునకు యుద్ధంజరిగింది. విషయం ఏమంటే దేవపురానికి చెందినరాజు వీరమణి శివభక్తాగ్రేసరుడు, అతని భక్తికి మెచ్చి శంకరుడు వరము కోరుకొనమన్నాడు. అప్పుడు అతడు ప్రభూ! నాకుఆపదవచ్చినపుడు, నారాజధానిపైన ఎవరైనా దాడిచేసినపుడు రక్షించండి—అని వరము కోరాడు. శంకరుడు "తథాస్తు" అని అన్నాడు. ఆరాజు తనను అపరాజితునిగా భావించ నారంభించాడు. భగవానుని అశ్వమేధ అశ్వాన్ని పట్టుకున్నాడు. యుద్ధం జరిగింది.

సాక్షాత్తు శంకరుడు తన భక్త వత్సలతను చూపడానికి వీర మణిమహారాజు తరపున యుద్ధం చేశాడు శ్రీరాముని సైన్యంలో ముఖ్యమైన వీరులంతా మూర్ఛనొందారు. రామనామ ప్రభావంచేత హనుమ మాత్రమే మేల్కొనివున్నాడు. హనుమ శంకరునితో యుద్ధంచేయ నారంభించాడు. ఇదే భగవానుని లీల. హనుమగూడా రుద్రుని అవతారమే గదా! శంకరుడు సాక్షాత్తు రుద్రుడేగదా. పరస్పరం పోరాడుతున్నారు. రెండువైపులా సమానంగా వున్నప్పుడు వేరేచెప్పవలసినదేముంది?

శంకరునితో హనుమ-భగవాన్! మేము శ్రీరాముని సేవకులం. సేవకుల ధర్మాన్ని నిర్వర్తించడానికి మాత్రమే యుద్ధం చేస్తున్నాం. తమరు సర్వసమర్థులు, శ్రీరాముడు తమ భక్తుడు. అలాంటప్పుడు తమరు శ్రీరామరాజ్యపాలనలో ఎందుకు అంతరాయాన్ని కల్గిస్తున్నారు?

శంకరుడు — నాయనా! నీవు శ్రీరామభక్తికి పరవశుడవై యుద్ధం చేస్తున్నావు. నేను నాభక్తుని భక్తికిమెచ్చి యుద్ధం చేస్తున్నాను. భక్తునికి అభయాన్ని ఇచ్చాను.

హనుమ-అయితే, సరేనండి. నేనుగూడా యుద్ధాన్ని విరమించను.

ఇరువురిమధ్యా కొంతకాలం భయంకరంగా యుద్ధం జరిగింది. హనుమ పరాక్రమానికి మెచ్చి శంకరుడు - వీరాగ్రగణ్యా! నిజానికి నీవు మహావీరుడవు. ఇలాంటి యుద్ధం నీవు మాత్రమే చేయగలవు. నా దెబ్బలను తట్టుకొంటూ నా రథాన్ని

విరుగగొట్టడం నీకే సాధ్యమయింది. నీపట్ల నాకు మిక్కిలి సంతసంకల్గింది, కనుక ఏదైనా వరము కోరుకొనవలసినది.

హనుమ-తమ అనుగ్రహమే అన్నివరాలలోకి శ్రేష్ఠమైనది.

శివుడు - నీకు ఏమీ అపేక్షలేదనినాకు తెలుసు. అయినా నా సంతోషానికి ఏదైనా అడుగుము.

హనుమ - అయితే, నేను ద్రోణ పర్వాతాన్నుంచి ఔషధిని తీసికొని రానంతవరకు శత్రుఘ్న, పుష్కలులకు, మిగతా మూర్ఛిత సైనికులకు ఏవిధమైన హాని కలుగకుండా రక్షిస్తూ వుంటానని వరమివ్వవలసినది, అని అడిగాడు.

శంకరుడు "తథాస్తు" నీవు తిరిగి వచ్చేవరకు నేను వీరిని కాపాడుతాను. అని అన్నాడు.

హనుమ క్షీరసాగరం దగ్గరవున్న ద్రోణాచలంపైకి వెళ్ళాడు. కాని సంజీవనీ మూలికను మరిచిపోయినాడు. అప్పుడు తన తోకకికట్టి ద్రోణాచలాన్ని పెళ్ళగించ నారంభించాడు. ఇంతలో ఇంద్రుడు బృహస్పతి మొదలగు దేవతలతో కలిసి అక్కడికి వచ్చాడు. వజ్రాయుధంతో కొట్టుదామనుకున్నాడు. కాని బృహస్పతి రామభక్తుని జయించుట కష్టమనిచెప్పాడు. ఇతనితో ప్రేమపూర్వకంగా సఖ్యంజేకొసినడం మంచిదని – హనుమా! ఈద్రోణాచలాన్ని ఎందులకు పెళ్ళగించుతున్నావు? అని అన్నాడు.

హనుమ — అయ్యా! యుద్ధంలో శంకరుడు శత్రుఘ్న, పుష్కల, ముఖ్యులను మూర్ఛితులుగా చేశాడు. వారికొరకు సంజీవని తీసికొని వెళుతున్నాను.

బృహస్పతి — అయితే ఈ పర్వతాన్ని తీసికొనివెళ్ళి ఏం చేస్తావు?

హనుమ — ఔషధిని గుర్తించలేక పోవుటచేత పర్వతాన్నే తీసికొని వెళ్ళుతున్నాను.

బృహస్పతి-నీకు పర్వతం అక్కర్లేదన్నమాట. సంజీవనీ నాకు తెలుసు. ఆమూలికను నీకు ఇస్తేచాలుగదా?

హనుమ-నాకు ఔషధి కావాలి అంతే.

బృహస్పతి ఔషధిని వెదకి తీసి ఇచ్చాడు. హనుమ యుద్ధభూమికి వచ్చాడు. పుష్కల శరీరంలో ప్రాణం లేనట్లుగా అనిపించింది. ఔషధిని వాసనచూపుతూ-నేను శ్రీరాముని త్రికరణ శుద్ధిగా భావిస్తూవుంటే ఈబాలకుడు మేల్కొనాలి. - అని అంటూ వుండగా పుష్కలుడు లేచాడు.

ఆపైన శత్రుఘ్ననకు వాసనచూపుతూ-నేను జీవిత పర్యంతమూ బ్రహ్మచర్యవ్రతాన్ని పాటించివుంటే ఈ శత్రుఘ్నుడు వెంటనే జీవించాలి. అని అంటూవుండగా శత్రుఘ్నుడు నిద్రిస్తున్న పురుషుని మాదిరిగా లేచాడు. మరల యుద్ధం సాగింది. కాని శంకరుణ్ణి శత్రుఘ్నుడు ఎలా ఓడించగలడు? ఆయనకి మరల మూర్ఛ వస్తూవుంటే చూచి నవ్వి శంకరుడు-నాయనా? అహం భావాన్ని విడిచిపెట్టి అన్నగార్ని స్మరించు.

శత్రుఘ్నుడు రామనామాన్ని స్మరించుట మరిచిపోయినాడు. రామనామాన్ని జపించువాడు ఎల్ల వేళలా నిర్భయంగా వుంటాడు. హనుమ రామనామ ప్రభావం చేత నే మూర్ఛనొందలేదు. శంకరుడు జ్ఞాపకం చేయగనే శత్రుఘ్నుడు రామనామాన్ని స్మరించ నారంభించాడు శ్రీరాముని స్మరించగానే, శ్రీరాముడు ప్రత్యక్షమయినాడు. శంకరుడు శ్రీరాముని సత్కరించి పూజించాడు. శ్రీరాముడు— శంకరజీ! ఏమిటీ లీల చేయుచున్నావు?

శంకరుడు - నేను భక్తాధీనుడను. నన్ను శరణువేడిన వానిని రక్షిస్తాను.

భగవంతుడు— ప్రభో! ఇది మీకుతగినట్లుగా సేవున్నది. మీలో నాలో తేడా అంటూవుంటేకదా? మీరు ఎల్లప్పుడూ నా

హృదయంలో వుంటారు. నేను మీ హృదయంలో వుంటాను. మీలో నాలో భేదభావాన్ని చూసే మూర్ఖులు నరకంలో పడుతారు. మీభక్తులే నాభక్తులు, నాభక్తులే మీభక్తులు.

ఇలా అని భగవాన్ యుద్ధములో మూర్ఛనొందిన వీరులను స్మరించగానే అందరికి తెలివివచ్చింది. రాజా వీరమణి శ్రీరాముని పూజించి అశ్వాన్ని అప్పగించాడు. అశ్వాన్ని తీసికొని శత్రుఘ్న హనుమలు ముందుకుసాగారు. శ్రీరాముడు అయోధ్యకు తిరిగివచ్చాడు.

భక్తునిపైన భగవానుని అనుగ్రహం ఎల్లవేళలావుంటుంది. భక్తుల మనస్సులో అహంకారం కలిగినప్పుడు దాన్ని పోగొట్టుతాడు. శరీరము వున్నప్పుడు అహంకారం వచ్చేస్తుంది. భక్తులకుఅహంకారం కొద్దిక్షణాలు మాత్రమే వుంటుంది. భగవాన్ వెంటనే దానిని పోగొట్టి భక్తుని హృదయాన్ని పవిత్రించేస్తాడు.

అశ్వమేధ అశ్వం తిరుగుతూ మహర్షి వాల్మీకి ఆశ్రమానికి చేరింది. లవకుశులు దాన్నిపట్టుకున్నారు. హనుమ వారినిచూచినవ్వి-బాలులారా! వేళాకోళం చేయకండి, ఇది మామూలు గుర్రంకాదు. దీన్ని శూరవీరులు మాత్రమే పట్టుకుంటారు. మిమ్ములను పిల్లలని భావించి క్షమిస్తున్నాను. గుర్రాన్నివిడిచిపెట్టండి-అని అన్నాడు.

లవుడు-మేముగూడా వీరులమే. మా గురువులు, కులపతి అగు మహర్షి వాల్మీకిదగ్గర అస్త్రశస్త్రాలను ప్రయోగించడం నేర్చుకున్నాం.

హనుమ-నేర్చుకొని వుండవచ్చు. కాని మీరు మీ చిలిపి తనాన్ని వదలండి. ఈ సైన్యానికి రక్షకుడు శత్రుఘ్నుడు. మీలాంటి శూరవీరులెందరో వారికి సహాయకులుగా వున్నారు. ఎందులకు కయ్యానికి కాలుదువ్వి ప్రాణాలను పోగొట్టుకుంటారు?

కుశుడు-మీరు శూరవీరులయితే మాతో యుద్ధానికిరండి-అని వారిరువురు విల్లుపైన బాణాన్ని ఎక్కుపెట్టి యుద్ధానికి సన్నద్ధులైనారు. వారినిచూచి నవ్వి హనుమ ఆలోచించాడు—ఈ పిల్లలు నాతోయుద్ధం ఏంచేస్తారు, నేను యుద్ధంలో శంకరుని గూడా సంతోషపరిచాను.

భయంకరంగా యుద్ధం జరిగింది. హనుమ శత్రుఘ్నులను లవకుశులు మూర్ఛనొందునట్లు జేశారు. శత్రుఘ్న పుష్కలులను మిగతా సైన్యాన్ని మృతప్రాయులుగా జేసి హనుమ సుగ్రీవులను గుర్రంతోకకుకట్టి ఆశ్రమానికి తీసికొనివెళ్ళారు. గుర్రాన్ని ఆశ్రమంలో బంధించి తమ తల్లిదగ్గరకు వెళ్ళారు. మిక్కిలి స్నేహంతో తమ సంతోషాన్ని వెలిబుచ్చుతూ—అమ్మా! నీవు వచ్చిచూడు. మేము ఎంతగానో అందమైన గుర్రాన్ని తీసికొనివచ్చి బంధించాం.

అమ్మా! దాని మెడకి ఒక బంగారు పత్రం కట్టివున్నది.

జానకి-నాయనా! మీరు ఎవరిగుర్రాన్ని పట్టుకొని తీసికొనివచ్చారు? ఎవరివస్తువును అడగకుండా తీసికొనరాదు. మీరు కొంటెవాళ్ళలాగ తయారవుతున్నారు.

లవకుశులు-అమ్మా! మేముదొంగిలించి తీసికొని రా లేదమ్మా! యుద్ధంచేసి విజయాన్నిపొంది తీసికొనివచ్చాం. అయోధ్యలో ఎవరో రాముడనే రాజువున్నాడట. ఈ గుర్రం ఆయనిది. పుష్కల శత్రుఘ్నులు దానికి రక్షకులుగా వుండి గొప్పగా గొప్పలు పలికారు..తమను నిజమైన క్షత్రియులుగా చెప్పుకున్నారు. అప్పుడు మేము-భూమిపైన మీరేకాదు క్షత్రియులు. మేముకూడా క్షత్రియులమే. అని యుద్ధం చేశాం. యుద్ధంలో పుష్కల. శత్రుఘ్నులను చావకొట్టాం. వారి సైన్యాన్ని మూర్ఛనొందునట్లు చేసి గుర్రాన్ని తీసికొనివచ్చాం. అమ్మా! మరొక విషయం. మేము రెండుకోతులనుగూడా బంధించి తీసికొనివచ్చాం. అవి చాలా మంచికోతులు. మేము వాటితో ఆడుకున్నాం. అమ్మా! మేము మంచిపని చేశాంగదా! దీన్ని దొంగతనం అని అనరుగదా!

జానకి- అయ్యో! నాయనలారా! మీరుగొప్ప అనర్థం చేశారు. మీరు స్మరించినవారే అయోధ్యా మహారాజు. మీనాన్న గారు. శత్రుఘ్నుడు మీకు చిన్నాయనగారు. పుష్కలుడు మీచిన్న తమ్ముడై వుంటాడు. మీరు ఆలోచించకుండా గొప్ప అనర్థాన్ని తలపెట్టారు. ఆరెండుకోతులు ఎవరై వుంటారు! పదండి.గుర్రాన్ని ఎక్కడకట్టేశారో చూపండి!

లవకుశులు తల్లిని వెంటపెట్టుకొని గుర్రం దగ్గరకు తీసికొని వెళ్ళారు. సుగ్రీవహనుమలను చూచి జానకి స్తంభించి పోయింది. వారి మూర్ఛ తొలగిపోయింది.

సీతమ్మ-సుగ్రీవహనుమల్లారా! ఈపిల్లలు తొందరపడ్డారు. పెద్దగా భావించకండి. లంకను జయించిన మీరు ఈ పిల్లలచేతిలో ఎలా ఓడిపోయారు?

హనుమ నమస్కరించి-అమ్మా! మేము ఓడిపోలేదు. పరమ పవిత్రులమయాం. "ఆత్మావై పుత్రనామాసి" అన్నారుకదా! తండ్రే పత్నిగర్భాన్నుంచి పుత్రుని రూపంలో జన్మించుతాడు. మీరు మా స్వామి పుత్రులవడంచేత మాకూస్వాములే. స్వామి చేతిలో సేవకుడు ఎల్లప్పుడు పరాజితుడవుతాడు. భగవాన్ మా హృదయాలను పవిత్రం చేయడానికే ఈ లీలను చేయించాడు. అమ్మా! మీ దర్శన భాగ్యంచేత మేము ధన్యులమయాము. ఇక మాకు సెలవు.

అదేసమయంలో జానకి "నేను స్వప్నంలో గూడా శ్రీరామునితప్ప మరేపురుషుని చింతించకుండా వుండివుంటే శత్రుఘ్నుడు సైన్యంతో జీవించాలి." అని ప్రతిజ్ఞ చేసింది.

సీతమ్మఇలా సంకల్పం చేయగనే సైన్యమంతా జీవించింది. సుగ్రీవ, హనుమలు సీతమ్మ పాదాలకి నమస్కరించి సెలవు తీసకొని వెళ్ళారు. శ్రీరాముని అశ్వమేధ యజ్ఞం చాలా గొప్పగా జరిగింది. అందులో హనుమ గొప్ప పరాక్రమాన్ని చూపాడు. ఇక్కడ కొద్దిగా వర్ణించాము. వాల్మీకి రామాయణంలోనూ, పద్మపురాణంలోనూ, హనుమ గురించి విస్తారంగా వర్ణించారు.

శ్రీ రా మ ర క్ష స ర్వ జ గ ద్ర క్ష

రామజాపకుని రక్షణకు రామునితోనైనాసరే పోరాడు హనుమాన్

18

*శ్రీరామ నామామృత బీజరూప
సంజీవనీ చేన్మనసి ప్రవిష్టా।
హాలాహలం వా ప్రలయానలం వా
మృత్యోర్ముఖంవా విశతాంకుతోభీః॥

రామునికంటే ఆయన నామము గొప్పది. స్వామికంటే సేవకుడు గొప్పవాడు. భగవంతునికంటే భక్తుడు గొప్పవాడు. భగవాముని ప్రతిజ్ఞ కంటే భక్తుని ప్రతిజ్ఞ గొప్పది. భక్తుని విజయంపట్ల భగవంతునికి మిక్కిలిసంతోషం కలుగుతుంది: ఎందుకనగా తన భక్తుడు తనకంటేగొప్ప వాడవుతున్నాడుగదా,

ఒకనాడు శ్రీరామునితో హనుమ-ప్రభూ। చాలాకాల మయింది. మీరు అనుజ్ఞయిస్తే వెళ్ళి మాతల్లిగార్ని దర్శించి వస్తాను, అని అన్నాడు.

---

* శ్రీరామనామామృత బీజమనెడు సంజీవనీ మూలిక రసము హృదయంలో ప్రవేశించిన ఎడల హాలహల విషాన్ని త్రాగినా, ప్రలయాగ్నిలో ప్రవేశించినా, మృత్యుముఖంలోకి వెళ్ళినా భయపడవలసిన పనిలేదు. రామనామ జాపకుడు సర్వత్రా నిర్భయంగా వుంటాడు.

భగవాన్—హనుమా! ఇదికూడా అడగాలా? వెంటనే వెళ్ళిరా. అమ్మగారికి నానమస్కారంచెప్పు. అయితే ఎప్పుడు వెళ్లుతున్నావు?

హనుమ - ప్రసాదం పుచ్చుకున్న తరువాత.

భగవాన్ - సరే, వెళ్ళిరా.

హనుమ వెళ్ళడానికి తయారవుతున్నాడు, ఇంతలో కాశీ నుంచి ఒకరాజుగారు శ్రీరాముని దర్శనంకొరకు వస్తూవున్నారు. దారిలో నారదుడు కనుపించాడు. నారదుడు కలహప్రియుడుగదా! ఇద్దరిమధ్య కలహాన్ని పెట్టడం ఆయనకి సరదాగావుంటుంది. నారదుడు రాజుని-మీరు ఎక్కడకు వెళ్లుతున్నారండీ? అనిఅడిగాడు

రాజు-భగవన్! నేను శ్రీరాముని దర్శనానికి వెళ్లుతున్నాను.

నారదుడు—అయితే నేను ఒకమాట చెపుతాను, వింటావా? అని అన్నాడు,

రాజు సమస్కరించి - ఈ భూమండలంలో మీ మాటను ఎవరు వినరండీ? మీరు దేవతలకు, రాక్షసులకు అందరికీ పూజనీయులు. నేను ఏమి చేయవలసివుంటుందో, సెలవివ్వండి.

నారదుడు—సరే నీవు ఒక పనిచెయ్యి. సభలో శ్రీరాముని దర్శించు, కాని విశ్వామిత్రునకుమాత్రం నమస్కరించకు.

రాజు—ఎందులకు? భగవన్! ఇది మర్యాదకు విరుద్ధంగదా!

నారదుడు — దీనికి సమాధానం తరువాత చెబుతాను ప్రస్తుతం నామాట మన్నించు.

రాజు — సరే, అలాగేచేస్తాను— అని రాజసభలోకి వెళ్ళాడు. అక్కడ భగవంతునకు నమస్కరించి విశ్వామిత్రునకు నమస్కారం చేయకుండా కూర్చున్నాడు.

మనం ఎవరినుండి సన్మానితులం కావాలనుకుంటామో, వారు తెలిసి మనలను సన్మానించనియెడల, మనలను ఉపేక్షా భావంతో చూచినయెడల అట్టివారిపట్ల క్రోధం కలగడం సహజ మేగదా! విశ్వామిత్రునకు రాజు ప్రవర్తన చెడ్డగా అనిపించింది. సభలో అందరిఎదుట ఆయన ఏమీ మాట్లాడలేదు. తరువాత శ్రీరామునితో - రామా! నిన్ను మర్యాదాపురుషోత్తముడని అంటారు. నీసభలోనే మర్యాదకు భంగంవాటిల్లితే ఎలా?

భగవాన్-మహారాజ్! ఏ విధంగా మర్యాదకు భంగం కలిగిందో దయచేసి చెప్పండి.

విశ్వామిత్రుడు — నీవు చూడలేదా? నిండుసభలోకిరాజు వచ్చి నీకు నమస్కారం చేశాడు కాని నాకుచేయలేదు. ఇదినాకు మిక్కిలి అవమానంకాదామరి?

శ్రీరాముడు - భగవన్! అతను ఇంతకంటే గొప్ప అప రాధం చేశాడు. మీకు అవమానం జరగడం అలావుంచండి. అన్నిటికంటే గొప్పఅవమానం నాకు జరిగింది. నాగురువుగారికి

నిండుసభలో నమస్కరించకుండా ఎవరైనానాకు నమస్కరిస్తే ఇదినాకు సవాలుగాదా?

విశ్వామిత్రుడు - ఇలాంటి సిగ్గులేనివానికి కఠినమైన శిక్ష విధించాలి.

శ్రీరాముడు—తప్పనిసరిగా ఇలాంటివ్యక్తి దండనీయుడే. ఈరోజు సూర్యాస్తమయంలోపల ఆవ్యక్తిని చంపుతానని ప్రతిజ్ఞ చేస్తున్నాను, ఆవ్యక్తికొరకు మూడుబాణాలను పంపుతున్నాను. మూడులోకాల్లోనూ అతనిని రక్షించువారెవ్వరూ లేరు.

ఈమాట విని విశ్వామిత్రుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడైనాడు. ఒక్కక్షణంలో ఈవిషయం అంతటా వ్యాపించింది. రాజుగూడా విన్నాడు, నారదుని దగ్గరకువెళ్ళి-భగవన్! భగవంతుడు నన్ను చంపుతానని ప్రతిజ్ఞచేశాడు. ఇప్పుడేమిటి చేయడం?

నారదుడు - భగవంతుని ప్రతిజ్ఞను ఎదుర్కొనేశక్తి ఎవరికివుంది? మరెవ్వరి ప్రతిజ్ఞనైనా మార్చవచ్చును.

రాజుబ్రతిమలాడుతూ—ప్రభూ! నన్ను ఏవిధంగా నైనా సరే రక్షించండి.

నారదుడు - అయితే వెంటనేవెళ్ళి అంజనామాతపాదాలను ఆశ్రయించు. అభయదానమివ్వనంతవరకు ఆమె పాదాలను విడువవద్దు.

ఆపదలో వున్నవాడు ఏదైనాచేస్తాడు. ఒక్కపరుగున వెళ్ళి అంజనామాత పాదాలపైబడి ఏడవసాగాడు. ఆమె ఎంత గానోనచ్చజెప్పింది. కాని అతను లేవలేదు. చివరికి అంజనా అతనిని కష్టమేమిటో చెప్పమని అడిగింది.

రాజు - ఒకరు నన్ను చంపుతానని ప్రతిజ్ఞ చేశారు. ఆవ్యక్తినుంచి అభయదానమివ్వనంతవరకు నేను లేవను అని పలికాడు.

అంజనా మాతకు తన పుత్రుని బలంపట్ల పూర్తినమ్మకం వుంది. ఇందువలన ఆమె రాజుకు అభయదానమిచ్చినట్లుగా మూడుసార్లు ప్రతిజ్ఞచేసింది. అప్పుడురాజు జరిగిన కథనంతా వివి పించాడు. అంజనా అన్నది: నాయనా-ఈకార్యము చాలా కఠిన మైనది, శ్రీరాముని ప్రతిజ్ఞను ఎవరు ఎదుర్కొనగలరు? అయినా ప్రియత్నిస్తాను.

ఇంతలో హనుమవచ్చి తల్లికి నమస్కరించాడు. ఆమె హనుమను ఆశీర్వదించి-నాయనా! నాపని ఒకటివుంది. చేస్తావా? అని అన్నది.

హనుమ - అమ్మా! నీవు ఆదేశించితే తప్పక చేస్తాను.

అంజనా_నాయనా! మిక్కిలి కఠినమైన కార్యము.

హనుమకు తన బలంపట్ల నమ్మకం వుండనేవుంది-అమ్మా! కార్యం ఎంత కఠినమైనాసరే నేను చేస్తాను. నాబలంపట్ల ఏమాత్రం శంకించవద్దు.

అంజనా-నాకు నీ బలంపట్ల నమ్మకం లేకపోలేదు. అయినా నాకార్యము మిక్కిలి కఠినమైంది. మూడుసార్లు ప్రతిజ్ఞ చేయనంత వరకు చెప్పను.

హనుమ వెంటనే ప్రతిజ్ఞ చేశాడు.

అంజనా విషయమంతా చెప్పింది. హనుమవిని - అమ్మా! ఈ కార్యము చాలా కఠినమైనది. శ్రీరాముని ప్రతిజ్ఞను ఎవరు ఎదుర్కొనగలరు? శ్రీ రామునితో పోరాడుశక్తి ఎవరికివుంది? అని అన్నాడు.

అంజనా — ఏ విధంగానైనాసరే, శరణాగతుని రక్షించి తీరాలి.

హనుమ — సరే, ఏదైనా ఉపాయాన్ని ఆలోచిస్తాను. సూర్యాస్తమయం వరకు వ్యవధి వుందిగదా! నాకుసెలవు ఇవ్వండి. అని రాజుని తీసికొని వెంటనే అయోధ్యకు చేరాడు. ఆ రాజుని సరయూనదిలో నడుంలోతు నీటిలో నిలబెట్టి—ఓరాజా! నీవు ఆపకుండా రామనామాన్ని స్మరించు. పాపం ఆతను భయపడిపోయి రామనామాన్ని స్మరిస్తున్నాడు.

హనుమ భగవంతుని దగ్గరకువెళ్ళి నమస్కరించి-ప్రభూ! నాకు ఒక వాగ్దానం చేయండి, అని అన్నాడు.

భగవాన్ - హనుమా! నీకు ఏమి కావాలో చెప్పు.

హనుమ—భగవాన్! మీ నామాన్ని నిరంతరమూ స్మరించు వానిని రక్షించమని కోరుతున్నాను. మీ నామాన్ని స్మరించువానిని ఎవరూ దండించరాదు.

భగవాన్ — నా నామాన్ని స్మరించువానిని రక్షించుటలో నీవు నిరంతరమూ సమర్థుడవవుతావు-అని ఆశీర్వదించాడు. అంతే ఇంకేముంది: హనుమ తనగదను తీసుకొని సరయూనది ఒడ్డున నిలబడి రాజుతో "రామనామాన్ని ఆపకుండా స్మరించు" అని పలికాడు.

ఈ విషయం అంతటా వ్యాపించింది. శ్రీరాముడు చంపుతానని ప్రతిజ్ఞచేసిన వ్యక్తిని హనుమ రక్షిస్తూవున్నాడు. నగరంలో స్త్రీ, పురుషులందరూ ఈ అద్భుత దృశ్యాని చూడడానికి తండోపతండాలుగా వస్తున్నారు. అంతటా కోలాహలంగావుంది. ప్రజలు తమలోతాము అనుకొంటున్నారు-భక్తుడు, భగవంతుడు ప్రతిజ్ఞలో ఎవరు విజయాన్ని సాధిస్తారో చూడాలి. శ్రీరాముడు సూర్యాస్తమయంలోపల రాజుని చంపుతానని ప్రతిజ్ఞ చేశాడు. అతనిని హనుమ రక్షిస్తున్నాడనికూడా విన్నాడు. అయినా భగవాన్ తన బాణాన్ని ప్రయోగించాడు, హనుమ రాజుని కాపాడుతూ వున్నాడు. రాజు నిరంతరమూ రామనామాన్ని బిగ్గరగా స్మరిస్తున్నాడు.

బాణం రానేవచ్చింది. కాని రామనామాన్ని స్మరించు వానిని ఏ అస్త్ర శస్త్రమూ ఏమీ చేయజాలదని శ్రీరాముడు ప్రతిజ్ఞ చేసివున్నాడు. రాజు నిరంతరమూ రామా-రామా అని అంటున్నాడు.

బాణం అతను రామనామాన్ని ఎప్పుడు ఆపుతాడా, వధించుదామని చూస్తూవుంది. రాజు మానకుండా రామనామాన్ని స్మరిస్తూ వుండ డంచేత బాణం తిరిగి శ్రీరామునిదగ్గరకు వెళ్ళి - ప్రభూ! ఆ రాజుని హనుమాన్ రక్షిస్తున్నాడు. నేను ఏమీ చేయలేక తిరిగి వచ్చాను-అని తెలిపింది.

ఈవిషయం వినగానే శ్రీరామునకు మిక్కిలి కోపం వచ్చింది. ఆయన దానికంటె తీవ్రమైన బాణాన్ని ప్రయోగించాడు. హనుమ రాజుతో - చూడవయ్యా. ఇక "సీతారాం సీతారాం" అని బిగ్గరగాస్మరించు. అని అన్నాడు. ఇంకేముంది? నామానికి రెండురెట్లు శక్తి వచ్చింది, నామాన్ని ఎప్పుడు ఆపుతాడా చంపుదామని బాణం చూచింది. హనుమ చూస్తూనే వున్నాడు, బాణం ఏమీ చేయలేక తిరిగి వెళ్ళిపోయింది. శ్రీరామునకు విశేషంగా క్రోధంవచ్చింది. మూడవ బాణాన్ని తీసకొని రాముడు సరయూ తటానికి వెళ్ళి ఆరాజుని, హనుమనుగూడా చంపుతాను అని బాణాన్ని ఎక్కుపెట్టి సరయూనది వైపుకి వెళ్ళాడు, హనుమ ఆలోచించి రాజుతో - "జయ సీతా రామ్ జయ హనుమాన్" అని బిగ్గరగా స్మరించమన్నాడు. సీతా, రామ, హనుమ మూడునామాలు కలియడంచేత మూడురెట్లు శక్తి వచ్చింది. శ్రీరాముడు హనుమను చంపడానికి వెళ్ళుతున్నాడు అని విని వసిష్ఠులవారు ఎక్కడ అనర్థం జరిగిపోతుందో అని భావించి ఒకక్కపరుగున హనుమ దగ్గరకు వెళ్ళి - నాయనా! నీవు ప్రతిరోజూ ఏదో ఒక గొడవ తెచ్చిపెడుతుంటావు. ఈ రాజును

విడిచిపెట్టు. శ్రీరాముని ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకోననిమ్ము. ఒక రాజు చనిపోతే ఏమవుతుంది. అతను విశ్వామిత్రుని అవమానపరచి గొప్పతప్పుచేశాడు. ఇతన్ని సూర్యాస్తమయం లోపల చంపు తానని రాముడు ప్రతిజ్ఞచేశాడు. సూర్యాస్తమయం కానున్నది. అందుచేత శ్రీరామునకు మిక్కిలి కోపం వస్తున్నది — అని అన్నారు.

అప్పుడు హనుమ - గురువుగారూ! మీరు అంటున్న దేమిటి? శ్రీరాముడు ఆరాజుని చంపుతానని ప్రతిజ్ఞచేశాడు. రామ నామాన్ని స్మరించువానిని రక్షిస్తానని నేను ప్రతిజ్ఞచేశాను. ప్రతిజ్ఞకొరకు నేను నాప్రాణాలనుగూడా అర్పిస్తాను. శ్రీరాముడు నన్ను వధించినాసరేఅని-అన్నాడు.

నిరంతరమూ రామనామాన్ని స్మరించడంచేత రాజు కంఠం ఎండిపోయింది. అప్పుడు హనుమ రాజు కంఠంలో స్వయంగా ప్రవేశించి రామనామాన్ని జపిస్తున్నాడు. అందరూ గుమిగూడారు శ్రీరాముడు హనుమను ఎలాచంపుతాడో చూడ డానికి విశ్వామిత్రుడుగూడా వచ్చాడు. అప్పుడు వసిష్ఠుడు రాజుతో- ఏమయ్యా! నీవు విశ్వామిత్రుని పాదాలను పటుకోవయ్యా? నీకు అభయదానమివ్వనంతవరకు విడిచిపెట్టకు అని—అన్నాడు.

వసిష్ఠులవారు చెప్పినట్లుగా రాజు "జయసీతారాం జయ హనుమాన్" అంటూవిశ్వామిత్రుని పాదాలపైన పడ్డాడు. అతని పట్ల మహర్షికి దయకలిగి అభయదానమిచ్చాడు. మహర్షి

శ్రీరామునితో - రామా! ప్రాయశ్చిత్తమైపోయింది. ఇతన్ని క్షమించి హనుమకు అభయదాన మొసంగవలసినది - అని అన్నాడు.

గురువుగారి ఆదేశాన్ననుసరించి శ్రీరాముడు రాజును క్షమించాడు. హనుమకు విజయం కలిగింది. అందరూ బిగ్గరగా "హనుమాన్ కిజాం" "జయ హనుమాన్‌కీ" అని గర్జించారు.

ఈ విషయాన్ని విని అంజనాదేవి మిక్కిలి ప్రసన్నురాలై వెంటనే శ్రీరాముని దర్శించడానికి అయోధ్యకు వచ్చింది. అంజనామాతను చూచి శ్రీరాముడు లేచి ఆమెకు నమస్కరించి క్షేమాన్ని అడిగి నవ్వుతూ అమ్మా! — మీ పుత్రుడు మహా వీరుడు. అతనితో సమానమైన బలవంతుడు ఈజగత్తులోనే లేడు. నన్ను గూడా జయించాడు.

ఈమాట వినేసరికి అంజనా మనస్సులో కొద్దిగా అభిమానం కలిగింది. ఆమె-రామా! నీకు ఎల్లప్పుడూ దిగ్విజయం చేకూరుగాక! అని అంతఃపురంలోకి వెళ్ళింది. కౌసల్య అంజనా మాతను ఎంతగానో సత్కరించింది. అదేసమయంలో అగస్త్యుని తల్లి గూడ వచ్చింది, ఇప్పుడు మువ్వురు తల్లులమధ్య చర్చసాగింది.

వివాహ యోగ్యులైన ఆడపిల్లలు కలుసుకున్నప్పుడు తమలోతాము తమ భావివరుణ్ణిగురించి నాకు ఇలాంటి వరుడు

లభించాలి. అలాంటి వరుడు కావాలి అని చర్చించుకుంటారు. తల్లులు కలుసుకున్నప్పుడు తమ తమ భర్తలగురించి మాట్లాడు కుంటారు. వారు అలాంటివారు. ఒకనాడు ఆయన నాతో ఇలా అన్నారు, నేనుగూడా గట్టిగా అన్నాను. ఆయనకు ఫలానా వస్తువు ఇష్టము, ఫలానా రంగుబట్టలునచ్చుతాయి, మొదలగు విషయాలు.

ముదుసలి తల్లులు కలుసుకున్నప్పుడు తమ తమ పుత్రుల బలపరాక్రమాలను పొగడుతారు. నా కుమారుడు ఫలానా సభలో దిగ్విజయాన్ని సాధించాడు, ఫలానా పనిచేశాడు. పుత్రుల పొగ డ్తను వింటుంటే వారికి సుఖం కలుగుతుంది. ఈ తల్లులు ముగ్గురు ముసలివారు. కనుక ఈ ముగ్గురు తమ పుత్రులను గురించి చర్చించుకుంటున్నారు. కౌసల్య అన్నది- నా రాముడు అమాయకుడు కాని అతను మహాపరాక్రమశాలి, శతయోజనాల సముద్రంపైన వంతెనను నిర్మించాడు, సైన్యాన్ని తీసికొని లంకానగరానికి వెళ్ళాడు. ఇది సామాన్యమైన కార్యమా?

అంజనామాత వుండబట్టలేక - సముద్రవిషయమంటారా, రాముడు వంతెనమీదుగా లంకకు చేరాడు. నా హనుమ వున్నాడే ఒక్కదూకుదూకి సముద్రాన్ని దాటి వెళ్ళాడు.

అగస్త్యుని తల్లి - నాకుమారుడు వున్నాడే సముద్రాన్ని ఒక్కదోసెట్లోనే త్రాగేశాడు గనుక అతనే గొప్పవాడు.

కౌసల్య అన్నది — నా రాముడు గొప్పవాడు, కనుకనే రావణుని చంపాడు.

అంజనా- ఆ రాముణ్ణిగూడా నాకుమారుడు ఓడించాడు.

అగస్త్యుని తల్లి — రామునకు అస్త్రశస్త్రాలన్నీ నా కుమారుదేకదా ఇచ్చింది.

ఈ విధంగా ముగ్గురు తల్లులమధ్య వివాదం కొనసాగుతున్నది. శ్రీరాముడు అక్కడకు వచ్చి నవ్వి - ఏమిటి విశేషం అనిఅన్నాడు.

కౌసల్య అన్నది—ఒక విషయాన్ని గురించి వాదించుకొంటున్నాం. ఎవరు గొప్పవారో — నీవు నిర్ణయించి చెప్పాలి. శ్రీరాముడు నిష్పక్షపాతంగా నిర్ణయించుతాడని నమ్మకంవుంది. శ్రీరాముణ్ణి న్యాయమూర్తిగా ముగ్గురూ స్వీకరించారు.

ముగ్గురి విషయాన్ని విని శ్రీరాముడు అన్నాడు— తల్లులారా, చూడండి. నేనుగానీ, హనుమగానీ, అగస్త్యుడుగానీ ఎవరూ గొప్ప వారు కాదు. నిజానికి అందరికంటే నా పేరు గొప్పది. రామనామ ప్రభావం చేతనే గొప్పతనం వస్తుంది. హనుమకు రామనామంవల్లనే విజయంప్రాప్తించింది. ఈ మాట వినగానే ముగ్గురు తల్లులకు మిక్కిలి సంతోషం కలిగింది.

ప్ర ద క్షి ణ శ్లో క ము

* ఆంజనేయం మహావీరం బ్రహ్మవిష్ణు శివాత్మకమ్।
తరుణార్క ప్రభంశాంతం రామదూతం నమామ్యహమ్॥

ఇది చదువుచు హనుమద్విగ్రహమునకు గాని, యంత్రమునకుగాని ప్రదక్షిణ మొనర్చిన సకలారిష్టములు నివారణమగును. సకలవాంఛలు నెరవేరును.

శ్రీ రామ రక్ష – సర్వ జగద్రక్ష

రౌద్ర రూపుడైన హనుమాన్

19

మహాశైలం సముత్పాట్యధావంతం రావణంప్రతి
తిష్ఠతిష్ఠరణే దుష్టఘోరరావం సముత్సృజన్
లాక్షారసారుణం రౌద్రం కాలాంతకయమోపమం
జ్వలదగ్ని లసన్నేత్రం సూర్యకోటి సమప్రభం
అంగదాద్యైర్మహావీరై ర్వేష్టితం రుద్రరూపిణం
ఏవంరూపం హనూమంతం ధ్యాత్వా యః ప్రజపేన్మనుం॥

హనుమ విజానికి ఏకాదశ రుద్రుడు ఈయనలోను రుద్రునిరూపంలోను ఏమీ తేడాలేదు. ఈయన ఎల్లప్పుడూ తన రౌద్రరూపాన్ని త్యజించి దాసభావంలో సౌమ్యంగానూ శాంతంగానూ వుంటాడు. ఒక్కొక్కప్పుడు తన రుద్రరూపాన్నికూడ చూపుతాడు. భక్తుల ప్రసన్నతకొరకే ఈయన ఇలా చేస్తూ వుంటాడు.

---

* పెద్దపర్వతాన్ని పెళ్ళగించి రావణుని చంపడానికి బిగ్గరగా కేకలు పెడుతూ వెళ్ళుతూ–ఓరీదుష్టుడా! ఆగు, ఆగు, లక్కమాదిరి ఎర్రనిరంగు గల్గిన కాలాంతకయమునితో సమానుడు, రౌద్రరూపుడు, అగ్నిమాదిరి జాజ్వల్యమాన నేత్రములు గల్గిన, కోటిసూర్యులకాంతి కల్గిన రుద్ర రూపుడు అగు హనుమను అంగదుడు మొదలగు మహావీరులు చుట్టూజేరి వున్నారు. ఇలాంటి హనుమ రూపాన్ని ధ్యానించిన తప్పక కోరిక నెరవేరును.

ఒకసారి శని - హనుమాన్! నిన్ను బాధిస్తాను. అని అన్నాడు.

హనుమ — ఇంతటి పెద్ద జగత్తు వుండగా నన్ను ఎందుకు బాధిస్తావు?

శని - నేను అందర్ని బాధిస్తూవుంటాను. నిన్ను గూడా బాధిస్తాను.

హనుమ - ఏ అవయవాన్ని బాధిస్తావు?

శని - శిరస్సును.

హనుమ-అయితే నా శిరస్సుపైన కూర్చొనుము.

శని హనుమ శిరసుపైనఎక్కి కూర్చున్నాడు. వెంటనే హనుమ ఒక పెద్ద పర్వత శిఖరాన్ని తీసికొని తన తలపైన బాదుకున్నాడు. శని అణిగిపోయి-మహారాజ్! మీరే స్వయంగా తలను బాదుకుంటుంటే నేను ఏంచేయగలను? మీరు సాక్షాత్తు రుద్రుని స్వరూపులు, అని అన్నాడు.

ఒకసారి సీతమ్మకు హనుమ తన రౌద్రరూపాన్ని చూపించాడు. సీతమ్మ శ్రీరామునితో — నేను హనుమను భోజనానికి ఆహ్వానించాలని అనుకుంటున్నాను. అని అన్నది.

శ్రీరాముడు - ప్రియే! నీవు భోజనానికి పిలవవద్దు, హనుమకు భోజనం పెట్టడం సామాన్య విషయంకాదు, మంగళవారంనాడు కాని లేక శనివారంనాడు కాని అడ్లుతినిపించావంటే హనుమ సంతృప్తి చెందుతాడు.

సీతమ్మ - లేదండి, నేను హనుమకు కడుపునిండా భోజనం పెట్టాలనుకున్నాను. అని అన్నది.

భగవాన్ - నీవు ఇతని కడుపు నింపలేవు, అని అన్నాడు.

సీతమ్మ - మీరు ఏమిటి అంటున్నది? నా దగ్గర వేలమంది దాస దాసీలు, సేవకులు వున్నారు. హనుమ ఏమితిన్నాసరే పెడతాను.

భగవాన్ — అయితే సరే. నీకు ఇష్టమువచ్చినట్లు చేయుము. సీతమ్మ హనుమను భోజనానికి పిలిచింది. అంతే, హనుమ తనరుద్రరూపాన్ని ధరించి భోజనం చేయడం ప్రారంభించాడు. వడ్డన చేస్తున్న పదార్థాలనన్నిటినీ స్వాహాచేస్తున్నాడు. లడ్డగంపలు ఖాళీ అయిపోయినాయి. పాయసాన్ని త్రాగేశాడు. సీతమ్మ గాబరాపడి శ్రీరాముని స్మరించింది. భగవాన్ ప్రత్యక్షమై చూచాడు. హనుమ రుద్రుని రూపంలో భోజనం చేస్తున్నాడు. అతని శిరస్సుపైన వెనుకనుంచి "ఓంనమశ్శివాయ" అని వ్రాసి- మహారాజ్! ఇకతృప్తిచెందు అని అన్నాడు. వెంటనే హనుమ తృప్తిచెందాడు.

హనుమ రుద్రుని రూపంలో అర్జునుని రథంపైన వున్నాడని శ్రీకృష్ణునకు తెలును. పాండవసైన్య పరాజయాన్ని చూచినప్పుడు హనుమ ఒక్కసారి గర్జించేవాడు, ఈయన గర్జనకి కౌరవసైన్యం యోజనాల దూరం వెనుకకు పారిపోయేది.

ఒకసారి కర్ణుడు అర్జునుని రథాన్ని వెనుకకు గెంటాడు. భగవాన్ కర్ణుని పొగడుతూ-సూర్యనందనా! నీవు చాలా గొప్ప పని చేశావు. నీవు తప్ప ఇలా ఎవరూ చేయలేరు. అని అన్నారు.

అర్జునుడు — భగవాన్! నేను ఇంతగా కష్టపడుతున్నాను. ఎన్నోసార్లు కర్ణుని రథాన్ని పడగొట్టాను, కాని మీరు ఎప్పుడూ పొగడలేదు. ఇతన్ని పొగిడేస్తున్నారు! ఏమిటి విశేషం? అని అన్నాడు.

భగవాన్ - అర్జునా! నీకు తెలియదు. నీ రథంపైన హనుమ సాక్షాత్తు వుండడంచేత నీ రథం సురక్షితంగా వుంది. లేకుంటే దివ్య బాణాలకి ఇదిఎప్పుడో భస్మమైపోయేది. ఎవని రథంపైన రుద్రరూపుడైన హనుమ వుంటాడో అతని రథాన్ని ఎవరూ కదల్చలేరు. అని అన్నాడు. అప్పుడు అర్జునునకు కలిగిన భ్రమ తొలగిపోయింది.

ఒకసారి భీమునకు గూడా హనుమ తన రౌద్రరూపాన్ని చూపాడు. ద్రౌపదికి ఒక శతదళ పద్మం దొరికింది. ఆమె అలాంటి పద్మాలనే కావాలని కోరింది. భీముడు ఆమె కోర్కెను తీర్చటానికి గంధమాదన పర్వతంవైపుకి వెళ్ళాడు. హనుమ ఆలోచించాడు-ఈ భీముడు ముందుకి వెళ్ళి చిక్కుల్లో పడిపోతాడు. ఇతను నా చిన్నసోదరుడు, ఇతన్ని ఆపుచేయాలి. అని ఒక సామాన్య ముదుసలి రోగిష్టి కోతివేషాన్ని ధరించి మార్గానికి అడ్డుగా పరున్నాడు. భీముడు దారిలోనుంచి తొలగమన్నాడు.

హనుమ – నాయనా! ఎక్కడికి వెళ్ళుతావు? ముందుదారి లేనేలేదు, మానవులు ముందుకి వెళ్ళరాదు. అని అన్నాడు.

భీముడు–మార్గముందో, లేదో, నాకు తెలుసు. నాకు అడ్డుతొలగుము, అని అన్నాడు.

హనుమ – నాయనా! నీవు చూడడంలేదా? నేను ముసలి వాణ్ణి, రోగగ్రస్తుణ్ణి. నేను లేవలేను, కూర్చొనలేను. నీవు వెళ్లా లనుకొంటే నాతోకను దాటివెళ్ళు, అని అన్నాడు.

భీముడు – నాయనా! నీకు తెలియదు, సర్వేశ్వరుడు అందరిలో నివసిస్తున్నాడు, శక్తివున్నంత వరకు ఎవరిని దాటి పోరాదు. అని అన్నాడు.

హనుమ – నీకు బలముంటే నా తోకను ప్రక్కకు తొల గించి వెళ్ళిపో– అని అన్నాడు.

భీముడు ఎడమచేతితో తోకను కదిపాడు. కదలలేదు. రెండుచేతులతో కదిపాడు, కాని లాభం లేకపోయింది. తన బలా న్నంతా ప్రయోగించి ప్రయత్నించాడు—నోట రక్తం పడ నారంభిం చింది. చివరకు నమస్కరించి—మీరుచూడబోతే సామాన్యవాన రు లనిపించడంలేదు. ఇంతటి బలాన్ని నేను ఎక్కడా చూడలేదు అని అన్నాడు.

హనుమ నవ్వి—నేను మీ పెద్దఅన్నగారిని, హనుమను.

హనుమ పేరు వినగానే భీముడు నమస్కరించి-నేను అనుకుంటూనే వున్నాను. చాలాకాలాన్నుంచి మిమ్మలను దర్శిం చాలను కున్నాను, ఈ విధంగా దర్శన భాగ్యాన్ని కలుగజేశారు. ధన్యుడనైతిని.

హనుమ-భీమసేనా! ధృతరాష్ట్రుని పుత్రులు మీకు దుఃఖాన్ని కలుగజేశారని విన్నాను. దుర్యోధనుని దుర్బుద్ధికి మీ సోదరులంతా వనాల్లోతిరుగుతున్నారట. ఈనాడు మిమ్మలను ఇలాంటి పనిచేయ డం చూచి అడ్డువచ్చాను-అని అన్నాడు.

భీముడు—మహారాజ్! మీరు దారిలో ఎందుకు అడ్డుగా పరున్నారు?

హనుమ- ఇలాపరుండకపోతే మీరు మామూలుగా ఒప్పు కుంటారా! యుద్ధానికి సన్నద్ధులయేవారు. మన మిరువురం పవన పుత్రులమే. సోదరులమధ్య యుద్ధం జరగడం ఏమంతమంచిపని కాదుగదా! అందుకని పరున్నాను.

భీముడు — నాకు ఇంకొక సందేహముంది. మీరు శత యోజనాల సముద్రాన్ని దాటారని విన్నాను. ఇంతటి చిన్న రూపంలో ఎలాదాటారు?

హనుమనవ్వి-చూడు సోదరా! యుగాలనుబట్టి నారూపా లువుంటాయి, సత్యయుగంలో, త్రేతాయుగంలో, ద్వాపర యుగంలో కలియుగంలో నా రూపం వేరువేరుగా వున్నది. సముద్రాన్ని దాటివెళ్ళిన నారూపం వేరుగావుంది.

భీముడు–భగవన్! మీరు ధరించిన రూపాన్ని చూడాలని నా కోరిక.

హనుమ–సోదరా! అది నా రౌద్రరూపం ఆ రూపాన్ని చూచి మీరు ఏంచేస్తారు?

భీముడు – ఏమీలేదు! ఒక్కసారి మీ ఆ భయంకర రూపాన్ని చూడాలని వుంది.

హనుమ–అది నా రుద్రరూపం. దాన్ని మీరు చూడలేరు. మీరు భయపడతారు.

భీముడు – నాకు భయంలేదు. నేను చూస్తాను.

హనుమ వెంటనే ఒక విశాల పర్వత శిఖరంపైకి వెళ్ళి తన భయంకర రూపాన్ని చూపాడు ఆ రూపాన్ని చూచి భీముడు గజ-గజ వణికిపోయి కళ్ళు మూసుకొని–సోదరా! మీ రూపాన్ని చూచాను. చాలు, చాలు, మీరు తిరిగి చిన్న రూపాన్ని ధరించండి అని అన్నాడు.

భీముడు – భగవన్! మీ ఈ రూపాన్ని చూచిన తరువాత నాకు ఒక సందేహం కలుగుతున్నది.

హనుమ – ఏమిటి ఆ సందేహం?

భీముడు–మీరూపం ఇంత భయంకరమైనప్పుడు మీరే ఒంటరిగా రావణుని చంపగలరుగదా, మరి రాముడు సేతువుని ఎందుకు నిర్మించాడు? ఇంతమంది వానరులను ఎందుకు పోగుచేశాడు? ఇన్ని రోజులు యుద్ధం ఎందులకు చేశాడు? సంజీవనీని ఎందులకు తెప్పించాడు? అని అన్నాడు.

హనుమ - భీమసేనా! మీరు చెబుతున్నది యధార్థమే. ఒక్క రావణుడేంఖర్మ. అలాంటి చాలామంది రావణులను వధించ గలను. నేను ఒంటరిగానే వెళ్లి రావణుని హతమార్చే వాడివి. లంకను సముద్రంలో ముంచేవాడిని. నాకు అసాధ్యమంటూ ఏదీ లేదు. కాని సోదరా! ఈ రామచరిత్ర ఎలా రచించబడేది. శ్రీరాముని కీర్తి ఎలా విస్తరింపబడేది. రామాయణమను భవ సేతువు ఏలా నిర్మించబడేది? ఈరామ చరిత్రను ఆశ్రయించి అసంఖ్యాక జనులు భవసాగరాన్నించి తరిస్తున్నారు. సృష్టివుండు నంతవరకు తరిస్తూ వుంటారు. ఆ రామచరిత్రను ఆశ్రయించే నేను జీవిస్తున్నాను. రామ చరిత్రలేకపోతే నేను ఒక్కరోజుకాదు ఒక్క క్షణంగూడా జీవించే వాడనుకాను. అని అన్నాడు.

భీముడు - మీరు నిజం చెబుతున్నారు. నా సందేహానికి సమాధానం లభించింది.

హనుమ—సోదరా! దుష్టదుర్యోధనునిపైన నాకు మిక్కిలి కోపం వస్తున్నది. ఇతను జూదంలో మిమ్మలను మోసంచేసి వనవాసాన్ని కలుగజేశాడు. మీరు చెప్పినచో నేను ఇప్పుడేవెళ్లి హస్తినాపురంపైన రాళ్ళవర్షం కురిపిస్తాను. ధృతరాష్ట్రిని పుత్రు లనందర్ని చంపివస్తాను. అన్యాయానికి, అధర్మానికి, అత్యాచారా నికి, మోసానికి ఫలితం ఎలావుంటుందో వారికి చూపించివస్తాను- అని అన్నాడు.

ఇది విని భీముడు హనుమ పాదాలుపట్టుకొని - ప్రభూ! మీరు ఆ ధృతరాష్ట్రిని పుత్రులపైన క్రోధాన్ని చూపకండి.

దోమను చంపడానికి ఇంతపెద్ద ప్రయత్నం చేయనవసరం లేదు. మీ దెబ్బను సహించే సామర్థ్యమెవరికివుంది? మీరు నన్ను ఆశీర్వదించండి. మీ ఆశీర్వాదం వలన యుద్ధంలో ధృతరాష్ట్రునినూర్గురు పుత్రులను చంపగలను—అని అన్నాడు.

హనుమ – నేను మనసారా ఆశీర్వదించుతున్నాను. నేను అర్జునుని రథంపైనవుండి మీకు సహాయంచేస్తాను, అర్జునుడు చాలకాలం నన్ను ఆరాధించాడు, సదా అతనికి సహాయంచేస్తానని వరమిచ్చాను. మీరు ఏవిధంగానూ చింతించకండి. యుద్ధంలో మీకు తప్పకవిజయం చేకూరుతుంది. మీరు ఈ దుష్టకౌరవులను చంపి అఖండ భూమండలానికి రాజు లవుతారు అని అన్నాడు.

ఆపైన భీముడు హనుమకు నమస్కరించి కౌగిలించుకున్నాడు. హనుమ ఎన్నోవిధాల ఆశీర్వదించి పద్మములు లభించు మార్గాన్ని చూపాడు.

హనుమ చెప్పిన మార్గాన వెళ్ళి భీముడు ఎన్నోపద్మములను తీసికొవి తిరిగివచ్చాడు. భీముడు జరిగిన కథనంతా ధర్మరాజుకు వినిపించాడు. ధర్మరాజు హనుమ దర్శనము కలిగినందులకు సంతసించి ఇలాంటి సాహస కార్యములను చేయవద్దని హెచ్చరిక చేశాడు.

ఈ విధంగా రామకథా రసికుడైన హనుమకు ఎన్నో రూపాలు వున్నాయి.

శ్రీరామ జయ రామ జయ జయ రామ

నిత్యము భగవత్సన్నిధిని చదువ దగినశ్లోకము

యావదా వర్తతే చక్రం యావతీచ వసుంధరా ।
తావత్వమిహ సర్వస్య స్వామిత్వ మనువర్తయ॥

ఈ కాలచక్రము ఎంతకాలముసాగుచుండునో, ఈ భూమి ఎంతకాలమునిలచియుండునో, అంతకాలము నీవీ సర్వవిశ్వము నకు స్వామివై యుందువు గాక।

శ్రీరామ జయ రామ జయ జయ రామ

గర్వాన్ని అణచి వేయుటకు ఉద్యుక్తుడైన హనుమాన్

20

* లోకవాసనయా జన్తోః శాస్త్రవాసనయాపిచ ।
దేహవాసనయా జ్ఞానం యథావన్నైవ జాయతే॥

ఒక్కొక్కప్పుడు భక్తులకుగూడా పరాభవం జరుగుతున్నట్లుగా కనబడుతుంది. నిజానికి భగవద్భక్తులకు ఎన్నటికీ పరాభవం కలుగదు. పరాభవంచేత వారి మనస్సుని భగవాన్ ఎంతగానో పవిత్రం చేస్తాడు. అన్ని అనర్థాలకు అభిమానమే మూలకారణము. భక్తుని మనస్సులో ఏ కొంచెం అభిమానం కల్గినా భగవాన్ దానిని వెంటనే పోగొట్టడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. భక్తునిహృదయంలో అభిమానం స్థిరంగా నిలిచిపోకుండా చూస్తాడు. ఆవు తన దూడ శరీరమును నాలుకతో నాకి — నాకి దాన్ని స్వచ్ఛంగా చేసినట్లుగా భగవాన్ తన భక్తుని మనస్సులో ఉదయించిన అభిమానాన్ని పరాభవ నాటకాన్ని చూపి అతన్ని నిరభిమానునిగా చేస్తాడు. ఇందువలన భక్తునకు ఎక్కడైనా అవ

---

* శ్రీరాముడు హనుమతో — చూడు హనుమ ! లోకవాసనా, శాస్త్రవాసనా, దేహవాసనా ఈ విధంగా మూడు వాసనలున్నాయి. వీటివల్లనే ప్రాణికియథార్థజ్ఞానం కలుగదు అని తెలియజేశాడు.

మానంగాని లేక పరాభవంగాని జరుగుతున్నట్లుగా కనబడితే భగవాన్ అతని మనస్సులో సూక్ష్మరూపంగావున్న అభిమానాన్ని వెంటనే తొలగించడానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడని మాత్రమేభావించాలి.

రామకృష్ణులలో ఏమీ భేదంలేదు. రాముడే ద్వారకలో కృష్ణుని రూపంలో ఆవిర్భవించాడు. జానకి విదర్భ రాజకుమారిగా జన్మించింది. హనుమకి ఈవిషయమంతా తెలుసు, ఆయన వారిని శ్రీ సీతారాముల రూపంలో చూడాలనుకుంటాడు. ఆయన నేత్రాలలో సీతారాముల సౌమ్యశాంతమూర్తి నిండివుంటుంది. భగవంతునకు ఈ విషయంతెలుసు, అయినా భక్తుల అభిమానాన్ని పోగొట్టడానికి ఆయన క్రొత్త-క్రొత్త వింతలు చేస్తూవుంటాడు.

సత్యభామ స్వభావం చాలా సున్నితమైంది. ఆమెకు తన రూపంపట్ల మిక్కిలి అభిమానంవుండేది. కృష్ణుడు గూడ ఆమె మాటలను సహించేవాడు. ఈ కారణంగా తనను అందరికంటె అధికంగా భావించనారంభించింది. భగవాన్ స్వర్గాన్నుంచి కల్పవృక్షాన్నితీసికొనివచ్చి ఆమె ముంగిలిలో వేసినప్పటినుంచి ఆమెకు అభిమానం మరీ ఎక్కువఅయింది. అప్పుడు గర్వభంగం చేయాలనుకున్నాడు భగవాన్.

ఒకసారి సుదర్శన చక్రానికిగూడా తనశక్తిపట్ల అభిమానం కలిగింది. — నేను ఇంద్రుని వజ్రాన్ని ఓడించాను దుర్వాసుని హతమార్చాను. లోకాలోక పర్వతగర్వాన్ని అణచివేశాను.

భగవంతునికి కష్టాలువచ్చినప్పుడు నన్నే పిలుస్తూవుంటాడు - అని సుదర్శన చక్రానికి కలిగిన గర్వాన్ని పోగొట్టాలనుకున్నాడు భగవాన్.

గరుత్మంతునికికూడా ఒకసారి అభిమానం కలిగింది-నాతో సమానబలవంతుడు వేగంగా వెళ్ళువాడుమరొకడులేడు, యుద్ధంలో భగవంతునికిగూడా సహాయము చేశాను. ఇందులకే భగవాన్ తనకంటెఎత్తైన ధ్వజంపైన నాకు చోటు ఇచ్చాడు. భగవానుని గరుడ ధ్వజుడని అంటారు. భగవానునికి నేను స్నేహితుడను, ఆసనాన్ని, వాహనాన్ని, ధ్వజాన్ని, ఛత్రచామరాన్నిగూడాను,

భగవాన్ ఈ ముగ్గురి గర్వాన్ని హనుమద్వారా అణచి వేయాలనుకున్నాడు. హనుమను మనస్సులో తలచుచున్నాడు. హనుమ వానరరూపంలో ద్వారకకు వచ్చాడు. శ్రీకృష్ణుని ఉద్యాన వనంలో ఫలాలను తింటున్నాడు. చెట్లకొమ్మలను విరుగగొట్టు తున్నాడు, రక్షకులు ఎంతగానో ప్రయత్నించారు, లాభంలేక పోయింది. శ్రీకృష్ణునికి తెలియజేశారు. అయన వెంటనే గరుత్మంతుని పిలిచి-గరుత్మంతా! ఎవడో వానరుడు మన ఉద్యాన వనాన్ని నాశనం చేస్తున్నాడట, నీవు అతన్ని ఏవిధంగానైనా పట్టుకొనిరమ్ము, అని అన్నాడు.

గరుత్మంతుడు - మహారాజ్! పిచ్చుకపైన బ్రహ్మాస్త్రం వదులుతున్నారా? ఇప్పుడే పట్టుకొని తీసుకువస్తాను.

భగవాన్ — అలాగే తీసుకొనిరా!

గరుత్మంతుడు వెళ్ళిచూచాడు. హనుమ ఫలాలను తింటు న్నాడు అక్కడక్కడ కొమ్మలను విరుస్తున్నాడు.

గరుత్మంతుడు మందలిస్తూ - ఒరేయి కోతీ! ఏమిటి చేస్తున్నావు?

హనుమ మౌనంగావున్నాడు.

గరుత్మంతుడు — ఓ చెవిటివాడా! నీకే చెబుతున్నది!

ఏంచేస్తున్నావు?

హనుమ నవ్వి — ఫలాలను తింటున్నాను. నీకు కనుపించ డంలేదా?

గరుత్మంతుడు - అయితే ఫలాలను ఎందుకు తింటున్నావు?

హనుమ-ఆకలివేస్తున్నది గనుక.

గరుత్మంతుడు- ఈ తోట నీ అబ్బదనుకున్నావా?

హనుమ—మరి నీ అబ్బదేమో! నాకు తోటలన్నీ మా స్వామివే. ఎక్కడ తినాలనుకుంటే అక్కడ తింటూవుంటాను. గరుత్మంతుడు — ఈ తోటద్వారకాధీశునిది. శ్రీకృష్ణుడు నిన్ను పిలుస్తున్నాడు.

హనుమ — ద్వారకాధీశుడు నీకు స్వామికావచ్చు. నా స్వామి అయోధ్యాధిపతి. నేను శ్రీ సీతారాముల దాసుడను.

గరుత్మంతుడు - అందుకే అంటున్నాను. నీవు పూర్తిగా వానరుడవని. అయోధ్యానాధుడు, ద్వారకానాధుడు ఇరువురూ శ్రీమన్నారాయణ స్వరూపులే గదా.

హనుమ - నేను వేరు–వేరు అని ఎప్పుడన్నానయ్యా? కాని నాకు శ్రీ సీతారాములపైన నిష్ఠగలదు. నా నేత్రాలలో వారు మూర్తీభవించి వుంటారు.

గరుత్మంతుడు –సరే పద, వారికే చెప్పుకొందువు గాని.

హనుమ–నేను శ్రీరాముని అజ్ఞను తప్ప మరెవ్వరి అజ్ఞను పాటించను. నాకు రావలసిన పనిలేదు.

గరుత్మంతుడు - నీవు రాకపోతే బలవంతంగా తీసికొని వెళ్ళతాను.

హనుమ-నీకు శక్తివుంటే తీసికొనివెళ్ళు. చూస్తాను. అనేసరికి గరుత్మంతునకు కోపంవచ్చి హనుమతో ముష్ఠి యుద్ధం చేయసాగాడు. హనుమ తన తోకకి చుట్టి మెల్లగా విసిరేసరికి వెళ్ళిసముద్రంలో పడ్డాడు. హనుమ మలయాచలంపైకి వెళ్ళాడు. గరుత్మంతుడు తరువాత భగవంతుని దగ్గరకు వెళ్ళాడు.

భగవాన్-గరుత్మన్! సముద్రస్నానమయిందా?

గరుత్మంతుడు - భగవన్! ఆ వానరుడు మహాతుంటరి, నేను ఎంతచెప్పినా రాలేదు. నన్ను సముద్రంలోకి విసిరాడు.

భగవాన్ - అతను సామాన్యవానరుడుకాదు. పవన తనయుడు. అతనునీకంటె బలవంతుడు.

గరుత్మంతుడు - అవును. అవునండీ, ఈవిషయం నాకు అతనితో పోరాడినప్పుడే తెల్సింది. కాని నాతో వేగంలో మాత్రం సమానంగా ఎగురలేడు, నేను పక్షిని, అతను పశువు. అని అన్నాడు.

భగవాన్ - సరే. అతను ఇప్పుడు మలయాచలంపైన వున్నాడు. నా పేరు చెప్పకుండా శ్రీ సీతారాములు పిలుస్తున్నారని చెప్పు. అని అన్నాడు.

వెంటనే గరుత్మంతుడు మలయాచలంపైకి వెళ్ళి-నిన్ను శ్రీసీతారాములు పిలుస్తున్నారు. అని అన్నాడు.

హనుమ - నీవు పద, నేను వస్తున్నాను. అని అన్నాడు.

గరుత్మంతుడు విసుగుజెంది - హనుమా! నీవు శాఖామృగానివి. నేను గగన విహారంచేయు పక్షుల రాజుని, నీవు నాతో సమానంగా ఎలా ఎగురగలవు? మా మహారాజు గారు నిన్ను త్వరగా రమ్మనమన్నారు, అని అన్నాడు.

హనుమ - నీవు పద. నేను వస్తున్నానని తిరిగి అన్నాడు.

గరుత్మంతుడు - హనుమా! నీవు బలవంతుడవే, కాని నాతో సమానంగా వెళ్ళజాలవు, నావీపుపైనకూర్చుంటే క్షణంలో స్వామిదగ్గరకు చేరుస్తాను. అని తన వీపుపైన కూర్చొనబెట్టుటకు ప్రయత్నించాడు.

హనుమ - స్వామి కూర్చుండు వాహనంపైన కూర్చొనరాదు. నీవు పద, వస్తున్నానని అన్నాడు,

గరుత్మంతుడు మొండిపట్టుపట్టాడు. ఏమైనాసరే, తీసుకు వెళ్ళతానంటున్నాడు. హనుమ చివరకు గరుత్మంతుని తన తోకకు చుట్టి ఒక్క విసురు విసిరాడు. అతను ద్వారక దగ్గరకు వచ్చిపడ్డాడు.

భగవంతుడు ఎవరిని లోనికి రానీయవలదని సుదర్శన చక్రాన్ని ఆదేశించాడు. సుదర్శన చక్రం గర్వంతో రొమ్ము విరుచు కుంటూ ముఖ్యద్వారందగ్గరకు చేరి నిలబడింది.

హనుమ లోనికి ప్రవేశించుచుండగా సుదర్శన చక్రం చూచి - జాగ్రత్త! ఈరోజు లోనికి ఎవ్వరూ వెళ్ళరాదు. అని అన్నది,

హనుమ — సోదరా! ప్రభువు కబురుచేశారు, లోనికి వెళ్ళనివ్వు.

సుదర్శనుడు - భగవంతుని ఆదేశంపైన నేను ఇక్కడ వున్నాను, లోనికి వెళ్ళడానికి వీలులేదు.

హనుమ వాదాన్ని పెంచుకోనడం బాగుగా లేదని సుదర్శ నాన్ని నోట్లోపెట్టుకొని లోనికి వెళ్ళాడు.

భగవాన్ సత్యభామతో - హనుమ సీతారామ రూపాన్ని చూడడానికి వస్తున్నాడు! రుక్మిణినిపంపు, సీతరూపంలో నాదగ్గర కూర్చుంటుంది.

సత్యభామకు కోపంవచ్చి - ఏమండీ! నేను మాత్రం అందంగా లేనా? సీత నాకంటే అందంగా వుందా, రూపం మార్చు కోవడమేగదా! నేనే మార్చుకొని కూర్చుంటాను, అని అన్నది.

ఆమెగర్వాన్ని పోగొట్టడమే ఆయన లక్ష్యము. అలాగే కూర్చొన మన్నాడు. సీత రూపంలో సత్యభామ ప్రక్కనే కూర్చున్నది. హనుమ లోనికివచ్చి శ్రీరాముని రూపంలోవున్న శ్రీకృష్ణుని పాదాలకు నమస్కరించాడు. కాని సీత రూపంలో వున్న సత్యభామవైపు చూడనైనా చూడలేదు.

భగవాన్ – హనుమా! నిన్ను తీసికొని రమ్మనమని గరుత్మంతుని పంపాను. అతను ఇంకా రాలేదేమిటి?

కొన్ని క్షణాలు గడిచాక గరుత్మంతుడు రొప్పుతూ వచ్చాడు హనుమను ప్రభువు ఎదుట చూచి మిక్కిలి లజ్జితుడైనాడు. హనుమ భగవంతునితో – మహారాజ్! ఈ పక్షికి మిక్కిలి గర్వంవుంది. ఎప్పుడు చూచినా యుద్ధానికి తయారవుతాడు. తన వేగంపట్ల గొప్ప అభిమానం కలదు. నేను ద్వారక దగ్గరకు విసిరాను గనుక ఇప్పటికైనా రాగలిగాడు. అని అన్నాడు. ఈ మాటవినగానే గరుత్మంతుని గర్వంకాస్తా కరిగిపోయింది.

భగవాన్ – అయితేనిన్ను గుమ్మం దగ్గర ఎవరూ ఆపలేదా? అని ప్రశ్నించాడు.

హనుమ–ఈగరుత్మంతుడెంతో ఆసుదర్శనచక్రమూ అంతే. ఎంతగానో ప్రార్థించాను, వినలేదు. నోట్లో పెట్టుకొని వచ్చాను. అని నోట్లోనుంచి వెలుపలకుతీసి ప్రభువు ఎదుటవుంచాడు. అప్పుడు సుదర్శన చక్రానికి వున్న అభిమానం కాస్తాపోయింది.

హనుమ - ప్రభూ: సీతమ్మగారు కనుపించడంలేదేమిటి? సీతమ్మ గారిస్థానంలో ఈమె ఎవరో కూర్చునివున్నది. అని అన్నాడు.

ఈ మాట వినగానే సత్యభామకు తన సౌందర్యంపట్ల వున్న గర్వంకాస్తా మాయమై పోయింది.

ఈ విధంగా ముగ్గురి గర్వాన్ని పోగొట్టి హనుమ భగవంతునికి నమస్కరించి మలయాచలంపైకి తిరిగి వెళ్ళాడు.

ఇదే మాదిరిగా అర్జునుడికి తన ధనుర్బాణాలపైన అభిమానంకల్గి భగవంతునితో – ప్రభూ! లంకకు వెళ్ళడానికి సేతువుని నిర్మించారు, వానరులను పోగుచేశారు, చెట్లను పర్వ తాలను తీసికొనివచ్చారు, ఎందుకు ఇంతగా పరిశ్రమ చేశారు? బాణాలతో వంతెన కట్టితే బాగుండేదికదా! అని అన్నాడు.

భగవాన్ అతని గర్వాన్ని పోగొట్టడానికి - అయితే నీవు కొద్దిగా వంతెన కట్టిచూపించు. అని అన్నాడు.

భగవంతుడు చెప్పినట్లు అర్జునుడు సముద్రంపైన కొద్ది దూరం వంతెన కట్టి హనుమతో - ఎలా వున్నదో, చూడమని అన్నాడు.

హనుమ రెండు అడుగులు వేశాడు. వంతెన చర-చర అన్నది.

భగవాన్ - హనుమా! తప్పుకో, లేకపోతే వంతెన విరిగి పోతుంది, అని అన్నాడు.

హనుమ తప్పుకున్నాడు. అప్పుడు భగవాన్ తన వీపు చూపాడు, రక్తం ప్రవహిస్తున్నది. అర్జునుడితో - పార్ధా! నీవు నిర్మించిన వంతెనను నావీపుపైన మోపాను. లేకుంటే హనుమ బరువుకి వంతెన విరిగి సముద్రంలోపడి పోయేది. ఇలాంటివానరు లెందరో ఆ సేతువు మీదుగా వెళ్ళారు. ఈమాట వినినప్పుడు అర్జునునిగర్వం పూర్తిగ నశించింది. ఈవిధంగా భగవంతుడు తన పరమ భక్తాగ్రేసరుడగు హనుమద్వారా ఎందరి అభిమానాన్నో పోగొట్టాడు, పోగొడుతూ వుంటాడు.

శ్రీ రామ రక్ష సర్వ జగ ద్రక్ష

రామకథా సంకీర్తనప్రియ హనుమాన్

21

* యత్ర యత్ర రఘునాధ కీర్తనం
తత్ర తత్ర కృతమస్తకాంజలిమ్।
బాష్పవారిపరిపూర్ణలోచనం
మారుతిం నమత రాక్షసాంతకమ్॥

జీవుడు ఆహారం లేకుండా జీవించలేడు. జీవులందరూ తమ తమ ఆహారాన్ని పొంది ప్రసన్నులౌతారు. ఎవనికి ఎట్టి వస్తువు పట్ల వ్యసనమేర్పడుతుందో అతను ఆవ్యసనాన్ని విడిచిపెట్టి వుండలేడు. చేప ఏ విధంగా నీరు లేకుండా జీవించలేదో అదే విధంగా నిజమైన భక్తుడు భగవంతుని కధాసంకీర్తన లేకుండా జీవించలేడు. మన కధానాయకుడు హనుమ నిజమైన రామభక్తుడు. రామకధా కీర్తన లేనిదే ఒక్క క్షణంగూడా వుండడు.

భగవాన్ శిష్టరక్షణకు, దుష్టశిక్షణకు ధర్మసంస్థాపనకు అవతరిస్తూ వుంటాడు. భూభారం తగ్గిపోయిన తరువాత ఆయన తనతేజస్సును తనభక్తులయందు ప్రవేశపెట్టి అదృశ్యుడవుతాడు.

---

* శ్రీరఘునాధుని కధాసంకీర్తన జరిగెడు ప్రతిచోటా శిరస్సున అంజలి మోపి, ప్రేమాశ్రువులను నింపి రాక్షసులను అంతమొనరించు హనుమ శోభాయమానుడై వుంటాడు. ఇలాంటి మారుతికి నమస్కరిస్తాము.

శ్రీకృష్ణుడు అవతారము చాలించుతూ ఉద్ధవునితో—ఉద్ధవా! నీవు గొప్పగుణవంతుడవు గనుక ఇక్కడేవుండి నా భక్తులకు మేలు చేకూర్చవలసినది — అని అన్నాడు. ఈ విధంగానే శ్రీరాముడు తన ప్రేమాపాత్రుడైన హనుమకి చెప్పాడు. పవన కుమారునిపట్ల భగవంతునికి గల అనురాగాన్ని, భగవంతునిపట్ల హనుమకుగల కృతజ్ఞతను వర్ణించలేము.

భగవాన్ ఒకరోజున కృతజ్ఞతను తెలుపుతూ - హనుమా! ఈ జగత్తులో నా కథ వుండునంతవరకు నీకీర్తి చిరస్థాయిగా వుంటుంది. నీవు శరీరంతో జీవించివుంటావు. నీవు నిజంగా నాకు గొప్ప గొప్ప ఉపకారాలు చేశావు - అని అన్నాడు.

హనుమ - ప్రభూ! ఉపకారం చేసేశక్తి నాకెక్కడిది. మీరు శక్తి సామర్థ్యాన్ని ప్రసాదిస్తే చేయగల్గుతున్నాను - అని అన్నాడు.

భగవాన్ — హనుమా ! నాకు నీవు చేసిన ఉపకారాలను లెక్కించలేను. నేను ఒకవేళ నీ ఒక్కొక్క ఉపకారానికి నా ప్రాణాలను ఒక్కొక్కటి అర్పించినా ఎన్నో ఉపకారాలకి ఇంకా ఋణపడివుంటాను. ఈ ఉపకారాలన్నిటికి నేను ప్రత్యుపకారం చేయలేను, నాకు చేయాలనిగూడా లేదు, ఉపకారాలకి ప్రత్యుపకారం సామాన్యంగా ఆపదలు వచ్చినప్పుడు చేయడం జరుగుతుంది. నీకు ఆపదలు రావాలని నేను కోరడంలేదు. నేను నీకు ఎల్లప్పుడు

ఋణపడివుండాలనుకొంటున్నాను. ఈ కారణంగా నీవు సదా ఈ భూమండలంపైన వుండాలి. నీవు ఎప్పుడు స్మరించినా నేను హాజరవుతాను. అని అన్నాడు.

హనుమ - ప్రభూ! సేవకునకు తన కోరికఅంటూవుండదు. స్వామి నియమించిన కార్యమును నెరవేర్చడమే తన కర్తవ్యముగా భావిస్తాడు. నేను మీ అజ్ఞ ప్రకారం ఇక్కడ వుంటాను. కాని నాకొక వరాన్ని అనుగ్రహించండి. "తమ కథాసంకీర్తన జరిగెడి ప్రతిచోటా అన్నిరూపాలలో వుండగలగాలి."

భగవాన్ - "తథాస్తు" నా కథాసంకీర్తన జరిగే ప్రతిచోటా నీవు తప్పక వుటావు - అని అన్నాడు. ఈకారణంచేతనే రామకథ జరిగేచోట అందరికంటే ముందు హనుమకు జాగా కేటాయిస్తారు. హనుమ ఏ రూపంలో వస్తాడో, ఎవరూ చెప్పలేరు, కాని ఆయన తప్పక వస్తాడు. తన భక్తుల కోరికలను నెరవేర్చుతాడు, ఎందుకంటే భగవాన్ ఆయన ఆధీనంలోనే వున్నాడుగదా! భగవంతుని దర్శించ కోరువారు హనుమను తప్పక ఆశ్రయించాలి. తులసీదాసుకి హనుమంతుడు భగవంతుని దర్శనం కలుగజేశాడు.

ఉత్తరభారతదేశంలో ఒక కథ ప్రచారంలో కలదు. తులసీదాసు చిత్రకూటంలో వుండేరోజులలో ప్రతిరోజూ ఉదయం మలమూత్ర విసర్జనకు బహిర్భూమికి వెళ్ళుతూ వుండేవాడు. తన దగ్గర మిగిలిపోయిన నీటిని ఒక జమ్మిచెట్టు మీద పోస్తూవుండేవాడు. చెట్టుపైన ఒక ప్రేతాత్మ వుండేది. ప్రేతాత్మలకి ఇలాంటి

అపవిత్రమైన పదార్థమే ఆహారంగా వుంటుంది. ఆ నీటితో ప్రేతాత్మతృప్తి చెందసాగింది. భూత ప్రేతాత్మలయోని మిక్కిలి నికృష్టమైనది. ఆ యోనిలోగూడా మంచీ-చెడ్డా అన్నిరకాల ప్రేతాత్మలుంటాయి. ఆప్రేతాత్మ తృప్తిచెంది తులసీదాసు ఎదుట ప్రత్యక్షమై ఏదైనావరాన్ని కోరుకొనమని అన్నది.

తులసీ - నాకు ఏమీఅక్కరలేదు. నీవు చేయించగల్గితే భగవంతుని దర్శనం చేయించు అని కోరాడు.

ప్రేతాత్మ - మహారాజ్ ! నాలో ఇంత సామర్థ్యముంటే ఈ అధమ యోనిలో ఎందుకు వుంటాను, నేను భగవంతుని దర్శనం చేయించలేను కాని ఉపాయం చెప్పగలను.

తులసీ - అయితే ఉపాయం చెప్పవలసినది.

ప్రేతాత్మ - చూడండి! రామకథ జరిగే ప్రతిచోటా హనుమ ఏదో రూపంలో వినడానికి వస్తూవుంటాడు. ఫలానా చోట నిత్యమూ రామకథ జరుగుతూ వుంటుంది. అక్కడికి హనుమ కుష్ఠువాని రూపంలో వస్తాడు. మీరు ఆయన పాదాలను పట్టుకొనండి. ఆయన ఎంతగానో ముట్టుకోవద్దని అంటాడు. కాని మీరు మాత్రం విడిచిపెట్టకండి. ఆయన మీకు భగవంతుని దర్శనం తప్పక చేయిస్తాడు-అని చెప్పింది.

తులసీదాసు మిక్కిలి ప్రసన్నుడైనాడు. కథ జరుగుతున్న చోటుకివెళ్ళాడు. అక్కడ అందరికి దూరంగా ఒక కుష్ఠువానిని చూశాడు.అతని నేత్రాలనుండి కన్నీరు ప్రవహిస్తున్నది. కథను

వింటూవున్నాడు. కథ పూర్తి అవగానే ఆయన కాళ్ళను పట్టుకొన డానికి ముందుకు వెళ్ళాడు. ఆయన పాదాలనుముట్టుకోవద్దు, నేను కుష్టువానినని చెప్పాడు. కాని తులసీదాసు పట్టినపట్టు వదలలేదు. చివరికి ఆయన భగవంతుని దర్శనం చేయించుతానని వాగ్దానం చేశాడు. ఎన్నోపర్యాయములు దర్శనం చేయించాడుగూడాను. ఒకసారి దర్శనం అయింది. కాని తులసీదాసు గుర్తించలేదు. ఒకనాడు తులసీదాసు గంధాన్ని తీస్తున్నాడు. భగవాన్ బాలకుని రూపంలోవచ్చి గంధం అడిగి పూసుకుంటున్నాడు. కాని తులసీ గుర్తించలేదు. అప్పుడు చిలుక రూపంలో వచ్చి హనుమ ఈ ద్విపద చదివాడు.

చిత్రకూటకే ఘాటపై భయీనంతనకీ భీర్।
తులసిదాసి చందనఘీసై తిలకదేవ రఘువీర్॥

భక్తులకు ఆపదలు వచ్చినప్పుడు స్మరించగానే హనుమ వచ్చి వారి ఆపదలను పోగొట్టి వారికోరికలను నెరవేర్చుతాడు. రామకథారసికులు రామసంకీర్తన పరులు అసంఖ్యాకులు. రామ కథను విన్నంతగానూ, రామసంకీర్తన చేసినంతగానూ మరెవరి కథను, నామాన్ని చేయరు. హనుమ ఫోటోను నేలపైన వేసినా కాగితంపైన చిత్రించినా, గోడపైన వేసినా, రాతిపైన చెక్కినా అచట ప్రత్యక్షమవుతాడు. హనుమను ప్రసన్నునిగా చేసుకొన గోరువారు ఆయన్ని సింహాసనంపైన ప్రతిష్ఠించి రామకథ విని పించ నారంభించితే ఆయన అతని కోరికలన్నిటినీ నెరవేర్చు తాడు. అతనికి ఎప్పుడూ ఏవిధమైన లోటు రానీయడు. హనుమ

ఈలోకంలో సకలసంపదలను ఇస్తాడు. భూత, ప్రేత, పిశాచ గ్రహబాధలనుంచి రక్షిస్తాడు. పరలోకంలోగూడా సహాయం చేస్తాడు, భగవంతుని దర్శనంకూడా కలుగజేస్తాడు. ఇలాంటి ప్రత్యక్షదైవాన్ని ఎవరు ఆరాధించరు? ఏ విధంగా ఈయన ప్రత్యక్షదైవమో, అనన్యసేవకుడో, అదేవిధంగా ఆధ్యాత్మతత్వ వేత్తకూడాను.

రామదూత హనుమ సకల అశుభములను పోగొట్టి శుభము లను కలుగజేస్తాడు. కరుణా సముద్రుడైన శ్రీమారుతినందనుని పాదపద్మాలకి మనసారా నమస్కరించుచున్నాను.

శ్రీరామ జయ రామ జయ జయ రామ

ఆధ్యాత్మతత్వవేత్త హనుమాన్

22

* దేహదృష్ట్యాతు దాసోహం, జీవదృష్ట్యాత్వదంశకః
ఆత్మదృష్ట్యాత్వమేవాహం, ఇతిమేనిశ్చితామతిః॥

భక్త భగవంతులలో, సేవక స్వాములలో, శిష్యగురువులలో, మిత్రులలో, తండ్రి కుమారులలో, భార్యా భర్తలలో నిజానికి ఏమీతేడా వుండదు. రసాస్వాదన చేయుటకు ఇరువురుగా వుంటారు. ద్వైధీభావం వున్నచోట, ఒకరు మరిఒకరిని తననుంచి వేరుగా భావించేచోట రసానుభూతి కలుగదు. ద్వైతభావము నశించినప్పుడు మాత్రమే రసాస్వాదన కలుగుతుంది, రసమంటూ వేరేఏమీవుండదు. "రసోవైసః" ఆ సర్వేశ్వరుడే రసస్వరూపుడు. మోహమే బంధనము. మోహరహితత్వమే మోక్షము. భక్తుడు సదాముక్తుడే, అతనికి ఎప్పుడూ బంధనములేదు. అయినా వ్యవహారికదృష్ట్యా భక్తుడు భగవంతునినుంచి తాత్విక విషయాలను తెలుసుకోవాలనుకుంటాడు. మోక్షమార్గాన్ని తెలుసుకుంటాడు. తన గురించికాదు, తనకుతాను ముక్తుడే, అతని ప్రశ్న ప్రజాశ్రేయస్సు

---

* హనుమ భగవంతునితో-ప్రభూ! దేహదృష్టితో నేను మీకుదాసుడను. జీవదృష్టితో మీ అంశాన్ని. ఆత్మదృష్టితో మీరే నేను. ఇది నా నిశ్చితమైన అభిప్రాయము-అని అన్నాడు.

కొరకు, లోకకళ్యాణ నిమిత్తమే. శ్రీ హనుమగూడా లోకకళ్యాణముకొరకు తన స్వామి అయిన శ్రీరామచంద్రుని ముక్తి మార్గాన్ని గురించి, అధ్యాత్మతత్వ రహస్యాన్ని గురించి తెలుపమని కోరాడు.

హనుమభగవానుని ప్రశ్నించాడు—ప్రభూ! నాకు మోక్షతత్వాన్ని గురించి ప్రబోధించండి.

శ్రీరాముడు - హనుమా ! తత్వజ్ఞానం కొరకు వేదాన్తశాస్త్రాన్ని ఆశ్రయించు - అని అన్నాడు.

హనుమ — వేదాన్త మనగా నేమి ?

శ్రీరాముడు-నువ్వులలో నూనె వున్నట్లు వేదాలలో సారరూపంగా వేదాంతముంది, అని అన్నాడు.

హనుమ వేదాలు, ఉపనిషత్తులు. వేదాలసంఖ్య వాని పేర్లు అడిగి తెలుసుకున్నాడు. తదుపరి హనుమ ముక్తి కలగడానికి విభిన్నమర్గాలను గురించి తెలియజేయమని కోరాడు.

శ్రీరాముడు - సాలోక్య, సారూప్య, సామీప్య, సాయుజ్యము అని ముక్తినాలుగువిధాలు-అని అన్నాడు.

హనుమ - ప్రభూ కైవల్యముక్తి అంటే ఏమిటి? దానికి ఎన్ని భేదాలున్నాయి?

శ్రీరాముడు - కైవల్యముక్తి ఒక్కటే. అది పరమార్థ స్వరూపమే. దీనికి నాలుగు భేదాలున్నాయి - అని చెప్పాడు.

హనుమ — సాలోక్యముక్తి అంటే దేన్ని అంటారు?

శ్రీరాముడు - నాలోకంలో వుండేదానిని సాలోక్యముక్తి అంటారు. ఇది నా నామ సంకీర్తనాదిభక్తి సాధనలచేత లభిస్తుంది.

హనుమ — సారూప్యముక్తి అంటే ఏమిటి?

శ్రీరాముడు — నాతో సమానమైన రూపాన్ని పొందడాన్ని సారూప్యముక్తి అంటారు. ఈ విధమైన ముక్తి కాశీక్షేత్రంలో నా తారకమంత్రాన్ని వింటూ చనిపోవడంచేత లభిస్తుంది.

హనుమ — సామీప్యముక్తి అనగానేమి?

శ్రీరాముడు - నా సామీప్యాన్ని పొందడాన్ని సామీప్య ముక్తి అంటారు. సదాచార పరాయణులై నా రూపాన్ని నిరంతరమూ ధ్యానిస్తూవుండేవారికి ఈ ముక్తి లభిస్తుంది.

హనుమ — సాయుజ్యముక్తి అంటే ఏమిటి?

శ్రీరాముడు - గురూపదిష్ట మార్గాన ఎవరు నన్నే ధ్యాని స్తూవుంటారో, అట్టివారు భ్రమరకీట న్యాయంచేత నారూపాన్నే పొందుతారు. దానిని సాయుజ్యముక్తి అంటారు. అది నిత్యమూ నన్ను ఆరాధించుటవలన లభిస్తుంది. ముక్తిసాధనగురించి ఉపని షత్తులలో చక్కగా బోధించారు. ఉపనిషత్తులలో బోధించిన మార్గాన పయనించిన తప్పక ముక్తి కలుగును.

హనుమ - ఉపనిషత్తుల సంఖ్య, ఏ ఉపనిషత్తులు ఏ వేదా నికి చెందినవి? - అని ప్రశ్నించాడు.

భగవాన్ 108 ఉపనిషత్తుల పేర్లను ఏది ఏ వేదానికి చెంది నదోకూడ చెప్పాడు.

హనుమ-కైవల్యముక్తి ఏ విధంగా లభిస్తుంది? - అని అడిగాడు.

శ్రీరాముడు — సాధనచతుష్టయ సంపన్న పురుషునకు జ్ఞానంవలన కైవల్యముక్తి లభిస్తుంది-అని అన్నాడు.

హనుమ — జీవన్ముక్తి, విదేహముక్తి అని దేన్ని అంటారు? దీనికి గల ప్రమాణమేమి? దీనికిగల సిద్ధిని, అట్టి సిద్ధికి గల ప్రయోజనమేమిటి? - అని ప్రశ్నించాడు.

శ్రీరాముడు — ప్రాపంచిక జ్ఞానమే బంధనము. తత్వజ్ఞా నమే జీవన్ముక్తి. ప్రారబ్ధరూపమైన ఉపాధి నశించడమే విదేహ ముక్తి. వీటికి వేదాలు ఉపనిషత్తులే ప్రమాణాలు. దుఃఖనివృత్తి

నిత్యానందప్రాప్తి ఇందుకు ప్రయోజనము. ఆనందోపలబ్ధి పురుషార్థసాధ్యము. వాసనలన్నీ నశించిపోవడమే జీవన్ముక్తి స్వరూపము-అని అన్నాడు.

హనుమ - భగవన్ ! పురుషార్థమంటే ఏమిటి?

శ్రీరాముడు - పురుషార్థము రెండువిధాలు. ఒకటి శాస్త్రవిరుద్ధము, రెండవది శాస్త్రానుకూలము. శాస్త్రవిరుద్ధపురుషార్థము బంధనమునకు కారణము, శాస్త్రానుకూలపురుషార్థము మెల్లమెల్లగా మనలను పరమార్థంవైపుకి మరలిస్తుంది. ముందుగా అశుభప్రదమైన వాసనలను తొలగించి శుభప్రదమైన వాసనలందు మనస్సుని లగ్నం చేయాలి. తిరిగి శుభప్రదమైన వాసనలను పరిత్యజించి వాసన అంటూ లేకుండునట్లుగా మనస్సుని వశపరచుకోవాలి. వాసనలతో వున్నవాడు బద్ధుడు. వాసనరహితుడు ముక్తుడు.

హనుమ — భగవన్ ! వాసన స్వరూపం ఏమిటి ?

శ్రీరాముడు - చిరపరిచితమైన పదార్థాలను ఏమనస్సు నిరంతరమూ చింతిస్తూ వుంటుందో అవే వాసనలు. వాటివల్లనే జనన-మరణములు కలుగుతూవుంటాయి. వాసనవల్లనే ప్రాణాలలో స్పందన వుంటుంది. ఆస్పందనకే వాసనలు పుట్టుతూ వుంటాయి. ఇందులకే మాటి-మాటికి పుట్టుట చచ్చుట జరుగుతూ వుంటుంది. ఇందుకే ముందు అశుభప్రదమైనవాసనలను పరిత్యజించి తిరిగి మంచివాసనలను త్యజించాలి. ఆవిధంగా మనస్సుని వశపరచుకోవాలి.

హనుమ - మనస్సుని వశంచేసుకొనడం ఎలా?

శ్రీరాముడు - ఆధ్యాత్మవిద్య, సాధుసంగము, వాసనా త్యాగము, ప్రాణాయామము, ఈ నాలుగు మనస్సుని వశం చేసుకొనడానికి మంచి సాధనములు. చంచలమైన మనస్సే మనలను జగత్తులో త్రిప్పుతుంది. మనస్సుచాంచల్యాన్ని వదలి ఏకాగ్రత చెందినవెంటనే జ్ఞానోపలబ్ధి కలుగుతుంది. జ్ఞానం వలన ముక్తి లభిస్తుంది. ధ్యానంవలన మనస్సుఏకాగ్రత చెందుతుంది. ఇందుకగాను చిదానంద స్వరూపాన్ని ధ్యానించాలి. కొంతకాలం ధ్యానాభ్యాసం జరిగినప్పుడు అహంకారం నశిస్తుంది. మనోవృత్తి బ్రహ్మతత్త్వమందు లగ్నమవుతుంది. ఆ వృత్తిని సంప్రజ్ఞాన సమాధి అంటారు. మనస్సులోని సకలవృత్తులు నశించినప్పుడు దాన్ని అసంప్రజ్ఞాన సమాధి అంటారు. వాసనలు నశించనంత వరకు పరమానందప్రాప్తి కలుగదు. మలినవాసనలు మనలను ప్రాపంచిక జనన-మరణాలకు వశీభూతులను చేస్తాయి. విశుద్ధమైన వాసన మనలను జనన-మరణాలనుంచి ముక్తులనుగా చేస్తుంది. ఇందుచేతవాసనలు నశించనంతవరకు బ్రహ్మానందప్రాప్తికలుగదు, సమస్త వాసనలకు ఈ అపవిత్రమైన శరీరమే నిలయము. విషయ వాసనలను వదలి మోక్షవాసనను అలవరచుకోవాలి. తరువాత సత్స్వరూపాన్నిసాధించాలి. హనుమా! నీవు ముందు శుద్ధస్వరూపునిగా భావించు కొనుము. ఇలా అభ్యాసం చేస్తూవుండగా దేహమున్నా జీవన్ముక్తుడవుతాడు. చివరికి దేహము వదిలినతరువాత జీవన్ముక్త పదవిని కూడా పరిత్యజించి విదేహముక్తిని పొందుతాడు.

ఇదే వైకుంఠము, ఇది విష్కామ ఉపాసకులకే లభిస్తుంది. ఇది ఆధ్యాత్మతత్వవిద్యలోని నిగూఢతత్వము, దీనినే మహోఉపనిషద్ అని అంటారు.

హనుమకు శ్రీరామునిద్వారా ఈ విధంగా ముక్తితత్వము లభించింది. హనుమ సనకాది మహర్షులకు రామరహస్యోపనిషత్ రామోపనిషత్, మొదలగువానిలో ఈ తత్వాన్నే బోధించాడు. హనుమ తత్వవేత్తలలో అగ్రగణ్యుడు. ఈయన అనుగ్రహంవలన ఎందరో తరించారు, తరించబడుతారుగూడాను. హనుమంతుని అనుగ్రహంవలననే రామభక్తి కలుగుతుంది.. ఇందుకుగాను పర తత్వాన్ని తెలిసికొనగోరువారు హనుమను ఆశ్రియించాలి. హనుమంతుని చరిత్ర చాలా గొప్పది. పురాణాలలో విస్తారముగా వర్ణించబడినది. ఇక్కడ చాలా సంక్షిప్తముగా వ్రాయుట జరిగినది. శ్రీ పవనతనయుడు తన నిర్మలమైన భక్తిని అనుగ్రహాన్ని మన అందరికి ప్రసాదించవలసినదిగా మాటి-మాటికి కోరుతున్నాము.

శ్రీ సీ తా రా మాం జ నే యా ర్ప ణ మ స్తు.

స మా ప్త ము

24-5-92 PRA Acc no. 5004